

Irodalmi Jelen

XXIV. évfolyam, 274. szám

2024. AUGUSZTUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.,

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Juhász Kristóf** (kritika),

Csorniy Dávid, **Szalai Klaudia** (fotó, film)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,**
Méhes György, Szócs Géza

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón: **BIGHIREL ORSOLYA** grafikája

Böszörményi Zoltán

Apokrif dialektika

*vajon az aki az Égtől kapta koronáját
és azt hiszi
egyedül csak neki tartozik elszámolással
megérti-e milyen erők dolgoznak
a kétkezi munkát végzők fejében
akik abban a szilárd hitben nevelkedtek
hogy ők a tömeg
a valós hatalom
ítélkezéseik a társadalmi rend
a közerkölcs és az emberi szabadság
mindent elsőprő igaz eszméjét tükrözik
vajon az aki az Égtől kapta koronáját
és azt hiszi
egyedül csak neki tartozik elszámolással
megérti-e hogy Marx óta ez a tömeg
az egyedüli haladó társadalmi erő
aki ha hétfőn borús az ég
de ő napsütést akar
véres forradalommal társadalmi harccal
délutánra meg is valósítja*

Zámbó Tamás

A papa hordói

A hordók a pincében voltak, a kert végén, a kisház alatt. Nem is volt az igazi borospince, csak egy betonfalú, félig földalatti helyiség, a kisházban meg valamikor a papa galambokat tartott, de a mama addig morgott, míg tároló lett, mert a galambok össze-tojták az udvart és a tetőt.

A papáé volt a ház, ahol laktunk, aki nem is volt igazából a nagyapám, csak a mama második férje. Anyám még kislány volt, amikor a mama elvált, pár év múlva költöztek ide. A mama a gyárból ismerte a papát, aki szintén egyedül élt már akkor évek óta. A felesége, akitől gyereke nem született, összegabalyodott valakivel, aztán elköltözött innen.

Én már ide születtem. Amikor anyát feleségül elvette apa, ide-költözött ő is. Némi átépítés után a szüleimnek is lett két szobája, külön fürdővel, a papáéknak is jutott kettő. A konyha közös maradt, a mama főzött ránk is.

Közel volt a papa szőlője, a városunk melletti falu határában. Ki tudja, miért, Nagyhegynek nevezték azt a helyet, pedig csak pár méterrel volt magasabban a településnél. Még a szüleitől örökölte a papa a szőlőt, azt mondta, van ott olyan tőke, amelyik nála is idősebb. Volt egy kismotorja, azzal járt ki. Egyedül művelte, csak néha kellett apámnak autóval vizet kivinni a permetezéshez, és a szüretkor kellett segíteni a családnak. Az mindig nagy esemény volt, bár a termés évről évre kevesebb lett. Apám szerint néhány tőkét már indokolt lett volna megújítani, korszerűbb fajtára cserélni, de a papa csak legyintett erre: „Itt mindig ezerjő termett, ez így is marad!”

A papa hordói is öregek voltak, egy részük még az apjától került a pincébe. Évenként megtermett két-három hektó bora, régebben néha jóval több is. Apám szerint, „ihatatlan lőre – legfeljebb nyáron, sok szódával –, kár vele fáradozni”, de azért a papának

dicsérte, ha kínálta. Amit üvegekben kapott tőle, azt kiöntötte a WC-be. Persze ezt nem volt szabad elmondanunk.

A szüleim később tovább bővítették a házat, mert a húgommal már négyen lettünk, és amikor suliba mentem, kellett nekünk a külön szoba. Lett étkezőkonyha nappalink is, de a mama főztjén maradtunk.

Nyolcadikos voltam, amikor a mamát váratlanul elvitte egy agyvérzés. Onnantól anyám vitte tovább a közös háztartást és a konyhát. Igyekezett ugyan, de a könyvelői munkája mellett lassan jött bele, a háta mögött gyakran emlegettük a mama főztjét.

Sok időt töltöttem a papával. A szüleim dolgoztak, ő pedig már nyugdíjas volt akkor is, amikor alsóba jártam. Játsszani ugyan nem lehetett vele, mert amikor ilyenre kértem, mindig kiderült, hogy van valami dolga, de legalább abban segíthettem: ültettünk, palántáztunk, kapáltunk, gyomláltunk, öntöztünk, leszedtük a beérett zöldségeket. Néha annyi borsónk, tökünk termett, hogy szinte tele lett vele a fagyasztlólada. Azóta is utálok a tökfőzeléket.

A papa, míg dolgozott, karbantartó brigádvezető volt egy gyárban, igazi ezermester. Megtanultam tőle szögelni, fűrni, reszelni, fűrészelni, forrasztani, még hegesztettünk is, és egy sor más dolgot. Megjavítottunk vele minden elromlott háztartási gépet, az utcából is sok mindenkiét. Igaz, az újabbaknál néha megállt a tudománya, és csak morgott: „Micsoda világ! Ez is eldobásra készült.” A borcsinálásból is tudtam, hogyan kell kimosni és kénezní a hordókat, lefejteti a bort, megszívni a hébert.

Már gimibe jártam, amikor apám hosszas családi tanakodás után a tanári állása mellett kerékpárjavításba kezdett a garázsunkban. Technika szakos is volt, de a papa neki is sok mindent meg tudott mutatni és tanítani. Bár azt mondta neki, a bicikliszerelésben nem lesz üzlet, hiszen mindenki autóval jár manapság, de amikor már annyi megrendelője lett apának, hogy otthagytá az iskolát, és a kapunkon a „Kerékpárjavítás” táblát „Kerekes Szervíz”-re cserélte – Kerekes a családnevünk –, pénzzel is megtámogatta új szerszámok beszerzéséhez.

Középiskolás koromban, és később, ha otthon voltam, gyakran ultiztunk a papa szobájában. A húgomat tanítottuk be harmadiknak, pénzben játszottunk, és tudtam persze, hogy a papa sokkal jobb nálunk, mégis összességében mindig mi nyertünk. Nem volt nagy összeg, de zsebpénz-kiegészítésnek jól jött.

Amikor érettségi után a Műszakira mentem, éreztem, hogy nagyon büszke rám, és főleg arra, hogy ebben neki is volt szerepe. Ezt ugyan sosem mondtam neki, de én is így gondoltam. Akkor már nem művelte a szőlőjét, később a kiskertet sem. Egyre nehezebben mozgott, az egyik csípőjét meg is műttette, de nem sokkal lett jobb, a másikat már nem engedte. Azért apának még így is sokat tudott segíteni a műhelyében.

Utolsó éves voltam az egyetemen, amikor váratlanul meghalt. Nem gondoltam, hogy ennyi ember lesz a temetésén, hisz rokonna alig volt. Mégis rengetegen jöttek még a régi gyári kollégái közül, és ott volt a fél utca is.

Két évre rá apám egy nagyobb műhely tervével állt elő, ahol új kerékpárokat is árulhatna. Szükség volt a kisház helyére, és amúgy sem illet az már a megszépült házunkhoz. Ki kellett üríteni a pincét is, hogy föltölthessék földdel. Én már egy másik városban éltem akkor, nem tudtam segíteni ebben. Amikor hazalátogattam apám születésnapjára, még nem volt készen, de már tető alatt állt az új műhely.

Az esti ünnepi vacsora után, amit anyám főzött, akiből meglepően jó szakács vált az évek során, apám a spájzból behozott és az asztalra tett egy üveg bort. Felismertem, a papa szokott ilyen csatos üvegeket használni, valamikor literes sörös üvegek lehetek, azok is talán még az apjától kerültek hozzá.

Fakó hangon mesélte apám, hogy nem bírta egyedül kihozni a hordókat a pincéből. Az évek óta üresen álló kiszáradtakról lecocogtatta az abroncsokat, pár ütés után a dongáikra hullottak. De kettőben „darabban maradt”, és ecetesre savanyodott több hektó lé. Nem akarta sem az udvart mérgezni vele, de a csatornába sem merte önteni. Kiütötte a dugót, és kiengedte a hordók tartalmát

a pincébe, azt úgyis telehordták földdel. Ezt így, a csatos üvegben találta. Talán nem ecetes.

Kinyitotta a palackot, mindnyájunknak töltött egy kortynyt, közben keserűen mondta: „A hordók szétverése közben sírrablónak éreztem magam. Mi munka volt azokban a hordókban, én meg kalapáccsal tettem semmivé mindet!”

Beleszagoltam a pohárba, majd óvatosan megnyaltam a nem túl biztató színű lötytyöt. Hát, vacak volt: öreg és savas, de a poharat föltartva jeleztem, hogy meg lehet inni. Koccintottunk, még anyám és a húgom is hősieen lenyelte azt a kortyot a papa emlékére.

Apám, mintha mentegetőzne, úgy mondta utána: „Azért a dongák nem mentek teljesen pocsékba! Az utcából a bolond Janó elhordta fűteni. Pár hétig biztos kitartott annyi fa.”

Acsai Roland

A nagy vakációról

*Tán Mosztárig lementünk,
ha jól emlékezem.
Lakókocsink kanyargott
a serpentineken.*

*Ladában négyen ültünk:
két felnőtt, két gyerek,
és sorra végigjártuk
a nagy kempingeket.*

*Anyám még ifjú asszony,
apám még dolgozik,
a nővérem diáklány,
jövőről álmodik.*

*A tengert életemben
először láttam ott,
sós hullámoknak nyelve
sziklákra felcsapott.*

*Amíg mi úton voltunk,
magában állt a ház,
apám bátyja gondozta
a jószágok hadát.*

*De ő, szegény, nem él már,
a nyolc testvér fogy el...
Mi távol volt még akkor,
most már elég közel.*

*Dubrovnikot bejártuk,
akadt pár múzeum –
homályos már, mi történt,
sok emlékkép kihunyt.*

*Két hét volt nyolcvanötben
a nagy vakáció,
de bőrömön kiüt még
a réges-régi só.*

WASSILY KANDINSKY (1866–1944) festménye

Megyeri Edit Tünde

Valami régi, valami új

Szembenézett a nehéz diófa szekrénnel, a szobában sárgás félhomály uralkodott.

– Ide sosem süt be a nap – mondogatta a nagyanyja. – Rám építkeztek, nem is értem, hogy engedhették ezt meg. Nézd, mivé lett a szép szobám?! – kesergett időnként.

Nem volt erre mit válaszolni, mert a nagy négyszárnyas ablak előtt tényleg ott állt a fal; a két épület között résnyi hely, azon ólalkodott be olykor némi fény. Micsoda kilátás, akár a börtönben, gondolta.

A szekrényajtó nyikorgott, naftalinszag csapta meg az orrát. Bent glédában álltak a dolgok, élére hajtott kendők sokasága, vásznak feltekerve, hímzett terítők várták a végtelen időt. A szemre a fátyol dobozát kereste. Lent találta meg a szekrény aljában, nem erre emlékezett, talán valaki átrakta az évek során.

Valami régi, valami új és valami kék legyen a menyasszonyon, mondta az esküvőszervező. Valami réginek a nagyanyja fátyoldíszét választotta. Egyszer látta azon a sárguló fényképen, ami a kezébe került szintén ennek a régi bútordarabnak a gyomrából. A képen egy nagyszájú lány mosolygott, menyasszonynak öltöztetve, mellette korosabb férj bajusszal, egyenruhában.

– Kik ezek, nagymama? – kérdezte akkor.

– Én vagyok – felelte a nagyanyja.

– És ez pedig nagypapa? – csodálkozott.

– Dehogy nagypapád! Az az első férjem, akihez hozzáadtak gyerekefejjel.

És jött a mese a legkisebb lányról, akinek udvarlót kellett találni a háború idején, mielőtt még minden fiatalember meghal vagy megnyomorodik.

– Vén volt hozzám, de mit volt mit tenni, hozzá kellett menni. Nem szerettem, mert én csak nagypapádat szerettem egész életemben, habár akkor még nem is ismertem. Sándor tíz évvel idősebb volt nálam, Isten nyugosztalja. Nem ellenkeztem, apám jobban tudta, hogy mi a jó nekünk. Látod, milyen gyönyörű a

ruhám? Senkinek se volt ilyen szép a környéken, apácska nagyon szeretett, én voltam a kedvence, öregségére születtem neki. Azt akarta, hogy jó sorsom legyen, ne menjek hozzá egy buta paraszthoz, elvégre neki is hivatala volt, még ha falun, de akkor is. Sándor leventeoktató volt, fess ember, úgy ajánlották be a szüleimnek. A képen is a leventeruhában áll, az lett aztán a veszte.

Még hosszan hallgatta, hogy milyen az, ha az ember egy csitri, mikor a férje meg már betöltötte a harmincat, háborút megjárt, tapasztalt ember. Öregember, ahogy a nagyanyja mondta. Méghogy öregember, az utóbbi években senki sem nősült harminc alatt; ott állnak a lányok pártában, várják, hogy valaki mégis elvegye őket. Szakadt pólós kisfiúk kontra leventeoktató.

A kor relatív.

– Kicsit öregecske a menyasszony – súgta a keresztanya egy vendég fülébe. Akkor úgy tett, mintha nem hallaná, de fájt nagyon.

– Ne búsulj te azon, hogy fiatalabb ez a fiú, tovább tart az ereje! – nevetett a nagyanyja sokatmondóan.

– De hát, nagymama, öt év, az nagyon sok idő!

– Lárifári, öt év. Nézz a tükörbe, vékony vagy, mint egy Vesta-szűz, senki meg nem mondaná, hogy több vagy húsznál. Jó a genetikád, még sokáig nem öregszel. Ha vesz, hát menj csak hozzá, az élet rövid, élvezd ki, amíg lehet.

De azért ő csak rágódott ezen a bolond szerelmen, ki hallott már ilyet, hozzámenni egy öt évvel fiatalabb férfihez, aztán majd egy életen át küzdhet a kilókkal, ráncokkal, ősz hajszákkal és a sok-sok fiatal lánnyal, aki csak úgy frissen és üdén szembejön az utcán.

– Ugyan! Mit értem az öreg urammal? Megóvott tán valamtől? Két év házasság után elvitték az oroszok, ha nem jön nagyapád, soha meg nem tudom, mi a boldogság.

Boldogság. Öreg férj, fiatal férj, nincs rá recept.

Hagyta a gondolatait szertefoszlani, kinyitotta a dobozt, benne lapult a régi fátyol, rajta a kis fejdísz. Mellé rakta a fényképalbumot, szép színes kötet, tele jobbnál jobb esküvői fotókkal. Ennyi maradt, ezeket is elnyeli most a szekrény gyomra.

Kilépett a fényre, még hunyorgott kicsit, mielőtt becsukta a régi ház ajtaját. Nem lesz többé öregecske menyasszony, sem semmilyen más, gondolta.

Janáky Marianna

szárazságszerelem

*a szerelem még néha be-beles hozzám,
kinyit
szívemben egy-egy ablakot,
de csak egy magányos katétért talál, szegény
mosolyom vonzza, ám
hirtelen egy implantátum rákiált,
aztán a lábamnak udvarolna, a vak
hatvan éve járom a szerelemutat.*

*még az oviban kezdődött:
hogyszívják a kezembe
séta közben adott édesgyökeret.
ketten szopogattuk el.
hol ő, hol én nyalogattuk meg.*

*ma újra láttam az egyik boltban
bocskorszíjat. ő vett először nekem.
otthon rátekertem elsőben is a csuklómra
szép lassan, ma is
elfogy a szerelemkarkötő.
ráadásul ő már tavaly az istentől kért randit!*

*kellene egy új szerelem,
hogy lássak pipacsokat itt vidéken a földemen.*

*huh, aszálynő lettem?
nem néz rám már a napraforgó se,
a kukorica fogai pedig nevetés közben kiestek,
mert nyála sincs, ahogy nekem se
minderről költészkedni.*

Bene Zoltán

Söténd

(Folytatásos regény)

Második fejezet:

Ködből terv

S ha már nem siettem sehová, hát meg is álltam Zavarosoktondon, meginni egy kávé. A kocsmában, ahová betértem, halk zene szólt, elnyomta a neoncsövek zizegését. A falakat vastagon beleperte az élet kipárolgása. A meztelen asztallapokra sebek kusza hálózata rajzolt térképet, a pultra meztelen nős naptárat akasztottak, három hónappal korábban mutatott. Vélhetően leginkább ez a júniusi, vörös sörényű, kancsal nőstény nyerte meg a törzsközönség tetszését, s nem hagyták ellapozni. A diszkrét zene hangjai szétestek, újra összekapaszkodtak, különös táncot jártak a nehéz levegőben. Két görnyedt hát ült mellettem. Beszélgettek.

– Testvér, igyunk egyet – javasolta az egyik.

A másik csak a fejét ingatta komótosan, lassan. Jobbra, balra, balra, jobbra. A nyomaték kedvéért forgatta a szemét is közben, a szájával meg csücsörített, mintha csókolni készülne valakit.

– Elfogyott a szomjam, testvér – mondta végül karcosan. – Fölébredtem egy reggel, s mikor magamhoz tértem, észre kellett vennem, a szomjam elszivárgott belőlem az éjszaka. Vagy valamikor. Kibotorkáltam a fürdőszobába, belenéztem a foltos, elöregedett tükörbe. Ugyanaz a romos arc meredt vissza rám, mint mindig. A tekintetéből viszont hiányzott a szomjúság tompa fénye. Magam sem értem, hogyan és mikor történhetett velem, ám ez mit sem változtat a tényen, hogy így jártam.

– Akkor most nem iszol velem egy sört se? – ütközött meg az egyik. Szemöldöke a hajvonaláig iramodott.

– Így, így, testvér – bólogatott a másik, tekintetében a szomjúság fátyolos fényének tökéletes hiányával.

- Akkor legalább egy kávé – alkudozott amaz.
 - Húgyagyú vagyok már teljesen, testvér – lépett hozzájuk egy pöttyös nyakkendő, kezében csorba pohár. – Valamikor kívülről fújtam ezt a dalt, most meg belesülök az első strófába.
 - Így, így, testvér – sajnálkozott az, amelyik nem volt szomjas.
 - Egy sört és egy kávé adjál, bébi – rendelkezett a másik magabiztosan, a pöttyös nyakkendőnek meg foghegyről odavetette:
 - Szarjad le, tesó, mindannyian elhülyülünk végül.
 - Így, így, testvér – helyeselt búsongva a cimborája, akiből kiesezett a szomjúság.
 - Már a lécem se áll föl, testvér – mordult föl egy őszbe csavarodó zöld pulóver a bejárat melletti asztalnál, ahol, úgy képzeltem, órák óta meditált magába fordulva.
 - Így, így, testvér – szomorkodott a szomját vesztett görbe hát.
 - Mindannyian impotensek leszünk a végén – állapította meg a barátja, s bajuszáról letörölte a habot.
 - És a hólyagunk se lesz sosem olyan, amilyen volt – vetette közbe egy kecskeszakáll. – Régen tíz sör után menten brunyálni, ma már a másodikat se bírom végig csövelés nélkül.
 - Így, így, testvér – hagyta helyben egy negyedik vagy ötödik, komoran, a kávéját kavargatva.
 - De belőled elfogyott a szomjúság, testvérem. És azóta üres a tekinteted.
 - Így, így testvér...
 - Az se öröm – vélekedett a pöttyös nyakkendő.
 - Csak a söröm – humorizált a kecskeszakáll.
 - Meg a lécem – legyintett az őszbe csavarodó zöld pulóver, és újra belemerült önmagába.
- Az, aki már csak szomjas sem volt, hosszan eltűnődött, me-rengőn bámulta a plafon pult fölötti fertályán a repedést. Tekintete tátongott, akár egy mélységesen mély kút.
- Így, így, testvér – bökte ki végül. – Fölébredtem egy reggel, s mire magamhoz tértem, a szomjam, utolsó tulajdonom, elillant messzire. Kibotorkáltam a fürdőszobába, belenéztem a foltos, előregedett tükörbe. Ugyanaz a romos arc meredt vissza rám, mint mindig. A tekintetéből viszont hiányzott a szomjúság megtört fénye. Magam

sem értem, hogyan és mikor történhetett ez velem, ám ez mit sem változtat a keserű tényen, hogy így jártam. Immár semmim sincs.

A komája együttérzőn szorította meg a vállát, fölhajtotta a korsó alján lötyögő maradékot, sóhajtott, nyögött. A pult mögül előlépett a csaposnő, meghajolt a vendégek felé, s elénekelt egy dalt. Fals hangon, dobhártyaszaggatóan nótázott, a háttérzenével a legteljesebb diszharmóniában. A keble közben emelkedett és süllyedt szaporán. A pult fölött a mennyezet továbbhasadt, a repedésből sűrű köd szitált a kocsmára, bekúszott a csaposlány testnyílásaiba, beléfojtotta a szuszt. Csönd lett, sűrű kulimász.

– Így, így, testvér – suttogetta valaki.

Lehajtottam a fejem, egyik kezem az arcom elé tartottam, a másikkal finoman megütögettem a tarkóm. Mindkét szemgolyóm a markomba pottyant, üvegesen foszforeszkáltak az egyre terjedő ködben.

– Meg a lécem – hörögte az őszbe csavarodó zöld pulóver.

– Csak a söröm – nyöszörögte a kecskeszakáll.

– Ezt a dalt se tudom már – motyogta a pöttyös nyakkendő.

– Szarjátok le, testvérek, így is, úgy is vége lesz egyszer – mondta még valaki, én pedig magamhoz tértem, a köd és a szemgolyók egyaránt fölszívódtak, fizettem sebesen, sietve távoztam.

Az autóban döbrentem rá, hogy akármennyire is menekülök Söténdről és környékéről, akármennyire is sötétnek és szörnyűnek látom, mégis van ebben a vidékben valami jellegzetes, valami, amit érdemes elmesélni. Úgy döntöttem, elmesélek hát néhány söténdi történetet. Ez a terv született a ködből. Már csak tartanom kell magam hozzá.

Harmadik fejezet:

Tizenkét óra

És hogy próbáljam magam tartani a tervhez, legelőször Csörgő Szabó Miklósról fogok mesélni, aki tizenkét órával a halála előtt váratlanul beletaposott a gázba. A gumik fülsértően csikorogtak a felpuhult aszfalton. Közben valami megmagyarázhatatlan

képzettársítás folytán eszébe jutott az a nap, amikor Mátészalkára kísért egy kákabélű, taknyos orrú kopaszt, akire nem mert hangosabban rászólni, amikor gondja akadt vele (vagyis elég gyakran), nehogy összevizelje magát. Katona volt, pontosabban katonai rendész, a déli határoknál éppen véres háború dúlt, az egyenruhában néha úgy érezték magukat, mint akiknek hamarosan iszkolniuk kell – és Csörgő Szabó Miklós például úgy gondolkozott, könnyebb lesz katonai rendészként lelépni majd, ha eljön a menekülés ideje. Ugyanilyen marha meleg kínoztta az országot azon a nyáron is, mint most, ezen a megkergült tavaszon, betért hát a laktanya közelében álló kocsmába fröccsöt inni. A kocsmáros egy pohár szódát tolt elé meg egy tablettát:

– Keverj magadnak – vetette oda foghegyről, mert közben már a törzsvendégeket szolgálta ki kommersz alkohollal, azaz tiszta szeszből, vízből és aromából kevert kotyvalékkal.

Miután leadta a kopaszt, Cs. Szabó Miklós bekanyarodott a budiba, hogy serényen kiverje a farkát, ugyanis ahogy végiggyalogolt a fél városon a vasútállomástól a garnizonig, egész úton a szoknyák alól ki-kivillanó bugyik táncoltak a szeme előtt, minek következtében ordenáré dühöngésbe kezdtek testében a hormonok, a nedvek feltorlódtak üregeiben, és kitörésre vágytak. Felakadt szemmel dolgozott magán, míg végül, megkönnyebbülve a kantinba mehetett, hogy újabb fröccsel enyhítse mardosó szomját. Itt tartott emlékeiben, amikor az út szélén sétálgató fácánkakas váratlanul elrugaszkodott a kavicságyról, sebesen, rézsútosan felröppent, és egyenesen belerepült Cs. Szabó autójának szélvédőjébe. Arra sem maradt ideje, hogy félrerántsa a kormányt, a madár nagyot koppant a szélvédő és a karosszéria találkozási pontján, végigbucskázott a motorháztetőn, majd kiterült az aszfalton. Az autó fekete féknyomot hagyott maga után, Cs. Szabó káromkodva ugrott ki a kocsiból. A szélvédő egy öt centis szakaszon megrepedt, más baj nem történt. Nem mintha ez nem volna elég, szívta a fogát Cs. Szabó Miklós. A madárhoz lépett, felemelte, vizsgálta. Eltört a nyaka, állapította meg, élettelenül csüng alá a fej. Elővette a bicskáját, elvágta a fácán

torkát, hogy kifolyjon a vére szépen, aztán Nemzeti Sportba csomagolva a testet, elhelyezte a csomagtartóban. Valami hasznom is legyen, gondolta, miközben indított. Kínoztta a meleg, a hátán patakokban csorgott a verejték, a heréi befülledtek, viszkettek. Káromkodott.

Cs. Szabó Miklós indulása óta rosszkedvű volt. Az Isten háta mögé igyekezett, a nagy magyar pusztá szélére, egyhangú vidéken keresztül. Egy vélhetően nem túl izgalmas településre tartott, bizonyos Söténd nevűre, hogy riportot írjon az egyik országos hetilapnak annak a megdöbbentő esetnek az utóéletéről, különös fejleményeiről, amely két hónappal korábban felkavarta az egész ország közvéleményét. Holott Cs. Szabó Miklós nem újságíró volt, hanem zenész. Csupán átmenetileg kereste kenyerét a redakció robotosaként, amíg zenekarának két tagja letölti szerződését a luxus óceánjárón, ahová ő amiatt a nő miatt nem szegődött el, aki napra pontosan két hónapja hagyta faképnél egy vízvezeték-szerelőért. Másnap képeslapot kapott a dobostól és a szaxofonostól Barbadosról. Arról ugyan nem volt meggyőződve, hogy valóban minden este más nőt kefélnek, ahogy írják, de azt el tudta képzelni, hogy be-becsúszik egy-egy kóbor numera holmi megrészegedett gazdag ribanccal, aki unja már a férjét, vagy csak megfelelkezik magáról néhány órácskára, míg embere a blattot veri. Nem is említve azt, hogy egy-két milliót hazahoznak fejenként a „kirándulásról”. Cs. Szabó legszívesebben a fejét verte volna a kormányba, ha eszébe jutott a lehetőség, hogy ő is Barbadoson süttethetné a hasát, a habok közül felugráló delfineket szemlélhetné a fedélzetről, és stírolhatná a gazdag luvnyákat. Megrázta a fejét, hogy elűzze magától a démont, azt mormolta az orra alatt, hogy nyugi, nyugi, nyugi, akár egy fohászt, egy lidércűző rigmust – olyan sikeresen, hogy kisvártatva majdnem elszenderedett.

Még tíz kilométert kell megtennie a célíg, ezt világosan látta az útszéli zöld táblán, azt azonban sehol nem látta, hogy tizenkét óra elteltével saját beleibe kapaszkodva leheli ki a lelkét egy sötét utcán.

A polgármesteri hivatalban kell kezdenie, aztán sorra látogatni a szereplőket. Lehetőség szerint mindenkit, vagy legalább a fonto-

sabbakat. Van erre két napja: péntek és szombat. Vasárnap délelőtt megírja az anyagot, délután beszerkesztik, hétfőn olvashatják a népek. Miközben tervezgetett, Cs. Szabó nem értette, mit is keres itt, Söténd felé zötykölődve a bűnrossz, kigödrölt aszfalton. Nem értette, mitől lett ő hírlapíró... Azt gondolta talán, hogy kevés munkával jár, jól ellébecol majd, ameddig kell; hitt annak a sunyi Farkasnak, pedig már a gimiben is egy tetű volt. Mára nyilvánvaló, hogy se pénz, se posztó, magyarán sok a meló, kevés a zsé. Késő bánat, motyogta, megtörölte izzadó homlokát, aztán szellentett egy öblöset. Egy kanyar, utána föltűnt a tábla.

Amikor megérkezett, megállapította, hogy azt kapta, amit várt. Semmi különöset. A központban, a római katolikus templom közelében állt a polgármesteri hivatal, kicsit távolabb a posta és az orvosi rendelő. A kettő közül az egyik általános iskola két keresztutcával lejjebb: lepergett vakolatú épület. Kocsmákból többet is látott, mindet biciklierdővel körítve. Ezt várta, nem lepődött meg. Tett még egy nagyobb kört, és megállapította, hogy a megközelítőleg kéttucatnyi jómódról tanúskodó ház a település túlsó felén emelkedik, a négy-öt, kacsalábon forgó palota pedig azokon is túl, ahová már nem vezet út sem, illetve ami odavezet, azt sorompóval lezárták. Valóságos haciendák épültek arra, messziről láthatta őket, azokon túl néhány liget és hét-nyolc gabonátároló. Tekergett még keveset, aztán leparkolt a polgármesteri hivatal előtt. Az ajtóban állva vártak rá.

– A magazintól? – kérdezte a szemüveges, beesett arcú nő. Kosztümöt viselt, a mellei majd szétfeszítették a blúzáát. Erősen festette magát.

– Igen. Csörgő Szabó.

– Üdvözlöm! A nevem Horváthné, a polgármester úr titkár-nője vagyok. Mindenki csak úgy ismer, Sárika. Parancsoljon! – félreállt, Cs. Szabó beoldalgott mellette a polgármesteri hivatal folyosójára. Erős parfümszaga volt a nőnek, de átérzett rajta az öblítő illata is. Cs. Szabó ijedten gondolt arra, milyen lehet az izzadságának a szaga, de már nem tehetett ellene semmit, a gondolat gyökeret vert benne, az orrcimpái remegni kezdtek.

– Ha nem probléma, először a szállásomra mennék – fordult vissza Sárikához.

– Nincs akadálya – válaszolt a titkárnő, s már vissza is lépett az utcára, Cs. Szabó autójához ment, várt. Cs. Szabó a nyomába eredt, kinyitotta a kocsit, beültek.

– Egyenesen, aztán a templomnál jobbra.

Cs. Szabó indított, kapcsolt, kanyarodott. Kevés kivételtől eltekintve lepukkant házak, rozsdás kerítések jellemezték a települést, nyomasztóan hatottak az idegenre.

– Itt – szólta a nő az egyik, első látásra felújításra szoruló háznál. Kiszálltak, a nő bíbelődni kezdett a kapuzárral, Cs. Szabó eközben kivette sporttáskáját a hátsó ülésről, majd előbányászta a fácánt a csomagtartóból.

– Útközben ütöttem el – magyarázta. – Gondoltam, megfőzzük. A vérét kiengedtem!

– Maga tudja. Ahogy gondolja – biggyesztette le az alsó ajkát a nő, és elindult befelé a nyikorgó vaskapun.

– Helga! – kurjantott egyet, mire egy szintén nagy keblekkel megáldott, ugyancsak erősen festett nő bújt elő a házból.

– Itt van – szögezte le Sárika, azzal sarkon fordult.

– Ne vigyem vissza? – szólta utána Csörgő Szabó.

– Nem kell – mondta a titkárnő, s már el is tűnt a kerítés mögött.

– Maga lesz a házigazdám? – érdeklődött Csörgő Szabó Miklós a másik nő felé fordulva.

– Én – hagyta rá az. – Bíber Helga.

– Örülök – nyögte a férfi. – Szereti a fácánt?

– Anyám megoldja – felelt Bíber Helga, miközben kivette Cs. Szabó kezéből az újságpapírba csomagolt fácántetemet.

– Nagyszerű lesz! – bizakodott Cs. Szabó Miklós, többet azonban nem mert szólani.

Bíber Helga, nyomában Cs. Szabóval, belépett a házba, először a konyhába ment, berakta a madarat a hűtőbe, aztán megmutatta vendégének a szobát, ahol eltöltheti majd az éjszakát, s miközben a férfi lepakolt, felajánlotta, hogy letusolhat. Cs. Szabó élt a lehetőséggel. Húsz perc múlva tiszta ruhában, felfrissülve

tért vissza a szobába. Bíber Helga ugyanúgy állt ott, ahogy húsz perccel azelőtt.

– Mehetünk? – nézett a nő Cs. Szabóra, aki mosolyogni próbált, és bólintott.

Visszakocsikáztak a polgármesteri hivatalhoz. Bíber Helga bevezette Cs. Szabót a polgármester irodájába. Ekkor derült ki, hogy Bíber Helga is a hivatalban dolgozik, ahogy Sárika. Szintén titkárnő, saját bevallása szerint szintén a polgármesteré. A polgármester, Wenner Géza – testes, középkorú ember – hellyel és pálinkával kínálta Cs. Szabót, aki mindkettőt elfogadta. Ezután Bíber Helgát egy kiváló kávé főzésével bízta meg a település első embere, s mikor a nő kiment, hogy teljesítse a feladatát, becsukta utána irodája ajtaját. A polgármester kettesben maradt a zenészből – szándékai szerint átmenetileg, valójában véglegesen – újságíróvá avanszált idegennel, akiről nem gondolta, hogy, bár életében nem sok köze volt a helységhez, halála eltéphetetlen kapcsolatok köti majd a településhez, ahová ellátogatott.

Wenner Géza föltett néhány udvarias kérdést.

– Jól utazott? Hogy tetszik a mi kis városkánk? Helga kedves lány, ugye?

Választ azonban nem várt a kérdéseire, hanem rögtön a lényegre tért. Elmesélte a két hónappal korábbi esetet, amikor egy férfi megütött egy gyereket az utcán. Egészen pontosan csak meglegyintette, de a gyermek üvöltve rohant a közeli kocsmába, ahonnan a rokonaival tért vissza, akik íziben agyonverték a pofozkodót. Csörgő Szabó Miklós jól ismerte az esetet. Nemcsak azért, mert igyekezett felkészülni a rá bízott riportra, hanem azért is, mert tisztán emlékezett, ahogy a tragédiát követő reggelen olvassa az egyik országos napilap tudósítását a végzetes összetűzésről (a fővárosi hiénák megelőzték őket, helyieket). Aznap délután adta ki az útját az a gyönyörű, fekete hajú nő, aki miatt nem vállalkozott az óceánjáró közönségének zenei szórakoztatására, s aki, következésképpen, elindította az újságírói pályán. Ezt olvasta azon a reggelen:

Halálra vertek egy családapát – Lincselésig fajuló önbíráskodás egy alföldi kisvárosban

Agyonverték vasárnap délután azt a 40 éves családapát, aki előzőleg az utcán pofon vágott egy tízéves kislányt. A megyei rendőr-főkapitányság sajtóreferense tudósítónknak elmondta, a felpofozott gyerek az első információk szerint olyannyira könnyű sérüléseket szenvedett, hogy semmilyen külsérelmi nyomot nem tudott rajta megállapítani az orvos szakértő.

Egyéb forrásból megtudtuk, a középkorú férfi a kisvárosban vendégeskedő gyermekeivel indult a helyközi buszmegálló irányába, amikor a kisebb incidens bekövetkezett. Részletek egyelőre nem ismertek, annyit tudni csupán, hogy a férfi valamiért megütött egy mellette elhaladó kislányt a gyalogjárdán. A gyermek zokogva rohant be a közeli vendéglátóipari egységbe, hogy elpanaszolja az őt ért sérelmet, mire az ott italozó rokonai felbőszülten tódultak az utcára, felelősségre vonták a családapát, aztán agyba-főbe verték. Olyan súlyosan bántalmazták, hogy belehalt sérüléseibe. Információink szerint a történetek idején az áldozattal tartózkodott két kiskorú gyermeke is.

A rendőrség megkezdte a vizsgálatot, tegnap estig több gyanúsítottat is kihallgattak, akiknek köre valószínűleg bővülni fog.

Cs. Szabó, az újsággal a kezében, valahogy megérezte, hogy köze lesz még ehhez az ügghöz, ezért figyelmesen elolvasott mindent, amit „kollégái” összeírtak az esetről. Az olvasottak jelentékeny hányadára szóról szóra emlékezett később is (mindig kitűnő memóriája volt).

A meglincselt férfi a lányai életét féltette

Az MTV tudósítása szerint a földön fekvő férfi kérlelte a rá támadókat, hogy a lányait ne bántsák. A 9 és 7 éves lány egy közeli házba menekült. A televízió szerint a két lány sértetlen, de sokkos állapotban vannak.

*Hiába próbálták megállítani a lincselést**Tudósítónk jelentése a tragédiáról*

Szemtanúk szerint a feldühödött hozzátartozók nem bántották volna a férfit, ha azonnal bocsánatot kér tettéért, vagyis megköveti azt a gyereket, akit megütött. A későbbi áldozat azonban bizonygatni kezdte, hogy a pofont nem kötekedésképpen keverte le, hanem azért, mert a vele szembe jövő kisfiú szemtelenkedett. Egyesek azt állítják, hogy a gyermek belecsípett a férfi kisebbik lányának karjába. A tízéves kisfiú bátyja, valamint más rokonai azonban nem hitték, hogy a gyerek ilyenre vetemedett volna és úgy érezték, joggal vesznek elégtételt a családjukat ért sérelemért. Az egyik szomszéd lapunknak azt mondta, hogy ebben a családban már egyszer történt ehhez hasonló tragédia. Akkor a most konfliktushelyzetet teremtő kisgyermek testvérét alázta meg állítólag az iskola egyik pedagógusa, akinek ezután másnap reggel eltörték a kezét, de a tettes kilétére nem derült fény sosem. Mint megtudtuk, a helyszínen pillanatok alatt összegyűlt, mintegy ötvenfős csoportosulásban volt, aki higgadtságra intette a többieket, de nem hallgattak rá.

– Cifra eset – hallotta Cs. Szabó a polgármester hangját, ebből megállapította, hogy egy hivatali szobában van. – Bonyolítja az ügyet, hogy az önbíráskodást végignézte az áldozat két aprócska gyermeke. Nem is beszélve arról, hogy a tettesek cigányok. Egy hétig több volt itt a rendőr meg mindenféle egyéb népek, mint égen a csillag! Jöttek virágokkal a zarándokok, jöttek a szkinhedek bosszúra szomjasan, volt bajunk elég! Aztán, mire lecsillapodtak a kedélyek, következett ez a szellem-história. És már ez is abajgat bennünket egy hete!

Csörgő Szabó Miklós úgy érezte, elérkezett az ő ideje. Összeszedte magát, megpróbált vérbeli zszurnalisztaként beszélni, ahogyan a filmekben hallotta. Igyekezett összeszedett lenni és céltudatos, bár nehezebbre esett levenni a tekintetét a képről, amely a polgármester irodájának falán függött. Egy ritka szép

nőt ábrázolt, meztelenül, amint görög istennőként, hóna alatt egy amforával, vizet visz valahonnan valahová. Nagy nehezen elszakította a tekintetét az idomoktól. Ki kell bogoznia az esetet, emlékeztette magát, mert, bár rengeteget írtak, beszéltek róla a különféle médiában, a (szokásnak megfelelően) konkrétumok alig-alig hangzottak el. Megköszörülte a torkát.

– Polgármester úr – mondta. – Szinte minden aspektusát leírták és bemutatták, elemezték és körbejárták már ennek a borzalmas tragédiának. Az elcsattanó pofont, az önbíráskodást, az apjuk erőszakos halálát végignéző gyermekeket, a vendetta-ígéretek és -kísérleteket... Tisztában vagyok azzal, hogy mindez már a könyökén jön ki Önnek is, a városka népének is. Távol áll tőlem, hogy én is ezzel nyaggassam Önöket! Azonban ezzel a szellemmel kapcsolatosan még nem cikkeztek az újságok, nem készített riportot a televízió, nem recsegi a rádió az autósok fülébe minden órában. Egy szó mint száz, ez még szűz terület. Ugyanakkor ez érdekli az embereket...

– Engem meg az érdekel, hogy legyen már vége ennek az egész hülye históriának! – fakadt ki Wenner Géza. – Miért nem érdekli az embereket, hogy mit küszködünk itt? Ötven éve ez egy virágzó nagyközség volt, még húsz éve is adott kenyeret mindenkinek. Ma egy lepukkant kisváros. Ilyen az élet, egye fene... Szétverték a téeszt, a gépeket szarér'-húgyér' eladták, illetve megvették az elvtársak, az egy varrodát megvásárolta valami belga cég, üzemeltette két évig, aztán bezárta. Nincs itt semmi, és hiába próbálunk idecsábítani bárkit, bármit... Túl rosszak az utak, túl tanulatlanok az emberek. A mezőgazdaságból se lehet már élni, néhány gazemberé minden valamirevaló földterület. Ez miért nem érdek senkit? Maga is tudja, én is tudom a választ. Mert tipikus történet. Ezerszer hallott, jól ismert, százszor megunt. Eh! Írja meg a szellemet, nem bánom, de, ha kérhetem, ne úgy írja meg, ahogy a főnökei szeretnék! Ne írjon sejtelmesen, ne írjon kecsegtetőn! Írja úgy, ahogy van. Tudniillik ez egy cirkusz. Semmi több!

Cs. Szabó megnyalta a szája szélét, és hallgatott egy darabig. Képtelen volt válaszolni, képtelen volt tovább játszani a maga-

biztos publicista szerepét. Egyfelől azért, mert sem újságíró, sem színész nem volt, pusztán muzsikus (bárzenész), másrésről bizonyosan azért is, mert meglepték a polgármester őszinte, félreérthetetlen szavai. Meg kellett állapítania magában, hogy ez az ember nem hülye, pedig hajlamos volt feltételezni, hogy egy ilyen isten háta mögötti, elfeledett, leépült kisváros első embere csak valamiféle címeres ökör lehet. Nem tudta, miként reagáljon, próbálta hát húzni az időt, köhögött, feszengett, vakarózott. Szorult helyzetéből Bíber Helga szabadította ki azáltal, hogy kopogott, majd ugyanazzal a lendülettel rájuk is nyitott, tálcán kávéhozott, kitöltötte, kimérten egészségükre kívánta, azzal távozott. Ez a kis közjáték ugyan nem hozta meg Cs. Szabó önbizalmát, de menekülési útvonalat azért kínált.

– Remek ez a kávé, polgármester úr! Egyenesen kiváló! Cserébe igyekezni fogok – beszélt a kávéját kavargatva –, Isten bizony, igyekezni fogok! Ragaszkodom majd a tényekhez, ne aggódjon!

– Akkor jó – bólintott Wenner Géza. – Ha így, akkor rendben van! Mert tudnia kell, hogy ez csak afféle cigány marhaság, ez a visszajáró szellem. Ezt, persze, nem írhatja meg így, ebben a formában. Ezt ezekkel a szavakkal csak négyszemközt mondtam. Ha mégis megírja, elterjesztem, hogy az iskola kerítésénél pisált. Vagy nem is pisált, csak kedvtelésből mutogatta a farkát a serdületlen lányoknak. Mindenki hinni fog nekem, mert kétosztálynyi leánygyermek és egy tucat pedagógus igazolja majd a szavaimat.

A polgármester mindezt szenvtelen hangon közölte, mintegy tárgyilagosan. Cs. Szabó azonnal megértette, hogy ennek az embernek végképp elege van ebből a kacifántos, kellemetlen kázusból, túl akar már lépni az egészen, és a háta közepére kívánja a nyilvánosságot és a firkászokat.

– Világos – nyugtatta meg Wenner Gézát. – Nem is tartanám fel tovább a polgármester urat...

– Helyes. Ha szüksége van valamire, szóljon Helgának, ő segít. Rajta keresztül én segítek – a polgármester felemelkedett, kezét nyújtott. Cs. Szabó Miklós megrázta a petyhüdt, nedves kezét, elköszönt, és a dolgára eredt.

Úgy határozott, nem hagy időt magának a település első emberének szavain rágódni, inkább munkához lát, elvégre két nap múlva, szombaton, riportot kell írnia! Először is, döntötte el magában, miközben kilépett a polgármesteri hivatal kapuján, először is végigjárja a tragédia színtereit. Elsőként a tetthelyet szemléli meg alaposan, amely a távolsági buszmegállótól pár lépésre fekszik. A buszmegállóhoz lépkedett tehát serényen, amely úgy ötven méterre lehetett az önkormányzat épületétől. Mintha csak egy járókelő volna, aki megnézte a kihelyezett táblán, milyen időközönként indulnak a járatok: megállapította, hogy nem valami sok, mindösszesen öt indul naponta (egy hajnalban, egy reggel, egy délelőtt, egy délután, egy este). Ahogy szemlélődött, s próbálta kivenni a fejéből a polgármesternél tett látogatást, beszélgetésre lett figyelmes.

Két asszonyszemély közt folyt a diskurzus, egyik úgy ötven-, a másik hetvenéves lehetett.

– Mit jelent az, hogy szadista? – kérdezte az idősebb a fiatalabbat. – Te tudod azt?

A fiatalabb zavartan mosolygott. Cs. Szabó tudta, hogy ő okozza a zavart a jelenlétével, azzal, hogy hallja minden szavukat.

– Csúnyát jelent, igaz-e? – firtatta tovább makacsul a kérdező.

– Csúnyát bizony, nagyon csúnyát – hagyta rá a másik.

– De mit? Nagyon rondát? Valami gusztustalant?

– Nagyon rondát! – helyeselt a fiatalabb, ám közben irult-pirult, mert meggyőződése szerint valami felháborítóan, szemérmetlenül otromba szó az a „szadista”, amit szégyellni kell, ha kicsúszik az ember száján. Csörgő Szabó Miklós tisztában volt azzal, hogy az asszony körülbelül ennyit tudhat a szó értelméről, ennyit is rosszul, ugyanis hiába nyaggatta tovább az öregebbik hölgy, nem árulta el neki, mi is pontosan a szó jelentése. Nem mondta, hogy szadista annyi, mint kegyetlen ember, aki élvezi, ha mást gyötörhet. Nem mondta, mivel fogalma sem volt erről. Cs. Szabó kicsit kényelmetlenül érezte magát, de nem állt odébb, úgy tett, mintha maga is buszra várakozna – és fülelt.

– Gondolom én, hogy rondát – sápítozott tovább az öregebbik nőszemély. – Úgy két hete hallottam, egy ember mondta az asszo-

nyának. Az asszony dicsért valakit, hogy milyen rendes ember, a férje meg erre aszonta, hogy az nem olyan rendes mégse, mert egy szadista. Gondolom, az igen ronda dolog lehet! Az, úgy-e?

– Az, az, nagyon csúnya – hagyta rá a másik, közben sandán Cs. Szabó felé pillogott. Nyilvánvalóan cefetül kínlódott, módfelett kényelmetlenül érezhette magát.

– Ilyen világ van – panaszkolta a szadisták titkait kutató fehér-nép. – Ilyeneket mondanak egymásnak az emberek. Múltkor hallottam, hogy a telefonban is aszonta egyik fiatal a másiknak, hogy aszongya, szadista...

Arra már nem derült fény, honnan tudta, hogy a fiatal telefonáló egy másik fiataalt illetett ilyen jelzővel, mert beállt a busz, és a dialógus a járművön folytatódott, ha félbe nem szakadt. Ami bizonyos, hogy Cs. Szabó már nem hallgathatta tovább. Megvárta, míg a délelőtti autóbusz kikanyarodik a buszöbölből, aztán zsebre dugta a kezét, körbejárta kicsit az utcaszakaszt, ahol a lincselés történhetett két hónappal korábban, aztán betért a megállóhoz legközelebb fekvő kocsmába. Éppen abba, ahonnan a tettesek kitódultak azon a napon.

A kocsmában félhomály uralkodott, és áporodott szag nehezítette el a levegőt. Tipikus elegyet alkotott a dohányfüst, a kommersz alkohol, a pancsolt borok és az emberi kipárolgások nehéz bűze. Cs. Szabónak újfent eszébe ötlött Mátészalka, abban a kricsmiben volt hasonló az „ájer”, ahol a tablettából kavartatták vele a fröccsöt. A pulthoz lépett, kávéért és egy fél rumot. A himlőhelyes arcú, fülbevalós pultos kiöntötte a gyanús színű lötytyöt egy vastag falú, régimódi feles pohárba, Cs. Szabó elé tolta.

– Hány cukorral a kávé? – érdeklődött.

– Egyet kérek – mondta Csörgő Szabó Miklós, és felhajtotta a rumot. Azonnal összerántotta a gigáját a szörnyű ízű ital, amely nyomokban sem emlékeztetett rumra. Gyakorlott mozdulattal megfogta a hányást, visszakoppintotta a poharat a pultra, közben emberfeletti erőfeszítéssel igyekezett megakadályozni, hogy könnybe lábadjon a szeme.

– Hab vagy tejszín? – tudakolta a pultos.

- Tejszínt kérnék – harákolta Cs. Szabó.
 - Jó az anyag – állapította meg a pultos somolyogva, közben vendége elé tolta a kávé.
 - Nem mondom – köhintett Csörgő Szabó. – Köszönöm.
 - Más?
 - Köszönöm, ennyi.
 - Öt tíz. Százaz a kávé, négy tíz a rum.
- Cs. Szabó Miklós a pultra számolt ötszázötven forintot, megköszönte újra a vendéglátást.
- Kösz! A busszal? – söpörte be a pénzt a pultos.
 - Nem, korábban érkeztem.
 - Kocsival?
 - Igen.
 - Jó szarok az utak, mi?
 - Enyhén szólva.
 - Ja – horkantott a pultos, majd, mint aki jól végezte dolgát, egy gyanús színű ronggyal törölgetni kezdte a pultot.

Cs. Szabó kényelmesen kavargatta a kávéját, szétnézett az italmérésben. Mintegy az egyharmadát a hatalmas pult foglalta el a téglalap alakú helyiségnek, az egyik sarokban, a fal mellett nyerőautomaták álltak (három), a másikon darts. Hat asztal és körülöttük a négy-négy szék szolgálta az italozók kényelmét, három könyöklő a sietős fogyasztókat várta. A pult mellett a mellék-helyiségek ajtajai: férfi, női. Igazi szocreál csehó, vélekedett Csörgő Szabó Miklós a kávéját hörpölgetve. Semmi különös, semmi egyedi. Zenészként számos vendéglőben, ilyen-olyan lebujaiban lépett már föl, szerteágazó tapasztalatokkal rendelkezett ezen a téren, jóllehet többnyire városiakkal. Sőt, kizárólag városiakkal. Muzsikált már olyan intézményben, ami ennél is lepukkantabb képet mutatott, ez nem is zavarta volna, azonban a már-már tapintható reménytelenség annál jobban kedvét szegte. Hogyan tud itt kérdezősködni, miféle információkat gyűjthet be ezen a depri-mált helyen, elképzelni sem tudta. A kávé is pocskék volt, savanyú ízt hagyott maga után a szájában. Úgy döntött, nem kertel, nem tudta ugyanis elképzelni, hogy a lelki finomságokra sokat adnának

ebben az ivóban. Először kért egy Arany Ászokot (abból indult ki, azt csak nem hamisítják), majd nekiszegezte a pultosnak a kérdést:

– Itt ittak két hónapja a lincselők, ugye, mielőtt a baj megtörtént?

A pultos nem jött zavarba.

– Itt. Meg vagy egy tucat másik ember. Sokan járnak ide, ráérnek. A hirig után vagy másfél hónapig alig győztük mesélni a tévéseknek, rádiósoknak, újságíróknak, mi történt.

– Mi történt?

– Egyszer csak bejött a Patrik gyerek, bömbölt, mint akinek satuba fogták a füttyülőjét, alig értették, mit karattyol. Amúgy is nehéz érteni, amit mond, mert a fogai már rohadtan gyűttek elő a szájában, akkor meg még nehezebb volt. Aszonta, megverte egy bácsi. Erre a Rafaelek felugrottak, kirohantak az utcára. Mi itten ennyit láttunk, ennyit tanúsíthatunk. Ami kinn folyik az utcán, azt nem láthassuk innen bentről.

– Részegek voltak?

– A Rafaelek? Amennyire szoktak. Semmi különös.

– Kik ezek a Rafaelek?

– Rafael Guszti meg a fia, a Kisguszt, meg a veje, a Lóbál. Mind a három benn van a kaptárba' azóta.

– Romák?

– Hát. Énnkem nem volt velük bajom soha, az adósságaikat is mindig rendezték, általában időben. De szerettek verekedni, ha arról volt szó, azt tudom. Érzékenyek voltak, nem volt tanácsos beszólni nekik.

– A Patrik a Kisguszt fia?

– Nem. A Lóbálé, annak a felesége a Tündike, a Guszt lány. Elmondtuk ezt már mindenkinek, aki kérdezte.

– Ne haragudjon, nem akarom feltartani.

– Nem haragszom, tartson fel, ha tetszik.

– Arról hallott, hogy az utóbbi időben a Rafaeléknél megjelent a meglincselt férfi szelleme?

– Beszélik. A Guszt felesége látta először, aztán még vagy százan. Hülyeség, ezek mindig látnak szellemet, hetente ötöt-hatot, pláne a Guszt neje. Maga is újságíró tán?

– Olyasmi. Köszönöm!
– Megírhatja, hogy Kiss Dávidnak hívnak, ez a kocsma meg a Borharapó. Fényképezhet is, ha kívánja.

– Feltétlenül megírom!

– Ha akarja, felőlem!

Cs. Szabó újra fizetett, azzal elkészönt. Az utcára kilépve szinte vakította a tavaszi napfény. Mélyeket lélegzett, mert úgy érezte, szédül egy kicsit.

– Nem éhes? – hallotta a háta mögül. Megfordult, Bíber Helgával találta magát szemközt. Meglepődött, nem is tudott szólni hirtelen.

– Gondoltam, éhes. A hivatalból láttam, hová megy, a polgármester úr meghagyta, hogy figyeljek a kényelmére.

– Köszönöm, nagyon kedves. Tud ajánlani valamit?

– Odszóltam az iskola menzájára, mehet enni. Utána jöjjön be hozzám – az utolsó szavakat már visszafordulva vetette oda Cs. Szabó Miklósnak, aki nem értette az egészet, de elindult az iskola felé. Alapvetően kutyaül érezte magát, a tavasz mégis eltöltötte valamiféle meghatározhatatlan, kellemes érzéssel. Jólesett sétálni ebben a romladozó házaktól tarka helységben. Belemerült gondolataiba, a fekete hajú lány képe merült föl belőle, de ezúttal nem rántotta görcsbe, hanem békésen lebegett valahol a gyomra tájékán. Egészen elandalodott.

– Maga valami hülye újságtól gyűtt? – állt elé egy hajlott hátú vénember.

– Igen – hebegte Cs. Szabó Miklós.

– No, írja meg, hogy kössék föl azokat a geciket! – toppantott harciasan az öreg. – A Guszti egy nagypofájú seggfej, a fia meg egy kötözködő vadállat, az a szadista Lóbál meg egy undorító féreg. Én elmondtam minden újságírónak, hogy mér’ híjják Lóbálnak, oszt egyik se írta meg, hogy azé, mert amikor bebaszik istenesen, kilógatja azt a nagy faszát a sliccén, terpeszben megy, oszt lóbálja! Az a kis takonypóc Patrik gyerek meg nem egy pofont érdemelt vóna, hanem egy jó alapos verést, ahogy meg is kapta már sokszor, de, úgy látszik, nem elégszer! Ha másér’ nem, hát

azé' önmagában agyon kék csapni, mert ott szarik, ahol rágyün, nem néz az se Istent, se embert! A bátyja meg fölakadt szemmel veri a farkát fényes nappal a játszótér sarkán! Az anyja kurva istenit! Írja csak meg, hogy ilyenek ezek!

– Megírom, megírom – habogta Csörgő Szabó Miklós elhűlve.
– Majd megírom, hogy milyenek az itteni népek...

– Azé'! – toppantott ismét a kisöreg, majd felkapott rozoga, rozsdáette kerékpárjára és toványikorgott.

Cs. Szabó Miklós hosszan bámult utána, fülében csengett a „szadista” szó. Egészen addig nézett a fröcsögő vénember után, míg az be nem fordult egy utcasarkon. Ahogy eltűnt a szemei elől, azonnal megtámadta a tavasz. A fekete hajú lányt látta maga előtt meztelenül, kínzón sajogni kezdett az ágyéka, úgyhogy jobbnak látta betérni az iskolai menzára. A menza az iskola épülete mellett állt, a tanintézet épületével fedett folyosó kötötte össze, de az utcáról is be lehetett menni. Csörgő Szabó Miklós ezt a módját választotta a bejutásnak, s meg sem lepődött, mikor már vártak rá, egy asztalhoz vezették, leültették, majd tálcán elébe helyezték az ebédet: csontlevest és székelýkáposztát meg egy kosár kenyeret. Mielőtt nekilátott volna, körülnézett. A menza csaknem üres volt. Két asztalnál ücsörgött néhány gyerek és egy tanár egy harmadiknál. Lemosható olajfestékekkel festették ki a terem falát úgy másfél méter magasságig, onnan meszelték. A meszelést foltok éktelenítették el. Az ételt alumínium tálcán hozták, alpakka hatású evőeszközöket adtak hozzá, mosogatólé-szag terjengett a levegőben. Cs. Szabó kanalizni kezdte a levest, mikor egy sudár termetű, fiatal nő lépett a menzára, tálcát fogott, eszcájgot rakott rá, az ablakhoz lépett, elvette a levest és a másodikfélét, majd megfordulván körülnézett, hová üljön. Odabiccentett a gyerekeknek és a tanárnak, aztán határozott léptekkel Csörgő Szabó Miklós asztala felé vette az irányt. Cs. Szabó szíve megdobbant, ismét dühöngeni kezdtek benn a hormonok, miként néhány perccel korábban, az utcán.

– Leülhetek? – kérdezte a fiatal nő.

– Parancsoljon – válaszolt Cs. Szabó Miklós.

– Telek Andrea – mutatkozott be a nő. – Magyart tanítok.

- Csörgő Szabó Miklós. Örülök.
- A lincselés miatt van itt – jegyezte meg Telek Andrea.
- Nem egészen – helyesbített Cs. Szabó Miklós. – Pontosan a szellemjárás miatt. A lincselés már lecsengett. Ne haragudjon, hogy így mondom, de nekem is ezt mondta a szerkesztőm.
- Semmi baj. Tudom, hogy megy. Látom a tévében. Bármely hír egy-két hétig hír.
- Jól látja. De azért próbálok tájékozódni az egész ügyről, hogy tudjam, hova kell beleillesztenem a szellemet.
- Valószínűleg Rafael Guszti feleségének a fejébe – mosolyodott el Telek Andrea. – Nagy fantáziával bír az öregasszony. Bár még nem is öreg, nem lehet több negyvenöt évesnél, de a cigányok hamarabb öregszenek. A rossz körülmények miatt.
- Ez nyilvánvaló. Sok cigány él a faluban?
- Kisváros. De igen. A felnőtt lakosságnak olyan tíz százaléka lehet, a gyerekeknek harminc – közölte a tanárnő.
- Tipikus – hűmmögött Csörgő Szabó.
- Úgy gondolja, hogy Rafaelék reakciója is tipikus volt? – kérdezte élesen Telek Andrea.
- Még nem tudom, mit gondoljak – felelte óvatosan Cs. Szabó Miklós.

A tanárnő sokáig nem beszélt. Finom mozdulatokkal evett, kecsesen emelte a szájához a kanalat, s mikor végzett, szinte gyöngéden tolta odébb a levesestányért; szelíden húzta maga elé a székelykáposztát, a villát úgy tartotta, ahogyan, a férfi elképzelése szerint, egy született hercegnő tartja, a kenyeret nem harapta, hanem törte. Cs. Szabó mindig megőrült az ilyen apróságokért, az efféle keresetlen, természetes eleganciáért. Telek Andrea mozdulatai és a településen dorbézoló vigasztaló, bátorító, színes tavasz nyugtalanították, ugyanakkor kellemesen bizsergették. Figyelte a nőt. Telek Andrea lassan evett, tekintete időről időre elrévedt, a nyakán kidagadt egy ér – talán éppen az, amelyik kilenc óra múlva majd megpattan a fojtogató drótkötél szorításában.

- Tudja, én tanítom Patrik bátyját – szólalt meg Telek Andrea.
- Látom, mit kell kiállnia. Nemcsak a magyar gyerekek, de a cigányok is csúfolják, mert neki sincsenek rendben a fogai, ezért ne-

hezen érthető, ahogy beszél. Ügyetlen is, szánni valóan, végtelenül ügyetlen, akárcsak az öccse. Az anyjuknak valami vitaminhiánya lehet, ezért a fogaik már eleve feketén, rossz állapotban bújtak elő az ínyükből, ez fáj is, és nem is esztétikus, nem is beszélve arról, hogy beszédhibát okoz. Az ügyetlenség is genetikailag lehet kódolva beléjük. Nincs nap, amikor ne aláznák meg őket. Az apjuk, János, sok gyereket és néhány felnőttet is elvert már emiatt, de hasztalan – a tanárnő hirtelen elhallgatott, egy pillanatra zavarba jött, de néhány másodperc alatt úrrá lett a helyzeten:

– Ne értsen félre, nem gondolom azt, hogy az erőszak megoldás volna, pusztán annyit gondolok, hogy szép számmal találhatunk enyhítő körülményeket.

– A Jánost hívják Lóbálnak? – tette fel a kérdést gyorsan Csörgő Szabó Miklós, hogy elterelje Telek Andrea figyelmét iménti zavaráról.

A nő alig észrevehetően elpirult.

– Igen. Nem rossz ember az egyébként, amikor van munkája, nem iszik. Csakhogy alig akad munkája.

– Mit dolgozik? – vetette közbe Csörgő Szabó Miklós.

– Mikor mit. Bejártak a városba trógerolni, vásároltak egy időben. Egy szó mint száz, csak azt akarom mondani, hogy ne ítélje el őket. Elegük lett a megaláztatásból. Patrikot sokat bántották, bántják most is, mert viselkedészavarai vannak...

– Például, hogy az utcán végzi el a szükségét, igaz? – akasztotta meg újra Csörgő Szabó Miklós a tanárnőt.

– Igen. Például ez. Ő és még vagy tucatnyi gyerek, köztük szép számmal elszegényedett, lecsúszott magyar családok gyerekei művelik ezt ebben a városban. Sportot űznek belőle, afféle virtuskodásról van szó, semmi többről. Patrikot, igaz, többször csípi nyakon, mint a többit, mert ügyetlen a szerencsétlen, tudja, említettem már. Nem tud elég gyorsan szaladni. Szóval vegye figyelembe ezeket a tényeket is, mikor riportot ír. A nyomort, a megalázottságot ne felejtse el! – kérte Telek Andrea, s közben sietősen felállt, hogy visszavigye a tálcáját.

– Óráam lesz, mennem kell – mentegetőzött.

– Figyelembe fogom venni – szólta utána Cs. Szabó. – Ne agódjon! Viszlát!

Alighogy ezt kimondta, eszébe ötlött az eltört karú tanár esete, amiről valamelyik sajtóorgánum beszámolt, de már nem tudta megkérdezni Telek Andreát a történetről. Szomorúan vette tudomásul, hogy a nő távozott, bár tisztában volt azzal, hogy nem-sokára felteheti kérdését az igazgatónőnek, akivel szándékában állt találkozni. Mégis úgy érezte, a magyartanárnő adekvátabb válasszal szolgálhat bárki másnál. Bármilyen kérdésre.

Befejezte az ebédet, ivott két pohár vizet, megköszönte a vendéglátást a konyhásoknak, és az igazgatói iroda holléte felől tudakozódott. Útbaigazították, kimerítő részletességgel magyarázták el, miként jut át az iskolaépületbe, merre fordul a folyosón, míg el nem éri a keresett ajtót.

Csörgő Szabó Miklós bekopogott, s a szabad jelzésre belépett. Az irodában álló koloniál íróasztal mögött ötven fölött járó, döbbenetesen elhízott asszony terpeszkedett.

– Jó napot. Csörgő Szabó.

– Üdvözlöm – az irdatlan termetű nőhöz furcsán bársonyos zengésű, simogatóan nőies hang tartozott. – Foglaljon helyet. Hornyákné vagyok.

Csörgő Szabó Miklós leült az egyik fotelbe, szemben az igazgatónővel.

– Nem akarom sokáig rabolni az idejét – kezdte.

– Annak örülök – mosolyodott el Hornyákné. – Tenger dolgom van. Nem érdekli, kinél jártak vendégségben a lincselés áldozatának gyermekei?

– Nem érdekel – válaszolta őszintén és nyíltan Cs. Szabó. – A lincselés áldozatairól már megírta és megmutatta a média mindazon szívszorító ismereteket, melyeket jónak látott. Engem más érdekel.

A visszajáró szellem kell, hogy érdekeljen – hivatalosan miatta küldtek, tette hozzá magában. Istenigazából már egyre inkább azok is izgatnak, akikhez visszajár. Valamint azok, akik lehetővé tették ezt a visszajarást a derék kísértetnek, s akik, érzésem szerint, szintén áldozatai az egész csúfságnak. Hangosan azonban inkább az alant következő szavakat formálta:

– Tulajdonképpen egy kérdésem lenne csupán.

Hornyákné belemélyedt az előtte heverő papírokba, sóhajtozott, és az orra tövét vakarta. Cs. Szabóról tudomást sem vett percekig. Végül hirtelen felemelte a fejét, és kérdőn, egyben sürgetően tekintett rá.

– Volt az a szerencsétlen történet, mikor eltörték a kezét az egyik pedagógusnak – bökte ki Cs. Szabó. – Azt suttogják, Rafaelék tették...

– Itt nem suttognak semmit, vagy amit suttognak, az ostobaság – csattant fel az igazgatónő. – A kolléganőm elesett biciklivel, és szerencsétlenségére eltörött a keze. Ennyi történt.

– Megtudhatnám, ki volt ez a kolléga?

– Nem – utasította el a kérést gondolkodás nélkül Hornyákné. – Minek zaklatná, és irkálna össze róla butaságokat? Nincs semmiféle csonttörés, pláne nincs több erőszak! Ezek a Rafaelek szadista alakok, de nem jó mindent rájuk kenni. Kicsámcsoghaták már magukat, hagyják abba!

Cs. Szabónak ennyi elég volt. Felállt, kezét nyújtott a drabális nőszemélynek.

– Köszönöm az együttműködést. A viszontlátásra!

Az igazgatónő fel sem állt, csak bűgött valami köszönésfélét, és megszorította a felé nyújtott kezét. Ezekután Cs. Szabó szinte menekült az iskolából, s közben újra a „szadista” szó zakatolt a fejében. Miért botlik folyton ebbe? Abban sem volt biztos, hogy pontosan ismerik a jelentését...

Meglepetésére, ahogy kilépett az iskola kapuján, Bíber Helgába botlott.

– Gondoltuk, nehéz lehet magának egyedül, helyismeret nélkül – mondta a nő köszönés helyett. – Segíteni jöttem. Hova megy innen?

– Kinek törték el a karját Rafaelék? Melyik tanárnak? – kérdezte Cs. Szabó dühösen. Felbőszítette, hogy ez a titkárnőcske kémkedik utána, a nyomában lohol, és nem hagyja elmélkedni, pedig volna miről...

– Annak a Telek lánynak – válaszolt Bíber Helga ártatlanul. Csörgő Szabó Miklós hökkenten hallgatott.

– Telek Andreának?

– Annak – erősítette meg saját szavait Bíber Helga.

Cs. Szabó széttárta a karjait.

– Hornyákné igazgató asszony szerint baleset volt.

– Az sincs kizárva – vonta meg a vállát a titkárnő. – Hova megy mostan?

Cs. Szabó Miklós mérgesen legyintett.

– Honnan tudjam? Mit bánom én ezt az egész szaršaságot!?!

Mindent lehet tudni, és mégse lehet tudni semmit, gondolta Csörgő Szabó Miklós. Csupa sztereotípiába futok bele, csupa tipikus reakcióval találom magam szemben. Tipikus erőfitogtatás, tipikus közöny, tipikus gyűlölet, tipikus szociális érzékenység és tipikus védelme a mundérnak, füstölgött magában, közben a cipője orrával rugdosta a járdaszegélyt.

– Kapják be! – kiáltott fel egyszer csak, minden átmenet nélkül. – Beszélni akarok azokkal, akik látták a meglincselt pacák szellemét!

– Az összes cigány látta – mondta Bíber Helga. – Ha elmegy a *Zöld Ászba*, a főutca elejére, megtalálja Rafael Guszti feleségét és a lányát, a János asszonyát, illyentájt, mivel jobb dolguk nincs, ott szoktak üldögelni. Azok látták először. Mióta az önbíráskodás megesett, a Guszti családja nem jár a *Borharapóba*, csak a *Zöld Ászba*. Meg másokat is talál ott, akik látták, ha érdekli...

– Ez esetben elmegyek a *Zöld Ászba* – határozott Csörgő Szabó Miklós. – Maga hová megy?

– Anyám megfőzi a fácánt vacsorára. Most háromnegyed kető van, hat órakor vacsora.

Bíber Helga ennyit látott jónak elmondani a botcsinálta újságírónak, mielőtt hátat fordított neki, és visszasétált a polgármesteri hivatalba. Csörgő Szabó a fejét ingatta. Nem értette, minek töri magát. Tiszta sor, hogy mi történt: a Rafaeleknek tele lett a tükük azzal, hogy mindenki az ő ivadékaikon köszörüli a nyelvét, hogy tettelesen is bántalmazza olykor a kölyköket vadi-degenek, hogy nem haladnak sehová, akárhogy is próbálkoznak, hogy nyomorognak, hogy szívás az élet. A meglincselt férfi pedig rosszkor volt rossz helyen. Van ilyen. Borzalmas, tragikus, iszonytató, de előfordul. Szörnyűség, hogy a lányai végignézték,

ahogy kitapossák belőle az életet, de ez nem a Rafaelek kéméletlenségét bizonyítja, csak annyit bizonyít, hogy...

– Nem bizonyít ez semmit – dünnyögte Csörgő Szabó Miklós.

Ami érdekelte volna, az Telek Andrea. Érdekelte volna egyrészt: mint nő (felettébb), és érdekelte a története (kicsit kevésbé). Vajon tényleg eltörték a kezét, és ezzel a fene nagy szociális érzékenységgel, túláradó empátiával csak a bosszúszomjas gyűlöletét palástolja? Nyilván erről van szó. Csörgő Szabó Miklós nem akarta túlbonyolítani a dolgokat, elég bonyolultak azok maguktól is. Elhátározta, hogy felkeresi a *Zöld Ászt*, megiszik néhány italt a romákkal, megtudakolja tőlük, mi a csuda van azzal a szellemmel, aztán megkeresi Telek Andreát, és (ha lehetséges) meghívja fácánlevest vacsorázni. Bíber Helgát meg magasról szarja le a polgármesterével együtt. Holnap még alibizik egy kicsit, aztán hazapályázik. Megírja az anyagot, jó gúnyosan, vitriolosan, de kulturált, európai, toleráns módon, ahogy elvárják egy művelt, nyugati tollnoktól. Kit érdekel a valóság, a finomságok, a rezdülések, a kauzalitás? Ekkor Csörgő Szabó Miklós, nyolc órával a halálát megelőzően, megálljt parancsolt magának. Érezte, hogy hamis. Tisztán érezte, hogy szerepet játszik. Végül megállapodott abban, hogy holnapig ellébecol, utána csuklógyakorlatként, közhelyes frázisokkal, némi misztikával fűszerezve összeüt egy riportot, és mindenki elégedett lesz és boldog. Amennyire ez lehetséges.

Elindult a *Zöld Ászba*. Sétált az utcán, akár egy turista. Engedte, hogy át- meg átjárja minden porcikáját a tavasz, a zsongító, szédítő évszak. Valahonnan mélyről felmerült belőle a kép, amikor gimnazistaként az alma mater lépcsőjét róva a fizikatanár mellé ér, megszólítja, érdeklődik hogyléte felől, s mikor ő azt feleli, jól érzi magát a bőrében, ezt a viccesnek szánt megjegyzést teszi:

– Hát, igen. Tavasz van, ahány fűszál, annyi fasz áll.

Emlékezett a megrökönyödésre és a cinkosság örömére, amit ez a foghegyről, bajusz alatt somolyogva odavetett két mondat okozott. A büszkeségre. Az emberszámra. Emberszámba venni. Lám, ennyit jelent. Egy vicces szójáték üzenhet komázást, üzenheti azt, hogy emberszámba veszik... Csörgő Szabó Miklós értette a Rafaeleket. Őket nem vették emberszámba. A Patrik gyereket verték, megvetették.

Elszakadt a cérna, semmi többről nincs itt szó. A cigányságuk ebben nem játszik szerepet, sokkal inkább az emberi méltóságukon esett csorba. Emberi mivoltuk folyamatos megkérdőjelezése. A cigányságuk legfeljebb felerősíti az efölötti keserűségüket, a megalázottságukat. Az évszázados lenézettség a génjeikbe ivódott, önérzetesebbé, sértődékenyebbé változtatta őket...

– Állj! – szúrta a fogai közt. – Nem kell megérteni, nem kell balfék módjára elérékenyülni...! Tényszerűen kell tálalni, úgy mindig hamis.

Mire idáig jutott, elérkezett a *Zöld Ászhoz*, be is nyitott azon nyomban. Szinte ugyanolyan helyen találta magát, amilyen a *Borharapó* volt. Annyi különbséggel, hogy itt rezasztalt és csocsót is elhelyeztek, valamivel talán az alapterülete is nagyobb lehetett. Hús-z-huszonöt vendég ült az asztaloknál, illetőleg támasztotta a pultot, nagyjából az ötöde roma származású. A pultos itt nem férfi, hanem fiatal lány, tincsenként festett hajjal, füleiben egyenként öt-hat fülbevalóval, orrában, szemöldökében, felső ajkában piercinggel.

– Mit adhatok? – fordult Cs. Szabó felé a megvasalt lány.

– Egy Arany Ászokot kérnék és egy vodkát – sorolta Cs. Szabó, reménykedve, hogy a vodkát nem lehet annyira elbaltázni, mint a rumot. Mire a gondolat végére ért, előtte állt a rendelés. Kérdőn nézett a lányra.

– Háromszáz kereken – mondta, Cs. Szabó fizetett. Lehúzta a vodkát. Tévedett. El lehet. Olyan íze volt, mint a százszázalékos alkoholnak. Gyorsan kortyolt rá a sörből, aztán körbevizslatott a helyiségben. A nyerő automata mellett meglátta a szintetizátort. Hevesen dobogni kezdett a szíve, egy pillanatra megfeledkezett magáról és, akár a gyerek a kedvenc, rég nem látott játékához, a hangszerhez ügetett, bekapcsolta azt is, az erősítőt is, gyengéden végigfuttatta az ujjait a billentyűzeten.

– Mit csinálsz te, szép tezsvérem? – hallotta valahonnan a bal oldaláról, de nem foglalkozott a kérdéssel, játszani kezdett. Az ivóban először néma csönd támadt, aztán taps és fütyülés. Csörgő Szabó Miklós pedig játszotta egyik dalt a másik után, a harmadiknál néhányan már együtt énekeltek vele.

Bő fél óráig muzsikált, s mikor abbahagyta, többen meginvitáltak egy-egy italt. Ő azonban csak egy nagybajuszú, értelmes arcú cigánytól fogadta el, aki két nővel, egy idősebbel és egy ifjabbal üldögélt egy asztalnál, s mikor megkapta a sörét, melljük telepedett.

– Jól nyomtad – dicsérte meg vendéglátója.

– Köszönöm. Eredetileg zenész vagyok.

– Mit keresel erre? Zenélni akarsz?

– Nem. Újságíró vagyok.

Az történt ekkor, amire Csörgő Szabó Miklós számított. Asztaltársai elhallgattak, és bizalmatlanul kezdték méregetni.

– Ne basszál ki velem! – fakadt ki a nagybajuszú, miután végigmérte.

– Nem ugratlak, az vagyok. Újságíró – közölte ismét Cs. Szabó Miklós.

– A férjem miatt van itt? – szólalt meg a fiatalabbik asszony.

– Igen.

– Honnan tudta, hogy mink vagyunk azok? – kérdezte a másik nő.

– Csak azt tudtam, hogy itt szoktak lenni – vonta meg a vállát Cs. Szabó. – Szerencsém volt.

– Mit akarsz? – szólt újra a férfi, a hangja ellenséges volt.

– Csak azt akarom megtudni, valóban járkálnak-e a szellemek erre felé?

– Én láttam – emelte fel a mutatóujját az öregebbik nő. – És értek hozzá. Annak a parasztnak a szelleme zaklat minket, akit a Gusztíék agyonüttek. Nem sajnálom, hogy elverték, de bánom, hogy agyonütték. Sajnálom a két szép gyereket is, de ezek az emberek ilyenek. Hirtelen haragúak.

– Megértem őket – szögezte le Csörgő Szabó. – Nem akarok önbíráskodásról meg lincselésről meg hasonló marhaságokról pofázni, csak az érdekel, mikor jött először a szellem, és mikor jár azóta. És hogy szokott-e mondani valamit.

– Először két hete gyött el – vette át a szót a fiatalabb asszony. A férfi hallgatott, zordan az asztal lapjára meredt. – Nem mond az semmit. Véres a pofája, és sír. Megpróbáltuk elűzni, de gyön újra meg újra. Folyton csak gyön. Akarja, hogy nézzük, s mi lás-

suk is minden nap. Este gyön, mindig este. Félek tüle, félnek a gyerekek is, Patrikka rí, Gusztika is ideges.

– Az isten ver minket – tette hozzá a másik asszony. – Én tudom, ismerem a szándékát. Adja ide a kezit!

Cs. Szabó odanyújtotta a balját. A cigányasszony a tenyerét kezdte böngészni, aztán hirtelen mozdulattal a férfi fejéhez kapott, kitépte egy hajszálát, de olyan ügyesen, hogy Cs. Szabó alig érzett valamit. Vizslatta, szaglászta a hajszálát, markába zárta, belefűjt, elfordult, mormolt, hümmögött.

– Nem leszel hosszú életű – foglalta össze végül tapasztalatait Cs. Szabónak, hat és fél órával a halála előtt.

– Gyanítom, így lesz – törődött bele Cs. Szabó, de azt nem sejtette, hogy mindössze hat óra és huszonkilenc perc van hátra az életéből.

– Ne beszéljünk ilyesmiről többet, inkább zenéljél! – mordult föl ekkor a bajszos. Cs. Szabó nem vitatkozott, a szintetizátorhoz ment, és egy óra tíz percen keresztül zenélt az egyre szaporodó közönségnek. Bár munkanap volt, a kocsmák mégis tele voltak, ahogyan az utcákon is sokan lófráltak. Ezen Cs. Szabó Miklós nem lepődött meg, ismerte az úgynevezett magyar valóságot, tudta azt is, hogy ezen a vidéken különösen magas a munkanélküliség, s az sem volt előtte titok, hogy ez az életforma, a munkanélküliség életformája nem más, mint lassú, fokozatos pusztulás, amiből ritkán lehet fölépülni. Dühös lett magára, amikor ezeket gondolta, mert úgy érezte (helyesen), hogy ismét közhelyeket kántál. Helyet próbált inkább a zenére koncentrálni. Közben megivott négy-öt sört és két vodkát, de nem érezte a hatást. Gyúrta a billentyűket, énekelte a presszó rockot.

– Jól muzsikálsz – imbolygott előtte egy borostás halálfej. – Suba Bali vagyok, és én állítom, hogy szépen muzsikálsz!

Cs. Szabó megköszönte Suba Balinak a dicséretet, mivelhogy éppen szólózott, nem dalolt.

– Én értem a zenét – jelentette ki Suba Bali. – Mondják mindenfelé, hogy piszkos alkoholista vagyok, de ez nem igaz. Csak egy megtört ember vagyok, aki verseng a kefekötővel, mert nincs jobb dolga, és nincs menekvése. A nevem Suba Bali. Téged hogy hívnak?

Cs. Szabó Miklós nem tudta kielégíteni Suba Bali kíváncsiságát, egyrészt, mert éppen énekelt, másrészt, mert valaki nyakon ragadta a billegő férfiút, és odébb penderítette.

– Takaroggyá’ innen, te ratyi! Ne haragudjon, mester!

Csörgő Szabó Miklós nem haragudott, üzte tovább a mesterségét.

A muzsikálás végeztével pisilni ment, elfogyasztott még egy kávé, mialatt hevenyészve feljegyzéseket készített a jegyzetfüzetébe, majd fél hat előtt öt perccel, saját megítélése szerint tökéletesen tiszta fejjel, elszántan lépett ki újra az utcára. Határozott léptekkel, tántoríthatatlanul haladt Bíber Helga házának irányába, s mikor odaérkezett, durván bedörömbölt az ablakon. A dörömbölésre házigazdája kidugta a fejét, konstátálta, hogy a vendége verte meg az ablaküveget olyan illetlenül, és már éppen kérdésre nyitotta a száját, amikor Cs. Szabó beléfojtotta a szót.

– Merre lakik Telek Andrea, a magyartanárnök?

– Nemsokára kész a vacsora – közölte felelet helyett Bíber Helga.

– Éppen azért kérdem. Vacsoravendéget hozok a házhoz!

– Maga részeg.

– Pék faszát vagyok részeg! Merre lakik az a nő?

– Igaza volt a polgármester úrnak, magát nem érdekli semmi önmagán kívül – csóválta a fejét a titkárnő. – Igaza van abban is, hogy egy szociográfus kellene ide. Szociográfus! Mert ez a kisváros egy szociográfia. Kész szociográfia.

(Azt a szót, hogy „szociográfus” és „szociográfia”, Bíber Helga tagoltan, gondosan szótagolva, minden szótagot külön nyomatékkal hangsúlyozva ejtette ki a száján, még csücsörített is hozzá, mintha csókolózni akarna.)

– Ez igaz – jelentette ki Cs. Szabó Miklós. – Az nem, hogy nem érdekel semmi. Például az is érdekel, hol a kutya valagában lakik Telek Andrea tanárnő. Maga segít nekem, nem igaz?

– Petőfi utca huszonnegy – bökte ki Bíber Helga, mielőtt bevágta az ablakot.

– Ittam. De részeg nem vagyok – harsogta világgá Csörgő Szabó Miklós, s máris nyargalt Telek Andrea házához. Amiről azonban fogalma sem volt, merre fekszik, ezért megállított egy bicikliző

anyókat, s tudakozódott. Kiderült, hogy az első párhuzamos utcát nevezték el Petőfiről, alig három percre attól a helytől, ahol állt. Cs. Szabó alig tíz perc alatt odatalált (mindig rosszul tájékozódott).

Telek Andrea egy parasztházban lakott, a falak egészen az ablakokig felvizesedtek, a vakolat mállott. Léckerítés övezte az épületet, rajta apró kapu. Egy vasrúdra szerelt elektromos csengőt megnyomva kérhetett bebocsátást a látogató, esetünkben Cs. Szabó Miklós.

Telek Andrea egy percen belül feltűnt. Csodálkozva nézett az újságíróra, de kinyitotta előtte a kaput.

– Jó napot! – köszöntötte Cs. Szabót.

– Jó napot! – vigyorodott el Cs. Szabó szélesen. – Nem is megyek be, csak azért jöttem, hogy meghívjam vacsorázni.

– Vacsorázni? – csodálkozott Telek Andrea.

– Szereti a fácánt? – kérdezte bizalmasan a férfi.

– Igen – Telek Andrea láthatóan ismét zavarban volt.

– Bíber Helgához megyünk – közölte Csögrő Szabó Miklós.

Telek Andrea nem értette az egészet, de nem ellenkezett. Egy perc türelmet kért, visszaszaladt a házba, magára kapta a kabátját, cipőbe bújt, és követte Cs. Szabó Miklóst.

– Jártam a *Zöld Ászban* – mesélte Csögrő Szabó.

– Rafaleket keresett, gondolom – jegyezte meg a tanárnő.

– Meg is találtam őket – pontosított Cs. Szabó. – És zenéltem nekik egy keveset, tudja, igazából én zenész vagyok, ez az újságírósdi csak átmeneti állapotom. Rafaelék látták a meglincselt szellemét, biztos vagyok benne, hogy valóban látták. Ez nem jelenti azt, persze, hogy a szellem valóban létezik is. De ők tényleg látták.

– Magában van megértés – jegyezte meg Telek Andrea.

– Mint említettem, nem vagyok újságíró – emlékeztette Cs. Szabó az előbbi kijelentésére a tanárnőt. – Érdekes hely amúgy a *Zöld Ász*. Lenyomata ennek a nagyfalunak vagy kisvárosnak, nem?

– Ahogy a *Borharapó* is, és sorolhatnám – vonta meg a vállát Telek Andrea.

– Megismerkedtem Suba Balival – újságolta Csögrő Szabó.

– Őt az iskolából százalékolták le. Fizikatanár volt valaha, míg rajta nem kapták.

- Mit művelt?
- Megrontott gyerekeket. Kisfiúkat.
- Van ilyen – vonta meg a vállát Cs. Szabó Miklós.

Időközben megérkeztek Bíber Helga házához, amely körül fánleves illata terjengett. Bíber Helga szenvtelen arccal fogadta, aztán a konyhába vezette őket, ahol már az asztalon gőzölgött a leves. Két tányér, két kanál, két szék, állapította meg magában elégedetten Cs. Szabó.

- Maga nem eszik velünk? – kérdezte kajánul vendéglátóját.
- Már ettem – böföntette Bíber Helga. – Fél órával ezelőtt volt vacsora.

- Azért mi eszünk, nem baj?
- Csinál, amit akar! – Bíber Helga magukra hagyta őket. Csörgő Szabó helytel kínálta Telek Andreát, maga is helyet foglalt. Szedtek a tányérjukba, jó étvágyat kívántak, csöndben kanalazni kezdtek.

- Jó – állapította meg Cs. Szabó.
- Helga édesanyja híresen jól főz – mosolyodott el a tanárnő.
- Miért éppen engem hívott meg vacsorára?
- Mert maga az egyetlen, aki nem kényszerűségből elegyedett szóba velem, hanem magától. Legalábbis így hiszem.

- Jól hiszi.
- Ennek ellenére nem mondott el mindent...
- Telek Andrea hallgatott. Percekig némán ettek.
- Fáj még a keze? – tette fel Cs. Szabó kisvártatva a pofátlan kérdést. – A csonttörések gyakran egész életre kihatnak. Érzékek a csont hegei az időjárás változására, például.
- Nem fáj – emelte fel a fejét a tányérból Telek Andrea. – Nem tört el, csak zúzódott.

- Melyik volt? A Lóbál? Az a szadista?
- Nem szadista! Divat ez a szó mifelénk a lincselés óta, úton-útfélen használják gondolkodás nélkül. Valamelyik kollégája cikéből vette valaki, azóta terjed, akár a pestis.
- Nem a kollégám, hacsak nem zenész az illető – helyesbített Csörgő Szabó. – Én csak ideiglenesen állomásozom a redakciónban, emlékszik? Az igazi helyem a billentyűk mögött van.
- Legyen – legyintett fáradtan a tanárnő.

– Melyik?
– A bal karom zúzódott.
– Úgy tesz, mintha nem értené a kérdést. Tipikus.
– Magának meg ez a szava járása?
– Tipikus szavakat használunk mindannyian, típusunknak megfelelően – szellemeskedett Cs. Szabó Miklós.

– Vicces – gúnyolódott a nő.
– Ha nem, hát nem – vont vállat a férfi. – Végére nekem a szellemet adták feladatul, nem pedig eltört karokat. Zúzódottakat sem. Szedjen még! Nagyon finom!

Telek Andrea elutasító mozdulatot tett. Cs. Szabó újra szedett, belapátolta. A tanárnő végig figyelte.

– Miért dolgozik az újságnál, ha zenész? – kérdezte.
– Két zenésztársam elment egy óceánjáróra pénzt keresni – törölte meg a száját Csörgő Szabó Miklós –, amíg elvannak, addig itt keresem a kenyérre valót.

– Miért nem ment maga is velük?
– Cherchez la femme!
– Mindjárt gondoltam. Maga olyan szerelmes típusnak látszik.
– Van itt valami igényesebb lebuja?
– Attól függ. Talán a *Fekete Macska*.
– Akkor menjünk el oda, igyon meg velem egy Martinit!
– Nem szeretem.
– Akkor, amit szeret! Helga kisasszony majd elmosogat, azért van ő, hogy segítsen, a fene egye meg! Jön?

Telek Andrea nem szólt, csak felállt, belebújt a kabátjába és követte, aztán vezette Cs. Szabót. Egyenesen a Fekete Macskába. Nem tudhatta, hogy a halálba vezeti, miként önmagát.

A *Fekete Macska*, mint egy negyedóra elteltével kiviláglott, zenés hely volt. Puccosabb, mint a *Borharapó* vagy a *Zöld Ász*, de azért szegényes ez is. Öt-hat tanítványa köszöntötte a belépő Telek Andreát, egyik sem töltötte még be a tizennégyet, és egyik sem volt józan. Idősebbek is odabiccantettek, ferde pillantások kíséretében. Csörgő Szabó Miklós azonnal táncra kérte a tanárnőt, s időt sem hagyott neki, hogy kikoszarazza. Legalább négy számot végiglejtettek, mielőtt leültek egy bokszt-

ba. Cs. Szabó magának rumot rendelt és sört, Telek Andreának Bacardit.

– Ez nem rossz hely, kár, hogy szarul zenél az ipse – szólt Csörgő Szabó.

– Ilyen jutott – ironizált Telek Andrea. – Maga biztos százszor jobb.

– Ötvenszer. Legalább ötvenszer, ha százszor nem is. Mosolyog egyszer majd jóízűen is?

– Minek?

– Mert szerelmes típus vagyok, és újra táncba viszem.

Megint táncoltak, haláluk előtt másfél órával, életükben utoljára, afféle simulós zenére. Cs. Szabó magához ölelte Telek Andreát, aki megadóan tűrte a közeledést. Mikor, jó fél órával később, a „lassú blokk” végeztével, újra leültek, a férfi szemébe nézett, úgy kérdezte:

– És az a nő, aki miatt itt van, és nem a hajón?

– Akkor reggel hagyott faképnél, amikor az újságok beszámoltak az itteni lincselésről.

– Emlékezetes nap az életében!

– Többé-kevésbé.

– Hasonlítok rá?

– Nem. Maga dióbarna, ő fekete, maga magas, ő alacsony. Sorolhatnám.

– Sorolja.

– Magának sokkal szebb a tekintete. Okosabb. Ő butábban nézett, néha egyenesen bámult.

– És?

– Nagy mellei vannak.

– Nekem meg kicsik, erre céloz?

– Nem céloztam. Magának kisebbek a mellei.

– Ez számít?

– Az számít, hogy egy férfinak mekkora a farka?

– Határozottan nem!

– Elvörösödött, és lesütötte a szemét, kedves tanárnő. Dehogynem számít! Volt egy barátnőm, egy énekesnő... Barátnő volt, igazi haver, semmi szex. No, az mondta azt, hogy a kis fasszal is lehet baszni, csak azt az ember lánya nem nagyon élvezi. Erről ennyit.

De azt egyáltalán nem hibájául róttam fel, hogy kisebbek a mellei, hiszen attól még vannak, és a formájuk lehet gyönyörű! Különben is fenék-párti vagyok. Maga meg szép fenéken ücsörög.

– Maga éppolyan bunkó, mint a lenézett helybeliek.

– Ki nézi le őket? Én? Együtt ittam velük, húztam a talpuk alá valót! Ha kellene, élni is tudnék itt. Viszont nem szükséges itt élnem, és a városban jobbak a lehetőségeim. De a városlakók éppolyan sötétek, mint az itteniek. Vagy mint én magam. Ez, vélhetően, balkáni sajátosság.

– Maga cinikus.

– De még mennyire! Éppen ezért nem írok nagyszabású, tényfeltáró, az összefüggésekre rávilágító riportot erről a porfészekről. És nem érdekel, ami a tollnokokat érdekelné, leszarom, hogy a meglincselt pasas kezdte-e, vagy a Patrik gyerek viselkedett agyalágyultan. Nem izgat, hogy megütötte-e Patrikot a főszer, vagy az csak kitalálta az egészet, és az sem érdekel, hogy ha Patrik tényleg rosszalkodott, amiért a későbbi áldozat valóban meglegyintette, akkor a tett és a tett következménye között ordító aránytalanság fedezhető fel. Mindez nem érdekel, mert ebben az esetben mindez huszadrangú kérdés, szócséplés, mellébeszélés!

Csőrgő Szabó Miklós ivott egy kortyot, utána folytatta:

– Mert igaza van Bíber Helgának, vagyis igaza van a polgármesternek, aki a szájába adta a szavakat, talán tudtán kívül. Tényleg, vajon egyebet is a szájába ad az iroda mélyén? Jó, ne mernessze így a szereit, ezt meg se említettem... Hol is tartottam? Ja, megvan! Mindegy, akárkitől is ered a meglátás, miszerint szociográfia-alapanyag ez a helység, helyes meglátás. Ide igazán egy vérbeli szociográfus kellene. Mert nem is Pulitzer-díjas tényfeltáró riportot, de átfogó, korszakos szociográfiát lehetne írni erről a településről! Ezen keresztül be lehetne mutatni a magyar vidék valóságát, amely, jelzem, nem sokban különbözik a magyar városi realitástól, már ami a vidéki városokat illeti. Sőt, érzésem szerint illetheti Budapestet is, ott se jobb a helyzet, csak a nagy számok törvénye alapján tűnik annak: több emberből több a normális is, de az arányok semmivel nem jobbak, mint mondjuk itt. Mondom, egy nagy empátiával bíró, érzékeny író olyan szo-

ciográfiát rittyenhetne itt, amelyet Nagy Lajos óta nem olvastak az emberek. Csak az a bökkenő, hogy én zenész vagyok.

– Egy bárzenész, ha nem tévedek.

– Nem téved.

– Aki ismeri Nagy Lajost, az írót.

– Ismerem Illyés Gyulát is, a *Puszták népét* szintén olvastam régen. Kiváló irodalomtanárom volt gimnáziumban, amelyet a legnagyobb magyar novellistáról neveztek el, aki valaha is élt. De nem tudnék megírni egy *Puszták népét*, sem egy *Kiskunhalmot*. Most pedig arra volna szükség. Feltárni az okok és okozatok szövevényét, bemutatni a romák számkivettségét, a munkanélküliség torzító hatásait. Ha nekem szar, vigasztal, hogy másnak még szarabb. Én így írom le azt az egyik meghatározó jelenséget, amit tapasztalok úton-útfélen, így itt is. Így írom le, mert egy bárzenész vagyok. Ha Nagy Lajos volnék, rátapinthatnék a lényegre. És csak kiragadtam egy momentumot. Van ezer másik. Például az, hogy nem vesznek embereket emberszámba, és ez is egyfajta védekezés...

Telek Andrea csak nézte Cs. Szabót, miután az elhallgatott, nézte, akár valami tárgyat. Furcsa érzése támadt.

– Ki a legnagyobb magyar novellista?

– Született Steingassner, később Tömörkény István.

– Szeretem – mondta Telek Andrea. Utána hallgattak. Sokáig hallgattak. Nézték a néhány táncoló párt, a pultot támasztó fiatalokat, akik energiatöltött pezsgővel és csaknem kivétel nélkül be voltak löve, hiszen péntek este volt, a szórakozás kezdete.

– Reménytelen – sóhajtott fel Csörgő Szabó Miklós. – Tudja mit? Elszavalom magának, kizárólag magának az egyik legnagyobb magyar költő egyik legjobb versét, mert én egy irodalom iránt elkötelezett bárzenész vagyok. Ez az én ajándékom ma este.

És szavalni kezdte, hogy:

*Adj a kéménynek lila füstöt
adj a reggelnek tíz kakast
adj a tócsának fodrozó szelet*

*adj a halálnak fehér gyolcsot
adj az ekének csonttalan mezőt
s a költőnek esővert életet*

*adj az anyáknak jobb fiat
vénebb hullát a temetőnek
s a munkásoknak kemény öklöket*

*adj az állatnak meleg ólat
adj az istennek arany inget
és kedvesebb hazát mindenkinek*

Telek Andrea csodálkozva nézett Cs. Szabó Miklósról, tágra nyílt, nedves szemekkel.

– Kinek a verse ez? A magáé?

– Ugyan, dehogy – nevetett Cs. Szabó. – Ladányi Mihály. Nem tanították a főiskolán? Persze, hogy nem. És voltaképpen igazuk volt, nekem valamiért kedves, attól még viszont a didaxist nem nélkülöző vers ez... Azért adhatnának kedvesebb hazát. Mindannyiunknak...

Amint befejezte, felállt, a pulthoz ment, fizetett. A tanárnő le-sunyit fejjel ülve maradt, kitörölte szeme sarkából a könnycseppet.

– Menjünk. Hazakísérem – lépett vissza Telek Andreához Csörgő Szabó, s mikor a nő felállt, felsegítette rá könnyű tavaszi kabátját, azzal elindultak.

Pontban tíz órát mutatott a templomtorony órája, amikor, mintegy ötven méterre a *Fekete Macskától*, a sötét utcán az egyik házfaltól elvált egy árnyék, és villámgyorsan Csörgő Szabó Miklósbá mártotta a kését. Ez alatt az idő alatt egy másik árnyalak hátulról drótkötelet hajított Telek Andrea nyakába, akár a cowboyok a lasz-szót a marhákra, szempillantás alatt, nyikkanás nélkül a járdakőre rántotta, és lihegve húzni kezdte. Nem kellett sokáig húznia, mert a nő nyakában megpattant egy ér. Telek Andrea azonnal meghalt. Csörgő Szabó Miklós eközben kiguvadt szemekkel bámulta saját kiontott beleit, amelyeket megkísérelt visszaszuszakolni a hasüre-gébe, s ezen igyekezete közben lassan elvérzett.

Három hete temettük el Csörgő Szabó Miklóst, és én, egykori kollégája az ótvar hetilapnál, jó cimborája, az eseményekhez a lehető leghívebben vettem papírra a fenti szomorú történetet. Nem hallgattam el semmit, még Cs. Szabó barátom szentimentális hajlamait és irodalmi ízlését sem. Írás közben egyrészt arra a pár sorra támaszkodtam, amit a *Zöld Ászban* jegyzetfüzetébe ő maga írt; másik forrásom pedig a nála lévő, olykor-olykor, például a Telek Andreával folytatott *Fekete Macska*-beli beszélgetése idején, észrevétlenül bekapcsolt mp3-felvevőn rögzített hanganyag volt, amelyet tucatnyi alkalommal hallgattam meg. Harmadik támpontomként húszéves ismeretségünket, évtizedes barátságunkat nevezem meg, a számtalan éjszakába nyúló beszélgetést, a közös élményeket és a jól ismert anekdotákat. Ezen felül vettem magamnak a bátorságot, és elutaztam a helyszínre, helyesebben visszautaztam, hiszen magam is sötéti származású vagyok. Beszéltem ezzel-azzal – a polgármesterrel, Bíber Helgával, Hornyáknéval –, de a *Borharapóba* és a *Zöld Ászba* éppúgy ellátogattam, mint a *Fekete Macskába* vagy az iskolai menzára. A *Fehér Gólyában* laktam, ahogyan évekkel később, amikor beszédet mondani érkeztem vissza Sötétre. Még nem lógott reprodukció a portán, és Hajni sem dolgozott a panzióban. Helyette egy spicces vénasszony látta el a recepciós feladatkörét. Aki semmiről semmit nem tudott. És mások sem. Senki, semmit. Így aztán megoldásom sincs. Nem tudom, ki gyilkolta meg Csörgő Szabó Miklóst és Telek Andreát. Ahogyan Csörgő Szabó azt gondolta, a lincselés háttérének feldolgozásához egy zseniális szociográfusra lenne szükség, úgy én azt tartom, az ő és a tanárnő meggyilkolásának felgöngyölítéséhez minimum egy Miss Marple kellene. Ráadásul bizton állíthatom, hogy ez nem lényeges kérdés, a megoldás nem érdekes. Mindazonáltal leírom a felmerülő, jóllehet nem bizonyítható lehetőségeket:

(1.) Lehetséges tettes F. K., az iskola tornatanára, akiről a helybeliek jelentős része éppúgy azt állítja, hogy szadista ember, miként a lincselőkről. F. K. három éve, azaz a nevelőtestületbe kerülése óta üldözte szerelmével Telek Andreát. Amennyiben ő a gyilkos, a szörnyű gaztett indítókoka a féltékenység volt, s amennyiben ő követte el a bűntényt, segítőre volt szüksége.

(2.) Nem kizárható, hogy a két ember halála a két Rafael-gyerek: Gusztika és Patrik lelkén szárad. Egyesek szerint mindketten belehabarodtak a tanárnőbe, akire állítólag az apjuk, az előzetesben ülő Lóbál is szemet vetett korábban. Olyan suttogások is a fülembe jutottak, miszerint Lóbál meg is hódította Telek Andreát, s a románcnak az a bizonyos zúzódás vetett véget, aminek oka valójában nem a gyereken esett sérelem, hanem a tanárnő (Lóbál szerint) kihívó öltözködése lett volna. Ha ez az igazság, úgy az indítóok ezúttal is a féltékenység.

(3.) Rafael Gusztáv felesége a szellemet vádolja,

(4.) a menyé összeesküvés-elméleteket gyárt. Ezekben az esetekben nem tudok megnevezni indítóokokat, illetőleg túlságosan messzire vezetne, ha mégis megpróbálnám megtenni.

Nincs más megoldás: nyitva hagyom a történetet. Talán ennyit sem kellett volna hozzáfűznöm, hiszen Cs. Szabó Miklós a helyemben nem a halálának körülményeit, nyitva hagyott kérdéseit feszegetné, sokkal inkább az odáig vezető út izgatná. Nem feltétlenül kellene a megoldások. Nem is próbálkoznék ilyesmivel, máris többet tettem hozzá az események láncolatához, mint üdvös lett volna. El kellett volna búcsúznom a nyájas olvasótól azon a ponton, amikor Csörgő Szabó Miklós kiguvadt szemekkel bámulja saját kiontott beleit, amelyeket megkísérel visszaszuszakolni a hasüregébe, s ezen igyekezete közben lassan elvérzik...

Negyedik fejezet:

Veszélyes élet

Kiontott belekről álmodott harmadik hete, minden éjjel. Megkísérelte visszaszuszakolni a nyálkás kígyókat a hasüregébe, míg végre föl nem riadt, és megszabadult. S mindezt azért, mert véletlenül megnézett egy jelenetnyi horrorfilmet. Szegény Bazil, sajnálta magát minden reggel...

Bazilról mesélek most. Pár napra érkezett Söténdre, a cég új gyáregységéhez. Az üzem televíziókhoz gyártott kétféle alkatrészt. A munkások nagyrésze futószalag mellett dolgozott, kisebbik hányada aprócska, munkaállomásnak nevezett asztalok fölött görnyedt naphosszat, forrasztópákával a kezében. A szalagot és a munkaállomások egyes funkcióit irányító szoftver finomhangolása volt a feladata. A vállalat egy Kádár-kockában szállásolta el, özvegy Baraczkánénál, aki a kézfogást követően azonnal nyerített egyet, és kijelentette, hogy a Bazil hülye név. Az asszony régi és meghitt barátságot ápolt a barackpálinkával, ami világosan látszott az orrát és az arcát behálózó apró, vörös erek hálójából. Az italt kotyvasztotta tiszta szeszből, csapvízből és aromából. Legott megkóstoltatta Bazillal is, akinek a bárzsingja fájdalmasan küzdött az undorító lé lenyelése ellen, végül azonban az akaraterő diadalt aratott az émelygés fölött. Az arca eltorzult, mégis buzgón bólogatott özvegy Baraczkáné felé. Az asszony harsányan röhögött, kivillantotta szürke és hiányos fogsorát, végül megveregette a vendége vállát. Kemény legénynek nevezte. Bazil ettől úgy érezte, máris megkedveltette magát. Másnap este szállásadója meglepte egy kis levessel is, nem csak pálinkával. A levestől az éjszaka közepén hasmenés tört rá, mégis beanalizálta a következő vacsoránál is, amikor Baraczkáné újra megkínálta. Egy ideje úgy érezte, veszélyesen kell élni.

A harmadik napon a söténdi üzem igazgatója, a cégvezetés-sel egyeztetve, följánlotta a gyáregység rendszergazdai állását. Bazil gondolkodási időt kért. Söténd már a legelső pillanatban viszolygást keltett benne. Stoppal érkezett, a katolikus templom mellett szállt ki egy régi, ütött-kopott, japán gyártmányú autóból. A település házai éppolyan szürkék voltak, mint a fölējük boruló késő őszi délután. Talán már évszázadok óta nem festett színesre semmiféle épületet senki abban a faluban, ami ugyan jogilag mintegy két évtizede város volt, de még a lakói sem tekintették annak. Bazil már a második ott töltött nap végére megállapította, hogy Söténden kétségkívül minden a piszkosszürke különféle árnyalataiban szerénykedik.

Világéletében magányosan és visszavonultan élt. Szórakozni nem járt el. Sötétben sem a helyi diszkóba, sem a biliárdterembe, sem a kocs mákba nem tette be a lábát. A gyáregység igazgatója elégedett volt a munkájával, ezért a negyedik napon nemcsak az állást ajánlotta föl, hanem – bizalmasan sutyorogva és sűrűn kacintva hozzá – azt is, hogy szerez neki nőt, ha akarja. Bazil visszautasította az ajánlatot. Amikor órák múlva az ágyában feküdt, hanyatt, két karjával a feje alatt, és odakinn masszívan, kíméletlenül terpeszkedett a mászkos, ragacsos, az őszhöz képest kiváltképpen füledt éjszaka, s a padláson nyestek motoztak, azon tűnődött, nem lett volna-e jobb mégis igennel felelni.

Másnap reggel a konyhában egy holtreszég férfi hortyogott az asztal alatt.

– A fiam – intett a kicsavarodott pozícióban alvó test felé Baraczkáné, s egy csésze feketét nyomott a vendég kezébe. – Gyerekkorában az apja, a férjem, minden délután bezárta egy faketrebe. Csak másnap reggel engedhettem ki.

– Miért tett ilyet? – kérdezte megütközve Bazil.

– Elővigyázatosságból – sóhajtott az asszony. – Hogy ne verje meg. Egész hétvégéket töltött ez a gyerek bezárva. Így védte az apja a testi épségét.

– Faketrebe...?

– A férjem asztalos volt. Mégis úgy ivott, akár a kefekötő.

– És nem akarta részegen elgyepálni a fiát – esett le a tantusz Bazilnak.

– Az apja kemény ember volt – sóhajtott Baraczkáné. – A disznót maga szúrta le mindig, a kutyát néha úgy megrugdalta, hogy hetekig csak kúszni bírt, a kismacskákat meg élve elásta a kert végibe. Ez a szegény gyerek egyszer kiásta őket, csak túl későn, mind megfulladt addigra. Azt hiszem, ezért lett ilyen.

– Alkoholista? – csúszott ki a kérdés Bazil száján.

– Részeget. Az még nem alkoholista – válaszolt lakonikusan Baraczkáné.

A gyáregység igazgatója azon a délutánon újra Bazilra kacintott, majd a füléhez hajolva afelől érdeklődött, nem gondolta-e

meg magát. Bazil egy ideig úgy tett, mintha nem értené, miről van szó, végül sután bólintott. De. Meggondolta.

Mikor hazaért, sem Baraczkánét, sem a fiát nem találta otthon. Helyettük egy középkorú, kevésbé vonzó nő várta, fehéreneműben. Dévaj tekintettel mérte végig, elé penderült, megragadta a lába köztét. Bazil fölszisszent, és hátralépett volna, ha a fal nem állja útját.

– Ne ijedezz, drágám – lehelt az arcába penetráns szájszagot a nő. – Jó lesz minden.

Nem, nem lett jó, s ezt Bazil előre tudta. Hiába került le a fehérenemű az asszonyról, és hiába vetett be mindenféle praktikát az izzadság és az illatszer meghatározhatatlan szagelegyét árasztó nőszemély, semmi jó nem sült ki belőle.

– Te impotens vagy, drágám – állapította meg végül a mezten len fehérnép.

A hangjából Bazil semmi csalódottságot nem hallott ki. Végző soron tárgyilagos volt.

– Szegénykém... – tette még hozzá a díva, miközben a fejét csóválva fölöltözött.

Alig telt el tíz perc, Baraczkáné hazatért. Bekopogtatott a vendégszobába.

– Egy kis leves vacsorára?

Bazil beletörődött a sorsába. Lebbencslevest ettek. A kanalak csörömpöltek, Baraczkáné enyhén szürcsölt. Minden ötödik kanál után megivott egy korty pálinkát.

– Nem kérsz? – kínálta a vendégnek.

Bazil szomorkás mosollyal utasította vissza.

– Nem valami jó nő a Violetta – jegyezte meg az özvegy.

Bazil kérdő pillantást vetett rá.

– Ő járt nálad – magyarázta az asszony. – A neve szép. Ő nem annyira. Régen, amikor elvette a fiam, jól nézett ki.

– Ez a maga menyé volt? – szörnyedt el Bazil.

– Olyasmi – ingatta a fejét Baraczkáné. – Nem élnek együtt a fiammal, mert túl sokat iszik. Mármint a fiam, Violetta szerint. Igaz, hogy részeges, minek tagadni, de az még nem a világvége.

– Nem, az még nem az – helyeselt Bazil, s már érezte az első görcsöket a gyomrában.

Megköszönte a levest. Visszavonult. Baraczkáné szinte gyengéden mosolygott rá.

Ötször kellett kimennie az éjszaka. A székény, az elképedés, az undor és a hasmenés fölváltva gyötörte. A kínok rövid szüneteiben a nyestek neszezését hallgatta. Elhatározta, hogy még hajnalban elutazik. Nem stoppal. Úgysem való neki a veszélyes élet, ez egyértelmű.

Az első busszal hagyta el Söténdet. Miközben a szürke házak sorra szívódtak föl a sötétségben, azon gondolkodott, hogy a munkáját voltaképpen elvégezte. És végzett Söténddel is. Vagy Söténd végzett vele. Ezt nem tudta eldönteni. Fönnállnak bizonyos veszélyek. Szinte mindig fönnállnak bizonyos veszélyek. Talán ezért olyan nehéz. Már majdnem elszenderedett, amikor egy mókus ugrott a szélvédőnek, s úgy lapult szét rajta, ahogyan a rajzfilmekben szoktak szétlapulni az ablakoknak ütköző kisállatok. Bazil először megijedt, aztán, látva, ahogy a mókus élettelenül bucskázik alá, elszomorodott. Az álmaiban kísértő kiontott belektől megszabadult egy ideje, de most majd ez a mókusbal eset fogja kísérteni. Meg egész Söténd. S az, hogy nehéz, bizony, nehéz.

Czilli Aranka

Értelmezés

*Soraid között mindig eltévedek.
Elnyel egy hiányos szerkezet,
elbukom egy ékezetet,
vagy a sorvégi három pont egyikére ülve
belelógatom lábam a néma semmibe.*

*Kedvedre való ez a rejtőzködés, kétségtelen,
és élvezed, ahogy elhasalok a kétségeken,
mert túl a kimondhatón – tudjuk mindketten –
vetett vággyal vár a szövegtelen
összefonódás. Aprók leszünk, mint két pont
az eleve elrendeltség törvényének
megkérdőjelezhetetlen paragrafusában.*

Nélküliünk már minden mondat értelmetlen.

Kovács Tibor

A gitár

Feri a kapuban állva várta a barátait, de a falu kihalt utcáján csak Károly bácsi közeledett a házuk felé. Nagydarab, napégette ember volt, hatvan év körülinek saccolta, aki nem ismerte, pedig alig múlt negyvennégy. A gyerekkora szép volt, de az ifjúságát és az apját elvitte a háború. A harminc év paraszti munka, az építkezés, az állattartás és a többi nemcsak a tenyerét, hanem az egész testét megkérgecsítette. Sok férfi nézett ki a faluban hasonlóan a hetvenes évek első felében. Amikor a kapuhoz ért, megszólította a fiút:

- Szólj már be apádnak, Ferikém!
- Jöjjön be nyugodtan, Karcsi bá – invitálta a férfit Feri, és közben ellépett az útból.
- Nagyon sietek, csak pár szót akarok apáddal beszélni – válaszolta Károly.
- Apu! Karcsi bácsi akar veled beszélniiiiiiiiii! – üvöltött a kapuból a ház irányába Feri.
- Azt gondoltam, bemész szólni neki. Ordítani én is tudtam volna – csóválta a fejét a férfi.
- Mindjárt megyek! – hallatszott a válasz a házból.
- Mi a helyzet, Ferike? Hogy megy a tanulás? Jársz még a zeneiskolába? – sorolta a kérdéseket Karcsi bácsi, majd még a válasz előtt folytatta: – Hány éves is vagy?
- Múlt hónapban töltöttem a tizenegyet. Az iskolában minden rendben. A zenesulival van egy kis gond. Nagyon unom már a furulyát, sokkal jobban szeretnék gitározni – darálta a válaszokat a gyerek.
- Ha gitározni szeretnél, akkor miért nem jelentkezel át? Csak nehogy úgy járj, mint a mi Jutkánk! Évekkel ezelőtt mindennap rágta a fületem, hogy vegyek neki gitárt, mert tanulni akar muzsikálni. Mondtuk neki az anyjával, hogy az iskola mellett nem

lesz ideje, de úgy bújt hozzám, mint egy kismacska. Ölelgetett, puszilgatott, hát mit tehettem, megvettem neki. Drága volt, mert a hangszerboltban azt mondta az eladó, hogy az olcsó az semmit sem ér, nem lehet rendesen se behangolni, se lefogni rajta a húrokat. Talán egy félévig cincogott rajta, azután feltette a polcra. Már akkor sem veszi elő, amikor hazajön a kollégiumból. Elég lett volna az olcsóbb is – sorolta nevetve, miközben legyintett a kezével.

– Én is fűzöm aput, hogy vegyen nekem gitárt, de szerintem mindig van valami fontosabb – csóválta a fejét Feri.

– Majd otthon az asszonnyal megbeszélem én, hogy adjuk neked a Jutka gitárját, úgyis csak porfogó. Legfeljebb, ha te is beleunsz, akkor visszaadod.

A fiú majd kiugrott a bőréből örömeiben, hogy Karcsi bácsi neki adja a gitárt. Két bökkenő akadt csupán: vajon Karcsi bácsi felesége, Ica néni, valamint Jutka is áldását adja-e az ajándékozásra, és mikor fog mindez kiderülni? Sajnos ezeket nem lehetett tisztázni, mert Feri apja, a nagy Feri megérkezett, s a két férfi a hétvégi betonozás részleteiről kezdett beszélni. Ferike türelmesen végighallgatta a felnőtteket, közben abban reménykedett, hogy Karcsi bácsi a végén még visszatér a gitárra, de legnagyobb bánatára erre nem került sor.

– Rövidesen nekem is lesz gitárom – mesélte az iskolában a legjobb barátjának, Pistinek, aki már fél éve tanult gitározni.

– Kell egy dobos meg egy basszgitáros: és kész a zenekar! – villanyozódott fel Pisti.

– Basszusgitárost simán találunk, de Kanócon kívül mást nem ismerek, akinek lenne dobfelszerelése. Kár, hogy nem túl jó a ritmusérzéke. A dalok elején mindig begyorsul, a végén meg lelassul – húzta el a száját Feri.

– Tudod, ki lenne jó dobos? A felettünk lévő osztályból a Rácz Béci, annak fantasztikus érzéke van a zenéhez! Ő pontosabban ütné a ritmust, mint a nagyapám Doga órája, amit sikerült eldugnia az oroszok elől – nevetett Pisti.

– Szegény... Mivel cigány a srác, biztosan nem tudnak a szülei dobszerkót venni. Még négy testvére is van! Marad Kanóc. Ha meglesz a gitár, beszélek vele – döntött Feri.

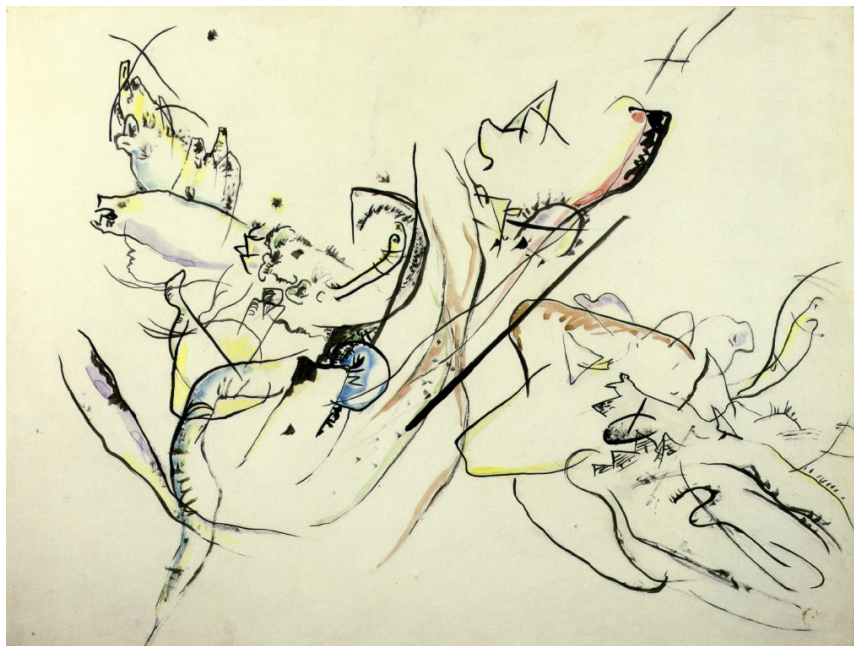
Már majdnem három hét telt el azóta, hogy Karcsi bácsi odaígerte Ferikének a lánya gitárját, de nem történt semmi. Az előző hétvégén Jutka hazajött a kollégiumból, tehát volt lehetőségük megbeszélni a dolgot. A nagy Feri mindig megígérte a fiának, hogy felhossa a témát, ha beszél Károllyal, de vagy nem beszéltek, vagy nem akarta kényelmetlen helyzetbe hozni a másik férfit a könnyelmű kijelentése miatt. Feri megértette az apját. Mégis, hogyan kérhetne számon egy másik felnőttet? Arra gondolt, saját kezébe kell venni a dolgok irányítását. Valamilyen ürüggyel felkeresi Károly bácsit, talán beszélgetnek egy kicsit, mint a múltkor, és hátha felvetődik a gitár is. Már csak a megfelelő ürügyet kell kitalálni. Jól ismeri Károly bácsi családját, de a húsvéti locsolkodást leszámítva nem szokott hozzájuk menni. Két hónapja múlt húsvét, a következőig biztosan nem tud várni. A legegyszerűbb lenne átmenni hozzájuk, és nyíltan megkérdezni, adják-e a gitárt, vagy meggondolták magukat. Lehet, hogy ez egyszerű lenne, és így is tenne, ha valamelyik barátja ígéretét kellene behajtani – de a felnőttek mindig mindent túlbonyolítanak!

Azután egy hatalmasat kiáltott, mint anno Arkhimédész, csak ő nem heurékát ordított, hanem azt, hogy megvan, és nem meztelenül szaladt ki az utcára, hanem egy nagyot csapott a levegőbe, mint a gólszerző csatárok. Az apja előző nap is segédkezett Károly bácsiéknál. Átmegy, és megkérdezi, nem maradt-e ott az apja sapkája. A többit majd meglátja. Érdeklődik, jól halad-e a munka. Hogy tanul Jutka? Szereti-e a kollégiumot? Szépen rávezeti a gitárra Károly bácsit. Nem várt tovább, mire is várt volna, amikor végre megvolt a tökéletes terv. Felkapta a cipőjét és a dzsekit, mert csípős, hideg szél fújt. Károly bácsiék kapuja előtt megállt, vett egy nagy lélegzetet. Halkan ismét elpróbálta a kigondolt szöveget, immár hatodszor, mióta elindult otthonról, majd kinyitotta kaput, és végigsétált az udvaron. A máskor mindig tiszta porta most úgy nézett ki, mint a csatatér. Az építési munkákhoz használt eszközök elég sajátos rendben, inkább rendetlenségben heverték szanaszét. Feri bekopogott a ház ajtaján, de izgalmában nem várta meg a választ, hanem azonnal be is nyi-

tott. Károly bácsi egyedül ült a konyhában, a reggelijét fogyasztotta. Óriási adag hagymás, kolbászos, szalonnás tojásrántottát evett. Nem szólt Ferihez, csak biccentett felé, és egy újabb falatot tett a szájába.

– Csak azt szeretném megkérdezni, hogy a tegnapi betonozás után nem maradt-e itt apunak a sapkája? – kérdezte Feri, szép lassan ejtve ki a szavakat.

A férfi szájából hangos, ropogó hangok jöttek, ahogy szétharapta a sültszalonna bőrét, egy nagyot nyelt, majd bekiabált a feleségének a szobába: – Ica, hozd már ki a gitárt Ferikének!

WASSILY KANDINSKY (1866–1944) festménye

Kégl Ildikó

szobámban az ősz

*egyedül ébredtem,
szobámba csak az ősz
pofátlankodott,
nem hagyta, hogy
felkeljen bennem a Nap,
éreztem hideg lábát
a paplan alatt,
el akarta taposni azt
a csöppnyi fénysugarat,
amit tegnap éjjel
párnámba fúrt
arcomon hagytál –
így ágyazik meg az este
bennem, kora hajnalban.*

a semmi artikulációi

Hommage à Heidegger

*tiszta papíron dinamikusan áramlik
a semmi, kis fodros ruhát,
rímképletet adok rá, ne csak
a létezőt díszítgessük, és
mennyivel jobban illik így
a kedd akusztikájához,
a semmi még fodros ruhában is
tele van retorikai mértéktartással,
poétikája immár elemezhető,
nem szól, de van, s éppúgy*

*mint a létező, nagy bölcsen nézi,
hogy borostyánkővé válik a nap könnye,
és két szárny között valami repdes.*

teremtéstörténet

*isteni tűz lobog bennem,
zsálya gyökerét pörkölöm,
alkonyat vérét sütöm rajta,
ebből gyúrom magamnak tested,
pogány himnuszból,
kóbor kutyák csaholásából
hangodat is megkomponálom,
már költészet vagy és zene,
és majdnem ember,
katángkék vágyaimból kitépek
most egy darabot, abból lesz íriszed,
jaj, de ha magamba akarnék nézni,
mindig téged látnálak,
s eztán rajtad kívül én már
egyedül lennék mindenkivel,
bocsásd meg, hogy hatalmadtól
felettem, teremtődként
megrettentem, hát mielőtt
eszmélnél, összezúzlak,
történeted rövid intermezzo
képzeletemben, léted lehetőség,
játszottam vele, ám most elfújom,
mint pernyét a szél,
hogya ne élhess,
hogya ne fájhass,
hogya ne uralkodhass
örökkön örökké
izzó ölemen.*

Gubicza Gábor

Zaj

Csirkék szalagra vetve. A testek a vég felé haladnak tehetetlenül. Csirkék. Lecsőrözve, csonk-lábuk rángásától ihletve szárnyuk még csap-csap egyet, kavarva gyengén a levegőn. A szalag végtelen. Ércfogak közé fut, egy gép torkába ömlik. Felzúgnak a halogén pokol turbinái.

Sápadt madarak. Alvadt szemekkel a fehér térbe bámulnak. Körülöttük szerkezeté lett már minden. Alkatrésze minden elem a gépnek, és nincs egyéb. Sem látható, sem elfedett. Egy mézárszék-kozmosz matematikája szerint mozdul minden rész – mozgulataik eredője a reszkető testtömeg iránya a megsemmisülés felé. Hengeres acéltörvények puha porcaikat roncsolják péppé, az idő galvanizált szemfogai tépik tollaik. Csirkék emelőcsigák közt. Zakatolásban. Lázás, gyöngé testek, egy betegség foltjaiként kenődnek a gépezet könyörtelen felületeire.

A szerkezet ezer lábának tövében emberalakok mozognak. Hosszú, fehér köpenyt viselnek. Csizmát. Gumírozott partvisokkal terelik a kövezetbe ütött rácsok felé, ami a gép résein kicsordul. A híg, vizes vért, a belek szétázott sarát. Koncokat. Arcukon halványkék maszk, fejükön sapka.

Egyikük tömlőt tart. Mozdulatlan. A cső elmetszett végéből tiszta víz ömlik a betonra. Szétterül, alvadt vér darabjait sodorja magával, gyűrött tollakat, mielőtt folyását magukba nyeldekelnék a sötétség, a semmi sávjai a rácsok között.

A gép zakatol. Csonttépő zaj, érc csapódik érchez. Az ütközés kimerevített, véget nem érő. Megsemmisíti a gondolat lehetőségét. Csak a rémület marad, mint köd, és vörös élek, mik falakká metélik e fehér ködöt.

Kürt szólal. Az alak leengedi a tömlőt, a víz elapad. A csarnok kiürül, hogy a következő kürtszóra köpenyekkel és csizmákkal teljen meg ismét. Az előzőektől és elkövetkezőktől megkülön-

böztethetetlenekkel. Odafejt, a szalag szakadatlan ismétlődésében, madarak. Örökké.

Oldalt emeli karjait, hogy a víz sugarai akadálytalanul nyaloghassák le öltözékét. A zajok tompábbak itt. Átérve a tisztítófülkén leveti, felakasztja a köpenyt. Egymásba gyűri, konténerbe hajítja gumikesztyűit.

Az öltözőben alacsony, fehér fények égnek. És a fény érte csupasz, emberi testekből hiányzik valami. A mozdulatok fáradtak. Megakadnak, részben újra- és újratörténnek. Részben kiesnek. Olcsók, gondolta a legelső alkalommal. Olcsó testek. Silány, vizes húsból épít újra minket a szerkezet a vörös, dübörgő éjszakában. Minden ismétléssel egyre kevésbé sikerülten. Míg az észlelhetetlen változások egy határértékig nem halmozódnak, hol az önmagával számtalanszor hasonult test végezetül magát a testséget veszíti el.

Már nem gondol. Koponyájának csontjai tárolják, újra és újra agyába lökik a csarnok iszonyú frekvenciáit.

A kijárat mellett lomhán cigarettáznak. Szó nem hangzik el. Ugyanazt a ruhát viselik, mint ő. Súlytalan alakjuk mintha csupán e ruhák által meghatározottan, a magasból letekintő reflektorok fényében nyerhetne kiterjedést. Füst száll. Szertefoszlik. A térség sík, hosszan futó fémkerítések és utak rácshálózataiban azonos téglatestek az üzemépületek. Zakatol mind. Üvölt.

A haladás e térségben mindössze az élek magasságának váltakozása. El nem rendezett burka alatt a tájtalanság fölé feszülő zajnak.

Folyosón halad. Előtte felgyulladnak, mögötte kihunynak a fények. Kétoldalt ajtók. Minden jelzést nélkülözők. Az egyiknél megáll. Kulcsot vesz elő zsebéből, a zárba illeszti.

A szoba ablaka vörös égboltra nyílik, és az ég alatt sötétlő szögletekre. A fal mellett heverő, hűtőszekrény. Kis fürke a fürdőszoba. Itt áll, a mosdó felett. A csapból tiszta víz ömlik. Kezét a vízbe tartja, majd elveszi. A tükörbe néz. A tükör összerándul és -gyűrődik az ütközés véget nem érő, kimerevített zajában. Nedves kezével végigsimít az arcon. Elzárja a csapot, a tükör feletti villanyt leoltja.

A hűtő üres, az ajtajában lévő üvegtől eltekintve. Ezt kiveszi. Alján kétujjnyi, szintelen folyadék. Letekeri a kupakot. Iszik. Visszazárja, elteszi az üveget. A hűtő ajtaját becsukja. A heverőre dől. Felette, a falon képkeret. Becsukja szemeit. Minden mozdulatlan, minden a gép hangján üvölt: fém csapódik fémhez. Megmászható felületek, csak a semmisülő, fehér hús hallgat közöttük. Zárt szemhéjain túl vörös sötétség vibrál.

Férfi közeledik felé a kihalt, széles úton. Csend van. Hallgatnak körülöttük a csarnokok, a kék égen felhők vonulnak. A férfi megáll. Arca kivehetetlen. Ő felé int. A férfi kinyitja száját, a zajt üvölti. Ő térdre rogy. Az aszfaltot látja. A vért látja, ami füléből és szeméből kezei közé ömlik. És a zaj értelmet nyer.

„A történelem véget ért. A jószágoknak nincs története. Sem háború, sem béke. Szabályos ütemű mézárulás csupán, pusztulás a szerkezet idomai közt. Nincs cselekmény, nincsenek tettek többé. Nincs véghezviendő. Csupán a szerkezet tökéletesedik változatlanul romló húsunk körül az örökös pusztításban.”

Felnéz, a férfi nincs sehol. A csarnokok zakatolni kezdenek.

Fehér ködöt metélnek falakká vörös élei a csonttépő zajnak. A szalag acél szemfogak közé tart. Kiáltássá dermedt szemekkel csirkék, néma madarak ömlenek a szerkezet torkába. A géppé lett minden és a gép ezer lábának tövében emberalakok mozognak. Fehér kötényt viselnek. Széles partvisokkal terelik a mézár-szék-kozmosz csorgalékát a sötétség rácsai közé. Egyikük tömlőt tart. Mozdulatlan. A tömlő elmetélt végéből tiszta víz ömlik. Az alak lassan megmozdítja, felemeli fejét a magasban futó szalag felé.

Szilágyi-Nagy Ildikó

Június

*Május királya halott.
Felmagzott fejeit, Mária, a tyúkoknak
adod. József lekéste megint
a tavaszi klorofillal dús asztalt,
rajta gyertyafény, csillogó teríték,
Zsolnay porcelánban tejeskávé
mézzel. A puha otthon
helyett Józsefet benzinkút
nyeli be éppen. Fehércukrot old a
kávégép tetején papírpohárban.
Kővel súlyozod le az abroszt
a teraszon. Szereztél apró
hegedűt a tücsöknek, had
húzza el szeretőd nótáját.
„József, nehéz szívedet hozd haza
súlynak, ha nem ma, akkor holnap”
– a válasz elhalkul, fülel a headset,
utánadobsz apró kavicsot a fejeknek,
had hízzon a ragadozók zúzája,
mája, zúzottkő szíveden, Mária.*

Július

*Pillangók a kutyapiszkon, pedig
a forró hónap szinte kiszáritotta.
Összeszeded őket, Mária,
kényelmesen. Szárazon a legjobb
szedni, hátrasétálsz, és a gödörbe
dobod, rá földet. Furdal a lelkiismeret,
mit esznek a pillangók, és a
csillogózöld testű legyek.
Gyümölcs épp nincs. A hullott
barack már elkorhadt, magjai
csontvázain ráaszott bőr. Szórét
a macska tisztítja, karmai
alatt cickányvér, madárvér, egérvér.
Villan a július, a fény még
fényesebb, megáll a kép.
És ettől fogva nincs.
Folytonos nemléte van annak,
amit láatsz, úgy, amiként látod.
Egyszer az alany vagy, másszor a
tárgy, és egyszerre a kettő (nem)
vagy. Tudod, de délibábot
dobsz az embereknek, a tiszta
forrás káprázatát Józsefnek.
Már(i)a, riadt kísértő, érzéki
birodalmat festesz, arcokat, bennük
szemet, orrot, nyelvet, fület,
elmét. De nekik hiába, mert
a te szíved irányítja a
létezőket.*

Augusztus

*Isten ajándéka késik megint,
augusztus és a nyár mézes
hetei helyett gyomorkeserűt dob
a karma kereke. A kert fölött
a levegő döglötten lóg a szárazságtól.
Aszályt és port ver fel pár
bátor fünyíró szomszéd, hogy
a fű növésre ösztönzésével
szívja ki a maradék földvért,
hiába. Mária, vársz, mintha
Godot-ra várnál. Lábadnál
a kutya a pocsolyába beleiszik,
falja a nomád távolság Józsefet.
Kihányod a hiányt, a gyomor
kitisztul, de a szív mérge öl.
Elengedni mindent, mindenkit
– már tudsz. Megtartani kéne
tanulni, Mária.*

Lőnhárt Melinda

Gyermekrajz

*A csillagok mind gyerekek.
Ha nagy leszek, felmegyek hozzájuk a
motorbiciklimmel és elbeszélgetünk.
Meglátogatom a Napot és a Holdat, mielőtt
végleg elpárolognak, vagy elfújja
őket a szél, mint a pitypang bóbítáit.
Hiszen nekik is voltak szüleik valamikor.
Lehet, hogy úrhajóval kell inkább menni.
Akkor gyorsabb leszek, mint a rakéta.
Teázunk egyet a Mikulással vagy
az Úrjézussal az Északi Sarkon.
Meggkérdem, voltak-e ősei Istennek.
Az biztos, hogy mindig volt valaki,
aki nagyobb. Fák mozgatják a felhőket.
A felhők meg már elálmosodtak.
Felveszik a rózsaszín pizsamájukat,
és megálmodják, mikor lesz végre
nyár és tengeridő.*

Az illusztráció Bighirel Orsolya grafikája

Novák Valentin

A közfeláldozó, avagy dr. Rotács lakást kap

Egyszer, valamikor az ősködökben, ami a jövő is lehet, ha nem kényszeresen és számlaposan/körkörösén szemléljük az időt, dr. Rotácsnak kiutaltak egy minigarzont. Nem mintha jobban megérdemelte volna, mint bárki más, utcán tengődő, de a már megdallott, vérmes női személy, aki még szüfraszett (két té – múltidő) is lehetett volna, ha idejekorán születik, bár így is odaláncolta magát az Elvakult Önfeláldozás szekta oltárához, cinikus kollégái pótkrisztusnak nevezték ezért, addig talpalt, mígnem cipője mellett egy ingatlant is kijárt dr. Rotácsnak.

Mivel dr. (a továbbiakban: *dörö*) Tuli Piros szocmunk behelyettesítő életet élt, azaz bárkinek az ügyében eljár, teljes mértékig azonosulva az illetővel és problémáival, még akkor is, ha megvezették, éjt nappallá téve dolgozott az ügyön, nem törődve saját egészségével, korlátaival, a rajta kívül (ő és dr. Rotács) eső világ megbotránkozásával. Még az is megtörtént, hogy dr. Rotács csitította, mikor egy borozóban találkozáva (dr. Rotács csak ott volt hajlandó) a valahonnan szalajtott közösképvisező elmondta aggályait egy kiszemelt, lakásnak nevezett romhalmazzal kapcsolatban. Egy biztos, a házban, ahol *dörö* Tuli Piros lakott, nem nyert tért ez a közveszélyt okozó önfeláldozás. De végül, mint már felsejlett a kedves, elképedt olvasónak, talált egy lepukkantabb bérkaszárnnyában egy utolsó vakolatmikronig átnedvesedett pecót, melynek átütötték kényszeres hadakozási/adakozási mániája jutalmául a hét lakattal őrzött, valójában feltörésveszély miatt betéglázott bejáratát.

Persze ott voltak az ünnepélyes aktus percében, a kőművesek után elsőként az ő arcába (ő és dr. Rotács) csapott a dohhal elegy penészszag, melynek elviselhetetlenségét elnyomta benne

a dicsőségérzet, mikor az utolsó téglá is behullt a víztől felpúposodott kövezetre. A ház lakói nem nagyon örültek mindennek, mert bár nem képviselték a bérházelitet, de nyugalomra vágyó kisnyugdíjasok, kispolgári miliőben megöregedni kívánó, kispénzű hivatalnokok és családjaik alkották a publikumot.

A szemközti gangszakaszon egy feltörekvő párocscsa kandikált ki a gangra szolgáló ablak rácsán. Pár hete költöztek ide. Akkor a házgondok intézésével megbízott személy, akinek egyetlen íze sem hasonlított a békebeli házmesterekéhez, elmesélte nekik, hogy abban a lakásban nincs fürdőszoba, csak falikút, és nincs vécé sem, így a gangvégi közbudit kellene használnia annak, aki belakja a belakhatatlant. És ahhoz az út előttük vezet. Vagy a szükségét érző lemehet egy emelettel lejjebb is, ha tankcsapdákat, taposóaknákat telepítenének maguk elé, amivel saját járásukat is megnehezítenék. Ám aki csak egy efféle lakáshoz juthat hozzá, áthatolna még a dupla szögesdróton is, ha szólítja a természet. Különben is az a lakás lakhatatlan, ótvar, a földemmel is gond van. Tátott szájjal hallgatták a sörissza, álmos vicét, mert, ugye, házmesternek nem neveznénk, s magukban ott cirkuláltatták a leszedáló gondolatot, nem fog odaköltözni úgyse senki, nincs olyan bolond széles a világon. Még a társadalom pöcegöd-rében sem...

Dr. Rotácsnak már az első héten nehézlégzése lett, és köhögőrohamok gyötörték, sűrűbben és hurutosabban, mint utcai, dohányos léte alatt. Kapott asztalt, széket, ágyat, hűtőt, kisszekrényt. Belakta a csótányjárta huszonkét négyzetmétert. *Dörö* Tuli Piros kötött vele egy önfeláldozó üzletet, mindaddig fizeti a lakbérét, amíg dr. Rotács nem talál magának munkát. A vérmes női személy hetente egyszer meg is látogatta. Általában nagy cekkerekkel, melyekben méretre válogatott ruhát, ételt hozott. S még néhány mellőzhető ezressel is meghajította (másik felét). Dr. Rotács ilyen alkalmakkor alig várta, hogy távozzon a pótkrisztus. És gyorsan elő is kerítette borát, melyet munkakeresés helyett szorongatott naphosszat. Nem lesz ez így jó, bassza meg, gondolta, mikor ötödször is elbotorkált a szemközti lakó

előtt, szellentve nagyokat, mert a népkonyhai töltöttkáposzta megdolgoztatta renyhe bélrendszerét. Hallotta belülről, hogy az egyébként kedves arcú pár férfi tagja magából kikelve üvöltözik a csukott ablak mögött, hogy a *büdös kurva anyjába takarodna ez a geci!* Végül már a falikútba vizelt, utóbb szerzett egy ágytálat, és csak minden negyedik alkalommal vitte ki, végigbűzölve vele a körfolyosót. *Kilököm a gangról a picsába!* – hallatszódott az ablak mögötti szitokmorzsa, miközben a kübli fülét bizonytalan, remegő kézzel tartva egyensúlyozott az alkonyatban a reterát felé. – *Én elköltözöm innen, nem bírom tovább.* – *Kinek tudnánk ezt így eladni?* – *Majd akkorra hívunk vevőt, amikor ez nincs itt...*

És nem is sejtették, lesz ez még cifrább is. Dr. Rotácsra rá tört a gyűjtőszenvédély, és mindent, de mindent felhordott az utcáról. Visszaválthatatlan üres üvegektől kezdve földre dobott ruhadarabokon át kikukázott könyvekig. Még egy bolhás kismacskát is felnyalábolt. A bolha hamar elszaporodott, már a fiatal pár lábtörlőjén, sőt, nagyszobájuk parkettközeiben pattogott a bolhaposzteritás. Erős rohamra indultak a könyvgerincekben falovaskodó poloskák is, bár ők inkább lefelé terjeszkedtek. A két rovarhorda egymást nem zavarva vonult házhódító útjára. Mikor már az egész ház vakarózott, több fenyegető cédulát celluxoztak dr. Rotács bérleményének osztott üvegű ajtajára. Le sem tépkedte őket, ezzel még jobban felbosszantva a viszkető közösséget.

Aztán egyik éjszaka hasonszörű alakokkal, nagy garral érkezett haza dr. Rotács. A kompánia hajnalba nyúlóan vedelt, és járta a zarándokutat, amit pótkrisztus kövezett ki nekik a gangvégi reteráthoz. A körfolyosóra szolgáló konyhaablakok sok helyütt kigyúltak. Szitkolták a hajléktalan korhelyeket, akikhez persze nem jutott el a harsánynak kevésbé nevezhető nemtetszés, annak ellenére sem, hogy nyitott ajtó mellett röhögtek, harákkoltak, fulladoztak, anekdotáztak üvöltve...

Másnap szárnyas üzenetek indultak a kellő helyekre. Két hét múlva kiszállt a hatóság. Dr. Rotács és kompániája addig is permanens kórusművekkel szórakoztatta a ház zsöllyemélyeibe menekülő lakókat. Valójában már dr. Rotács is szeretete volna ki-

rúgni az ottfeledkező arcokat, de az egyedüllét négy fal között megizmosodó réme visszafogta szavait, ökleit. Mire a hatósággal kiszálló hivatalnokok felérték a másodikra, már mindennél is többet tudtak az odvaikból kilépő, panaszáradatot zúdító lakók jóvoltából... Dr. Rotács és kompániája persze sehol. De a sors úgy akarta, hogy a fejleményekről lemaradó *dörö* Tuli Piros (közben kórházba került végkimerültséggel) akarata ellenére is pártfogoltjának repülnie kellett.

Történt ugyanis, hogy a folyamatosan zengedező, elég agreszív társaság, kiknek tagjaiban a *kezit csókolom a néninek* és a banyának lekevert pofon mezsgyéje könnyen és gyorsan, minden gátat mellőzően átjárható volt, pont akkor tódult be a ház kapuján, valamiféle isteni gondviselés vagy sorsbéli gyalázat okán (nézőpont kérdése – a *pont akkor* okát már ne is firtassuk, hiszen annyi ilyen *pont akkor* marad magyarázat nélkül a világban!), midőn a nagyon hivatalos személyek kiléptek a második emelet kilazult kövezetű folyosójára a lépcsőházi homályból. Alant szóváltás kezdődött:

– Te megloptál engemet, Rotács, te lódoktor.

– Mit képzelsz, Miska, kit gyanúsítgatsz? – vágott vissza dr. Rotács.

– Tényleg, baszki, nekem is etűnnek dógaim, mijóta nálad héderelünk – támadt a második.

– A rák egye ki a beled, doktor! – ütött a harmadik. – Agyonbaszlak, te tolvaj geci!

Dr. Rotács elkapta a felé suhintó öklöt, csavart egyet a harmadik karján, aki vernyogva nyekkent a sárga, udvari kövezeten. A másik kettő is támadt, de azokat megrugdosta a főbérló albérló. Dr. Rotács is kapott ugyan egy taslit, de az egy percen belül gyógyuló arcégést okozott csak:

– Takarodjatok, hálátlan nyavalyások! – rugdalta még a földön fekvőket is.

Ekkor ért le a másodikról a hivatalnok urak jobb és bal keze, a két fakabát, akik nyomban rendet raktak kényszerítő eszközeikkel. Nem is kellett több bizonyíték, mint a nekik feszülő, izmozó,

részeg horda. Másnap egy hórukkbrigád nagy utálkozva kidobált mindent a házból, és a délutánra érkező kőműves estére visszarakta, ami leomlott egy tévedésbe hajló délelőtt... A kismacska a cselédlépcsőházba menekült, ahol elkapta a vice, és belefojtotta bolhástul a kanálisba...

– Hogy *írmagjuk* se maradjon! – sziszegte, miközben nem gondolt arra, hogy őt is egy paraszthajszál választja el a doktorrotácsi léttől.

Dörö Tuli Piros kisebb infarktuson esett át a hírek hallatán, de táppénzről, lábadozási időről hallani sem akart. Kereste önmagát, egy újabb dr. Rotácsot, mert akit ismert, az nyomtalanul felszívódott a kudarcos események után...

WASSILY KANDINSKY (1866–1944) festménye

Bali Anikó

Chiaroscuro

*Ideje van a fénynek,
ahogy az útjába születettek árnyékának is.*

*

*A fény gondoskodó:
nem siettet, nem türelmetlen,
elhiteti az árnyékkal, hogy együtt kelnek,
és éjszaka csak ő megy aludni.*

*

*Az árnyék napkeltekor vagy villanykapcsolásra ébred,
a színeket nem képes kiismerni,
a fényből rajzol maga köré kontúrt.
A fény meg hagyja, azt sem bánja,
hogy az árnyék egy kicsit beképzelt.
Számára fontosabb a hűség.*

*

*Az árnyék beképzelt, és szószátyár,
szereti ismételni a szavakat.
Szereti ismételni a szavakat.
Azt gondolja, éjszaka csak a fény megy aludni.
Néha csapongó, kedveli a hajnalig tartó duhajkodást,
az asztalon táncolást,
de tapintatos, csendben közlekedik,
hogy fel ne riassza a fényt.*

*

*Hited szerint keletről várod a Napot,
neked jobbról balra vetülnek az árnyak.
Szembefordulni a dolgokkal lehetetlen.*

*

*Athénban az Akropolisz tetején
árnyékot csak a romos oszlopok vetettek.
Én a dór alá húzódtam.
Semmi cicoma, semmi felesleges sallang,
kiugró szögek, éles kontúrok.
Te a korinthosziakra esküdtél,
bennük volt elég tartás, mondtad, erő, hatalom.*

*

*Mint iker-póznatáncosok
járjuk körbe a Földet kezdetektől.
Az Egyenlítő mentén egyensúlyozunk
a házak közé feszített ruhaszáritókon,
frissen mosott gyerekruhát, vászonpelenkát
teregetünk és hajtunk karunkra,
málló vakolatú otthonok csipkefüggönyeit molytalanítjuk.
Sokat keményített lepedőnket magunk alá feszítjük,
ha egyikünk leesne, a másik árnyéka is elférne rajta biztonsággal.*

*

*A póznatáncos árnyéka kitartó,
távoltartási engedéllyel sem lehet tőle szabadulni,
sötétedés után hallgat,
elfelejti megismételni a szavakat,
olyankor megtisztulnak kontúrjai.
Azt mondják, egy ideje horkol,
nem vallja be, de szuszogásából érezni, hogy fáradt.*

*

*Azt mondták, bolygónkon napéjegylenlőség lesz.
Fény, sem árnyék nem kényszeríthet bennünket arra,
hogy a föld túloldalára szaladjunk egymás elől.*

Kimérni dekára

*Bocsánat, Uram, hogy csak úgy megszólítalak,
szavaim talán sürgetőnek tűnnek, és eléggé suták is.
Kalácsot sütöttem ma itthon,
csordult a tészta át a tálon,
eszembe jutott kelesztés közben,
amit régen meg akartam kérdezni tőled:
használtál-e öntőformát az első nő teremtetésekor?
Volt-e recepted, vagy improvizáltál
a hozzávalókkal?
Egyszerűen fogtad Ádám bordáját,
adtál hozzá pár evőkanálnyi kerekséget, puhaságot,
gyorsan párolgó könnyeket?
Futott-e túl leheletedre a lélek az anyag határán?*

*Amikor kész lett, mit illesztettél először
a csupasz testre,
száját, szempillákat, gömbölyű mellet,
vagy azonnal magokat szórtál
a medencecsontok közé a nemesebb
célok érdekében?
Ismerted te egyáltalán a szépség fogalmát, Uram?
gondolkodtál azon, mit kezd a nő vele,
és mit a férfi?*

*Kimérted dekára a józan ész és az érzékek arányát?
Felvágtd-e az első nő nyelvét a boldoguláshoz?
Voltak elvárásaid felé, hogy mennyit szüljön,
meddig maradjon otthon kenyeret sütni,
mikor adja bölcsődébe gyermekét?
Számoltál akkor a szingliség
vagy az egyedülálló anyaság eshetőségeivel?
Gondoltad volna, ha a nő kilakozza körmét,
vörösre festi száját, miniszoknyát húz,*

*a férfiak szabad prédának tekinthetik?
Adtál-e tanácsot, ahogy egy jó szülő,
hogy óvja magát, ha Ádám
mégsem találja benne kedvét?
Fülébe súgtad, amíg kezed között forgattad,
hogy a teste nem eladó?
És vajon felháborodtál-e,
amikor megtudtad,
másoknak mennyit ér?*

*Kézen fogod, ha körömcipőben botladozik,
dicséred-, ha előléptetik,
kimosod száját a céges bulit követő hányás után,
vagy ha mérgében káromkodik?
Megbocsátod szertelenségét?
Haragszol, amikor rossz döntéseket hoz?
Küldesz-e hozzá angyalokat, ha szüksége van vigasztalásra?*

*De, valójában csak annyit akartam kérdezni, Uram,
elégedett vagy-e azzal, amit most bennem látsz.*

Kövér Péter

„Hajnali részegség” – avagy mi fér bele egy buborékba?

Ez a nap is úgy kezdődik, hogy az előző belezúg a hajnalba. Kicsit kapatosan várva az első villamosra lettem tanúja egy jelenetnek. Ismeretlen arcát mutatta a város. A későnfekvő az éjszakában él, úgy tartják, ez az entellektüel ideje.

A műveltség jó sorsban ékesség, balsorsban menedék – tanultam Arisztoteléstől. Ha nem olvasol semmit, és műveletlen maradsz, az a te dolgod. De akkor ne beszélj, és főleg ne írh! Az olvasás nem más, mint művelt emberekkel való eszmecsere. Annyi mindent művelünk, hogy művelődni már nem marad hajlandóság. Amúgy is vitatott, hogy átvenni más gondolatait nem árt-e az eredetiségnek. Egyébként ami mű, az ugye nem eredeti.

Másrészt minek az a sok művelődés? Többet tanulsz az évek-ből, mint a könyvekből. Amióta az eszemet tudom, csak kapaszkodom a műveltek közé, közben a műveltség meg állandóan súlylyed. Meglepő, hogy még van hova.

De mi a műveltség? Szerintem a kíváncsisággal kezdődik. Vele megérted a nehezét is. Ha művelt vagy, van mire szerénynek lenned. Kitűződ, mint a szellem ékszerét.

Műveltség az, amit tudni illik. De mit illik tudni? Mikor éred el, és mikor nő túl rajtad? Semmi esetre sem statikus állapot. Macerás, mert tenni kell érte. Azonkívül oda-vissza működik. Ki honnan nézi. Tizenkét évig voltam diák, ez alatt semmire sem sikerült megtanítanom, középiskolás fokon, a tanáraimat.

Ha keveset tudsz, mindent el kell hinned. A műveltség buborékában színesebbnek látod a szivárványt. De mi fér bele egy buborékba? Vagy megtartod magadnak, vagy költő vagy, és fényes nyomot hagysz, mint a csiga.

A műveltség arról szól, hogy tudjál fényt gyűjtani. Ahhoz viszont kell az előgyűjtás. Ami az olvasás: mindenki határtalan kalandja, mámor.

A művelt ember védjegye, hogy másképpen iszik, mint a bunó. A kárt, amit a józanság okoz, a részegség teszi jóvá, avagy a részegen elmondott gondolatok azért tűnnek hülyeségnek, mert józanul kell kitalálni. Amikor holtjózanul ébredsz, és attól rettegysz, hogy a napod már nem lesz szebb, mit ér a kultúra? A művelődés örökös harc a másnaposság ellen.

A borfogyasztás népies hatást okoz, modernizmusához inkább erős italok kellenek, a felelőtlen ábrándozáshoz elég a sör is.

Akkor kezdem lomtalanítani a gondolataimat.

Tehát a minap hajnalban, az első villamosra várva, a korlát láncainak dőlve felfigyeltem, ahogy: *„Már csak néhány csillag él, / Újságpapírt hord a szél. / Felébred az állomás (...) Dülöngél egy nagykabát.”* Ez a hangulat csilingelt bennem, és újabb vessorokat hívott elő.

*„Elmondanám ezt néked. Ha nem unnád. (...) Az, amit írtam, lázasan meredt rám. / Izgatta szívem negyven cigarettám. / Meg más egyéb is. (...) Várj csak, hogy is kezdjem, hogy magyarázzam?”*⁷⁹

Ketten ültek fázósan egymás mellett a Kosztolányi téri megálló padján, a borosüveget szesztestvériesen nyújtogatták egymásnak. Szakállasan, koszosan, piásan, bambán. Mintha néha mondtak is volna valamit, de nem akart összeállni. Ismerték egymást, vagy csak egymás mellé sodorta őket a szél ezen a hajnalon? Várták az első napsugarat. Úgy néztek ki, mint akik már régen ott ülnek. Mint akik ott is laknak, a majdnem üres nagykabátjukban. Ittak... minek annyit enni?

Együtt féltek a kijózanodástól. Tudták, hogy nem a pia a válasz, de miatta felejtették el a kérdést. Folyékony átmenet a belátás és a berúgás között. Eljön az igazságnak az az őszinte pillanata, amit ezen kívül csak a gyóntatószékben találsz meg.

Hagytam elmenni a villamost, annyira érdekelt, mit szeretne mondani. Mi jutott eszébe éjszaka a megállóban, ahol nem a

villamost várta? Szerettem volna hinni, hogy fontos neki. Hogy megtudom a rejtélyt, miért ül ott. Miért ott ül? Kire vár, ki elől menekül? Csalódott valakiben, ezért bünteti az emberiséget?

A másikhoz fordult, a gallérjától közelebb vonta, hogy szó ne vesszen kárba, és gagyogni próbált. Figyelnem kellett, nehogy ne értsem, ha már ott maradtam. Nem voltak már magukban. Félttem, elfogy a boruk, és elillan az illúzió.

Szeretném, ha legalább te elhinéd, hogy így volt, mert én nem hiszem el. A retinámra égett a kép, onnan hívom elő. A legszebb dolgok akkor történnek, amikor az álmok erősebbek a félelmeknél.

A szavak után kutatva, mint akinek nehezeire esik, rakta össze a sorokat. Amikor kimondta őket, megkövültek, megkönnyebbült. Bizonyítani akart valamit. Nem nevettem ki, ennyi borral én sem tudtam volna beszélni. Sokáig tartott, de nem hagyta magát.

Általában azt kapod az emberektől, amit vársz. Erre való az emberismeret. Azt hittem, hogy a „felelj vagy iszol” nevű intellektuális játékot játsszák, ahol kapsz egy kérdést, és választhatsz. Vagy adsz egy kigondolt választ, vagy csak rálegyintesz, és iszol még egy kortyot.

Megszakításokkal, meggondoltan formálta az aranyrögöket. A valamikor megdolgozott műveltsége tört elő. Drukkoltam, hogy úgy tudja tovább mondani, ahogy én emlékszem ezekre a sorokra. Ki lehetett ez a próféta, aki, amikor itt belépett, felhagyott minden reménnyel? Hol rontotta el? Fiatalon megtanultam, hogy a látszat csal. Megöregedtem, és hidd el nekem, nem csal.

Ezt még leírom, és utána már nem mondok semmit, mert kipukkadt a buborék.

*„Nézd csak, tudom, hogy nincsen miben hinnem,
s azt is tudom, hogy el kell mennem innen,
de pattanó szívem feszítve húrnak
dalolni kezdtem az azúrnak,
annak, kiről nem tudja senki, hol van,*

*annak, kit nem lelek se most, se holtan.
Bizony, ma már, hogy izmaim lazulnak,
úgy érzem én, barátom, hogy a porban,
hol lelkek és göröngyök közt botoltam,
mégis csak egy nagy ismeretlen Úrnak
vendége voltam.”**

...aztán jött a 6-os.

* Tolcsvay László – Bródy János: *Az első villamos* (dalszöveg)

** Kosztolányi Dezső: *Hajnali részegség*

Nagy Zopán

Átjárások / Nyelvi tova-utazások... (Koszovó-Albánia-Szicília...)

Daka bácsi borászatából kiszédelegve a Gjakova körzetben: Rahovec-Orahovac, majd Deçan és az (éber álomban) 1001 éves Velika Hoča mosódott össze... Velika az egyik koszovói szerb enklávé, ami mintegy 13 ortodox egyházi épületnek ad otthont, többségük a szerb középkorból származik...

Metohija régióból más terekbe tévedve (Drenoc-on és a Kullafalukon is túllépve), a leírót tova-sántító útján egy vénséges-delejes szép jelenés: Mamma Aggatina, a faragott ősfej-botos kollegina egy kis darabon el is kísérte...

Ímhol: Jakováli Hasszán pasa rokon-dzsámija, ó, Gjakova (Đakovica)! Amott: vér, vérvér, akasztófák völgye, ingoványos talaj, szédülés... Később a Pika bár és középkori szerzetesek néhány nedűje (*Panovič Opal Dupla Ipa*) hűsítette a középkorú délutánt...

Prizrenben egy terhelt karmájú szeméthordó patás, egy szelídített-sokkolt lószamár szólította meg a *leírót*. Némajátékkal, bevérzett tekintetével üzent, s fejét megrázva: szinte össz(e)vezve a mecsettelves, sikátoros, óvárosból is kiforduló falakat...

Ulu ott 32 mecsetet számolt: a kilátásból sok belátást hántolt...

Minaret úr: ennél több dzsámit, de a számtan itt csöppet sántít...

Eklektika és árnyalt arányok, a főtéren felszántott, lehántott fénysávok, szerecsenút és gyógy-anekdota kódra jószolt szerencsekút; zsibbadó-parázsló csontfájdalom (Achilles-íntól zeng a dalom): Aurora bar, XL Cafée, Burek-bódé, Konar szálló, Ex-jugó panzió, némi belvíz (de semmi dervis)...

Albánia hajnali határ-mocorgása ébresztette az utazókat. A buszról a Drin folyó völgyében felduzzasztott Fierzai-tó partján,

a Nobel-békedíjra is jelölt (a régmúltban víz alatt alvó) Kukës nevű városban szálltak alá. A kora reggeli hegyvonulat párás ellenfényében, a vendégszeretet által kinyitott Hotel-kávézó kitárt ablakában: 07: 27-kor történt meg K. Alapos és A. Zorpia első albániai (rakival való kiváló) koccintása!

Tiranában, a déli órákra a sok-sok kialvatlan elme, szem és kamera (a 4-5 órás reptéri tortúra után) már kimerült, szétszóródott csapatot láthatott: a járat-törlések, a triplázott késések, a bizonytalan indulás-mizériák zűrzavarában a néhány (agygőzzel túlforralt) Raki Rrushi Perla is igencsak hatott...

- - -

Szicília. Catania-ária és fragmentált gasztro-óda: ó, arancinipistacia-ostrega, secco prosecco special pesce: spada alla ghiotta, pasta alla non-norma! Gisira bar (generi alimentari, sfruttato rosso)... Ó, Romantica Trattoria Cucina...

Vak vakáció! Ittlétünk efemer installáció, elmé(letü)nk vetített – nyomokban kódolt – káprázat-variáció... – közli, és innen egyes szám vegyes személyben folytatja *leíró*.

Piazza Mario Cutelli: kártyázó öregek (öten), s nézik, szövegelik, gesztikulálják őket (nyolcan-tízen), a háttérből visszhangzik egy vasárnap délelőtti hittérítő ige. Hogy kerültünk éppen ide? Ölünkben: Brut V8 prosecco és pesto alla calabrese...

Via Cali (titkos) legott:

Hang(j)a nyögött vala nagyot

S kiadtunk sok hanganyagot...

Caffe Bellini, este, egyedül, majd ital-akciókat kortyoló, helyi kutyások körében... Borsalino úr ébresztett: kaotikus kisteréről párszáz busz félre-érkezett. Irány a talány!

Siracusa. Isola di Ortigia. Néhány extrém analóg ön-fotó (Lomography-kísérlet) közben, az *elíróban*: Farkas István festmény-bolondja (a *Siracusai*) elevenedett meg... Sikátorokon át:

aléló lét és hőszédület szőtte tér! Kilátás, rálátás, halszem-optikus görbületeken, napfürdőzőket exponáló árnyék-vadászokon át: íme, a tenger...

Cattedrale Metropolitana della Natività di Maria Santissima: hűsítően suttogott egy ima, miközben nekivetkőzött védőszentek ölelkeztek, talán Agata és St. Lucia... Templom-színház, Cicero idézet- és szónoklatfoszlányai itt, Apolló-jelenések és felidézett Dionüszosz-kultusz amott...

Rituális (áldozó-magasztaló?) szertartás délben: a Zöldsapkas Csoport ordító-sipító, zokogó-mormogó előadása egy templomban. Lucia egész alakos körbe-körbe hordozása, felmutatása zajlik, ismeretlen, páratlan élménybe csöppennek az ámuldozó utazók...

Porto Grande, Santa Maria delle Colonne (Duomo di Siracusa), Fonte Aretusa (lassított-időtlen haláltusa): Chiessa Spirito Santo fiktív-szakraális aktusa...

Ortigia Bianca Cafe (arancini, aperol), Dada Bar (Tavernello Syrah, 2022.), majd Taormina felé: a leíró 200-220 fotója semmi-sül meg az Etna Strasporti busz gyomrában (a zakózseb sötét-kamrájában), a szakadékok fölött. Naxos környékén kanyarogva, sziklaház-építmények ingadozó látványába kapaszkodva, tengerparti tükörfény-visszaverődésektől káprázva...

Via Archimede Autostazione! Catania-Taormina. Bar Trinacria (local vino), ókori görög színház, dóm, szökőkút, dupla-templom, Palazzo Asmundo, vissza-szökő kút, kardhal-tánc a piac-placon, vulkanikus felhők (vulkánok a vulkán vulkánjában), borgőzősen képlékeny képek, délibáb-szerű összemosódások...

Etnagráfusok

mag-máira álmomban:

ejde ráunok...

Müller Dezső

Fohász

*ahogy a tűz lángja
elnyeli az árnyat
ahogy a szél rejtelemmel tölti el
az aláhajló fákat*

*ahogy kivilágítja ablakát
esténként a hold
ahogy fényözöntől kitárul
odafönn az égbolt*

*ahogy a madarak szárnyalnak
a csőrükhöz nőtt tájban
ahogy megbékül a lélek
a betoppant halálban*

*s ahogy gyermekek tisztulnak
kibuggyanó könnyben
csak így engedd Istenem
életem leélnem*

Sarokba rúgnak

*gépként élek
megolajoznak
portól letörölnek
kicsomagolnak
becsomagolnak
s mint megunt
játékait
a gyermek
sarokba rúgnak*

Vaksötét

*vállamat vasládák nyomják
csontjaim csapágyként
nyikorognak
melegben fázom
hidegben melegem van
ha villany ég vakít
ha félhomály van
félelem riaszt
ha látogatóim vannak
rájuk förmedek
ha egyedül vagyok
hányinger kínoz
rút dolog az öregség
s mint fényétől megfosztott
szentjánosbogár
oly vaksötét*

Bene Zoltán

Dermed

Wittgenstein szerint amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell. Akinek viszont a szavak jelentik az életet, legalábbis az élete módját, mégis meg kell próbálnia beszélni arról is, amiről nem lehet, legfeljebb úgy jár, mint Radnóti az *Ötödik eclogában*. (S ha úgy, hát sikerrel, mert bár Radnóti azzal zárja a verset, hogy „Mégsem tudok írni ma rólad!”, az mégis a barátról, a barátnak szól, s arról, amiről nem lehet beszélni.)

„Másról, *másról* igyekeztem / írni” én is, de én is „hiába!”

De talán mégis igaza van Wittgensteinnek. Hiszen mit lehet beszélni a halálról? Egykor talán lehetett még, ma, amikor „az élet él és élni akar”, a halál amolyan forró kása, amit kerülgetünk feszt. Már amennyiben közünk van hozzá. Mozgóképen, könyvben, újságcikkben, úgy általánosságban, persze, persze, de amikor tényleg kézzelfogható, s bármilyen morbidan is hangzik, de hús-vér halálról van szó, kihűlt testről, dermedt tagokról, arról nem lehet, vagy nem tudunk.

Kerülgetem, lám, én is. Húzom az időt. Az idő élet. A halál nem tudom, mi. Ezért félem, ezért féljük.

Tegnap meghalt az apám.

Ágyban, párnák közt. Otthon.

Én a szomszéd szobában aludtam. Feküdtem, mindenesetre. Többnyire. Hajnali egykor még megigazítottam a párnáját, segítettem elrendeződni az ágyban, párnák közt. Utána füleltem. Szunyókáltam, hallgatóztam. De csak az anyám szuszogását hallottam a másik szobából, meg a kedvesemét magam mellett. Reggelig semmi mást. Azt hiszem. Nem tudom biztosan. El-elbóskoltam én is.

Tegnap hajnalban az apám meghalt.

Elaludt. Ami jó. Csakhogy nem ébredt föl. Ami nem tudom, jó-e vagy rossz. Egy fájdalmas betegséggel a testben, azt hi-

szem, jó. Föltétlenül jobb, mint kínok közt, íjként feszülő testtel...

Nem részletezem, bár talán hasznos lenne sokaknak, mit kell tenni, ha valaki meghal melletted. Leginkább két dolgod van, azt elárulom: mozgásban kell maradni, és telefonálni kell. Hagyni, hogy az események, amelyeknek meg kell lenniük, meglehessenek. Ez jó. Van mire figyelni, van mit csinálni. A baj akkor kezdődik, amikor elfogynak az intézni- és tennivalók.

Talán esni fog ma este, erre gondolok. Megyek futni, és esőben nem látszanak a könnyek. Lehetne végre sírni. Ez is egyfajta kegyelem volna. Kicsike kegyelem, semmiség ahhoz képest, hogy a kintől feszülő test helyett úgy hal meg az ember, hogy nem ébred föl, de mégiscsak kegyelem.

Az eső esett akkor régen is, a hegyen, biztosan több mint negyven éve. Attól tartok, akkor is sírtam. A húgom apám nyakában, én mellette szaladok, szakad a nyakunkba a nyári zápor, nem akar elfogyni a hegy, nappal van, mégis sötét, félelmetes minden... Ilyenek jutnak eszembe. Meg a tojásrántotta, amit nagyon untam már, amikor anyu a hugomat várva a kórházban volt, vagy később továbbképzésen. Meg a szabó, a szemei véresek, a kezében egy félkész nadrág, a szájában egy tű, emiatt furán, féloldalasán mondja, hogy *apád nagyon rendes ember volt mindig*. Egy osztályba jártak a középiskolában. Mint a gimnáziumi fizikatanárral, aki néha apám nevére szólított, és negyedikben egyszer ugyanazt mondta, amit a szabó. Meg Ilia tanár úr, amikor épp valamit késve adok be, összecsapva és pironkodva, s mikor kimegyek a szobájából, utánam szól, hogy a szódás családból vagyok-e, s mikor mondom, hogy nem, hanem melyikből, elmosolyodik, s közli velem, *apádat nagyon szeretjük*. Ilyenek. Meg a szomorúság is, amit okoztam. Sokat, sokszor. Az is, az is eszembe jut. Késő bánat, na, ja...

Nem jutottam sokra. Wittgensteinnek mégis igaza lehet. Az apám meghalt. „És dobban, dermed a szív bent.”

Farkas Csaba

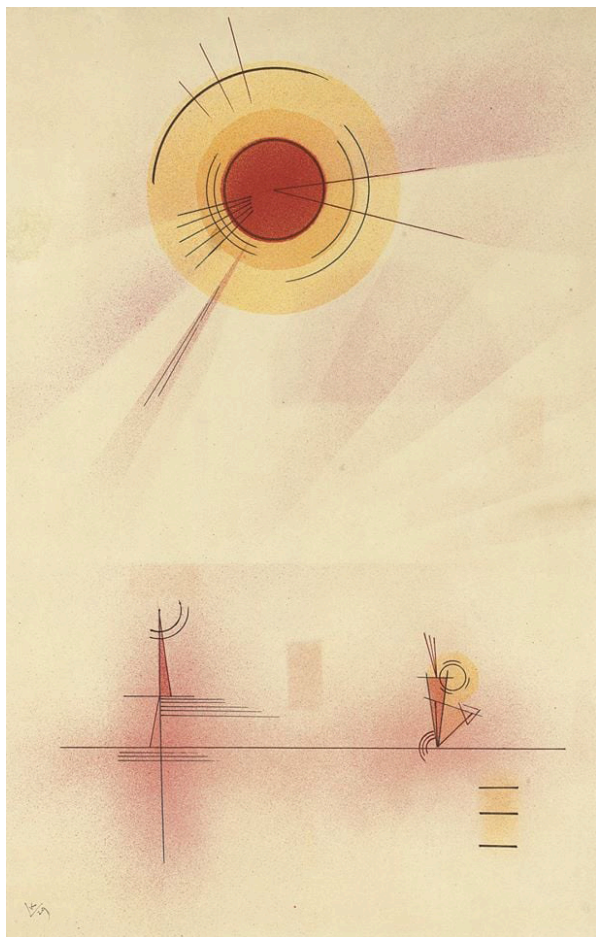
Pálmaliliom és óra

– *Carpe diem* – lihegte Thakács, szaladva át a tükröződővizes úttesten, a lámpa pirosat jelzett, észvesztő dudálás; indulóban volt már a távolsági busz. A sofőr ajtót nyitott, Thakács átázva az egyik ülésre zuhant, és letargikusan érezte: izzadt bőrén, melyhez hozzátapad az inge, egyfajta pluszként végigfolyik az esővíz.

Thakács kabátujjával letörölte az ablakból a páraréteget (vizes-sel igyekezve eltüntetni vizest), s hosszan bámult ki a vigasztalanszürkessárga, pszichedelikus tájra. A felmagzott kórokra, a félbemaradt kábelfektetési munkák során felhalmozódott, fekete-sárga földhalmokra. A kétféle színű föld élesen elvált egymástól, nem keveredett (látható volt a közmondásbeli sárga föld). A romtalajos (rudeális) területen itt is, ott is tűzivízcsapok, dréncsövek, egyebek meredeztek ki a földből, a felszín alatt kábelkötegek hálózatai, elektromosvezeték-nyalábok futnak szerte; itt az agglomerációs terület, melyből az energiát nyeri a város. Nagykereskedelmi raktárak örök-ideiglenes épületei, műanyagbóli útikocsmák, bennük poliészterpálinkát mérnek műmálnaszörppel – ha felgyújtánák őket, csípősbodor, feketéllő füst lengené be a tájat, s nem, nem akarna elaludni a bujkáló tűz.

Utazott, utazott Thakács, ritmikusan rezegve a vibráló buszon, ázottszürkén magasodott a körforgalom karikája által közrefogott, kerek domb. A dombon kiválóan érzik magukat az emelkedőre ültetett, türkiz levelű pálmaliliomok – nyáron száraz-félsivatagi a környezet –, édesdeden aludtak a gázolaj-és benzinpárában. Gyógyhatású nedvük oxidált halállal dúsult. A sárgásszürke földeken szerte varjak szedegettek, egyik-másik félig félrehajtott fejjel, fél szemmel figyelt valamit, talán a talaj apró mocorgását, amint föld alatti járatot fúr magának a mezei pocok.

Eltelt a nap, Thakács indult vissza abba a városba, ahonnan reggel elutazott. A busz-szélvédőüvegen szögletesen kanyargó patakocskákként remegtek az esőcsíkok, s bár a busz ment, nem haladtak sehová. Arra gondolt: a sivárságnak is megvan a maga költészete; persze nem elképzelhetetlen az sem, hogy nincs. „Én sem haladok sehová”, suttogetta magának Thakács.

WASSILY KANDINSKY (1866–1944) festménye

Sóhajnyi versek a világirodalomból

Németh István Péter műfordításai

1

Giosuè Carducci: *Búcsú*

*A rőt virág fakul és enyészne,
Tengerbe csobban le a csillag,
S elizzik szívem, a dal fészke.*

2

Salvatore Quasimodo: *Rögvest itt van az este*

*Magunk vagyunk. A Föld szívéén átszögezte
a napsugár mindnyájunk magányát.
És rögvest itt van az este.*

3

Giuseppe Ungaretti: *Reggel*

*Virrad a tengeren. S ég
bennem a végtelenség.*

4

Manrico Murzi: *Forma nell' aria No. 5*

*Jól tudom, mikor majd lefognák szemem,
nem látom mindazt már soha,
amin végigpásztáz hirtelen
a kikötő fárosza.*

*Bennem is elforog a fény, mely minden este
a szív ütemére pulzáló lámpást kereste.*

5

François Villon: Rondó

*Utcafia Pál,
Uccu, medencébe!
Fuss, ne kiabálj,
Utcafia Pál!
Fürdeni szabály,
Minden héten kéne!
Utcafia Pál,
Uccu, medencébe!*

6

François Villon: Akasztása előtti négy sora

*Ferenc volnék. És született francia.
Párizs, azaz Pontoise lelencfia.
Árva gigám, ha hurok nem ereszthet,
Nehezled majd hátsóm, fokhagymagerezdet.*

7

Clemens Brentano: Angyalok nézték...

*Angyalok nézték a Napot,
Holdat s csillagot, hogy kész lett,
s ekkora szépre láthatott,
ki gyermekkel csudált fészket.*

8

Friedrich Hölderlin: *A végső csöpp...*

*A végső csöpp, mint lépből a méz, elfogyott.
Mily messzi szállt az ifúságom, hogy ott
Április, május, július: minden emlék.
Semmi vagyok. Jobb volna, ha nem lennék.*

9

Johann Wolfgang von Goethe: *Vándor éji dala*

*Csönd van a csúcsokon,
Nincs nesz.
Lombon még átoson,
Lengedez
Esti fuvallat. S
Fészkén máris elült a madár.
Hamarost, csak várj,
Te is alhatsz.*

10

Theodor Storm: *A hárfás lány dala*

*Vállamig dőlhet a
hárfá ma még:
penditi ujjam,
húrja ha ép.*

*Vállamig dőlhet a
kedvesem épp,
húrokat, izmot
szaggat a vég.*

11

Christian Morgenstern: A sóhaj

*Kereng az éji jégen a sóhaj,
szívet karcol korcsolyája.
Csurom holdfény a pálya, s hó hull
a városka nagy falára.*

*Egy lányka arca cikkán eléje épp.
Megáll. Fehér izzásba kezd. Rávall.
Olvad alatta a pályajég –
merül – s hal halnak halálával.*

12

Joseph von Eichendorff: Varázspálca

*Dolgok mélyén alszik a dal,
mind csak álmodik egyre,
s ébreszd pontos-szép szavaddal,
hogy egész világ zengje.*

13

Emily Dickinson: Már hogy volna nyár?!

*Már hogy volna „Nyár”?!
Csak átmenet.
A „Tavasz” nincs még sehol.*

*Át hószín országán kell kelniünk –
onnan rigó dalol.*

*A „Végzet”-hez pedig
túl rőt ez.*

*A holt mind fehérben közelít.
És választ ad az alkonyég is,
ragyogó krizolit.*

A költőkről:

GIOSUÈ CARDUCCI (Valdicastello, 1835. július 27. – Bologna, 1907, február 26.) olasz költő, klasszika-filológus, az olasz irodalom első Nobel-díjas alkotója.

SALVATORE QUASIMODO (Modica, 1901. augusztus 20. – Nápoly, 1968. június 14.) szicíliai származású, Nobel-díjas olasz költő, műfordító. 1961-ben Balatonfüreden nyerte vissza egészségét, később a Tagore-sétányon állították fel mellszobrát. 1992 óta minden évben nemzetközi költőversenyt rendeznek a tiszteletére Balatonfüreden.

GIUSEPPE UNGARETTI (Alexandria, 1888. február 8. – Milánó, 1970. június 2.) olasz modernista költő, újságíró, esszéista, kritikus, az 1970-es nemzetközi Neustadt-Literaturpreis kitüntettetje. Az ermetismo (hermetizmus) néven ismert kísérleti irányzat vezető képviselője, a 20. századi olasz irodalom egyik legjelentősebb alakja.

MANRICO MURZI (Marciana Marina, 1930. március 12.) olasz költő, író, újságíró és műfordító.

Giuseppe Ungaretti körének tagja, 1954-ben Giulio Caprilli költővel közösen megalapította az Il Mirteo irodalmi folyóiratot.

FRANÇOIS VILLON (eredeti nevén: François de Montcorbier, Párizs, 1431 vagy 1432 – eltűnt 1463-ban) a középkor végének, a reneszánsz virágkorának világszerte legismertebb, legnépszerűbb és legszubjektívebb francia költője.

CLEMENS WENZESLAUS BRENTANO DE LA ROCHE (Ehrenbreitstein [ma Koblenz], 1778. szeptember 9. – Aschaffenburg, 1842. július 28.) német író és költő. Achim von Arnim mellett az úgynevezett heidelbergi romantika fontos képviselője.

JOHANN CHRISTIAN FRIEDRICH HÖLDERLIN (Lauffen am Neckar, 1770. március 20. – Tübingen, 1843. június 7.) német költő, a 18–19. század fordulójának egyetemesen is egyik legnagyobb lírikusa.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE (Frankfurt am Main, 1749. augusztus 28. – Weimar, 1832. március 22.) német író, költő, grafikus, természettudós, művészetteoretikus, jogász és politikus. A német irodalom klasszikusa, a világirodalom egyik legnagyobb költője.

HANS THEODOR WOLDSEN STORM (Husum, 1817. szeptember 14. – Hanerau-Hademarschen, 1888. július 4.) német író és költő, a német realizmus kimagasló képviselője. Eredeti hivatása szerint jogász.

CHRISTIAN OTTO JOSEF WOLFGANG MORGENSTERN (München, 1871. május 6. – Meran, Ausztria, 1914. március 31.), német költő, író, műfordító.

Báró JOSEPH KARL BENEDIKT VON EICHENDORFF (Lubowitz-kastély, Ratibor mellett, 1788. március 10. – Neißé, 1857. november 26.) 19. századi német romantikus költő.

EMILY ELIZABETH DICKINSON (Amherst, 1830. december 10. – Amherst, 1886. május 15.) amerikai költő. Élete során kevésbé volt ismert, azóta az amerikai költészet egyik legfontosabb alakjaként tartják számon. Közel 1800 verséből életében csupán tízet publikált.

*

NÉMETH ISTVÁN PÉTER (Tapolca, 1960. március 8.) Utassy József-díjas költő-irodalomtörténész, műfordító, magyar nyelv és irodalom szakos előadó, könyvtáros tanár. Az Irodalmi Jelen állandó szerzője, emellett számos folyóiratban publikál rendszeresen. Esszékötetete jelent meg többek közt Simon Istvánról, Vasadi Péterről, Czigány Györgyről, Papp Árpádról, valamint tanulmányai olvashatók a kortárs és közelmúltbeli költészet jeles alkotóiról. Hely- és művelődéstörténeti írásaiban szívesen járja be szűkebb páttriáját, Tapolcát és környékét. Műfordítóként elsősorban olasz, német és angol nyelvű szerzők verseit ülteti át.

Bukovenszki-Nagy Eszter

Mellkasszorító lakótelepi líra, a kapucsengőn Villon

Pethő Lorand negyedik kötete, a *Távolodó ország* kicsit sem finomkodik. Nekifutásból csap arcon a valósággal. Sokunk valóságával. Erős lélek kell a végigolvasásához. Sűrű, sötét, mint az aggodalmaink. A könyv szerkesztője, Varga Melinda (aki maga is kiváló kortárs költő) a fülszövegben fején találta a szöveget, amikor azt írta: „Extravagáns, de a magyar klasszikusokhoz és az antik költészethez visszanyúló, kötött formai hagyományokra építkező líra Pethő Lorand költészete, amelyben Villontól az antik mítoszokon át Szőcs Géza versvilágáig számos irodalmi allúzióval találkozik a figyelmes olvasó.”

A kötet kezdőciklusa, a *Villonok, konyhakés, szerelem* szinte összes verse beindítja az asszociációs láncot, aztán megidézi Hobót és ígéretéhez híven Villont, majd Adyt, Pilinszkyt, Nagy Lászlót, József Attilát – többek között, de Pethő olyan rejtélyes finomsággal bújtatja el az allúziót, hogy külön öröm felfejteni.

Fontos minta a város, különösen Kolozsvár, amely pulzálva visszavisszatér mindegyik ciklusban. Érdekes, hogy épp olyan motívumok, életképek jelennek meg belesűrítve egy-egy képbe, amelyeket olvasva (földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül) minden telepi gyerek azonnal otthon érzi magát a lefestett hangulatban. *Betonfejtők, a részek, tudom érzed vasszagom*: az urbanista, kozmopolita líra kiválóságai, és hát miskolciként arra, hogy „*az isten innen rég lelépett / csak betonpor*

a homlokon / mondd ismerős-e ez a képlet”, mit is válaszolhatnék bólogatva-hümmögve mást, mint hogy ismerős. Nagyon is. A neonfényekben „fürdőző” hajléktalanok, a pályaudvar sikoltása, az aluljárók bűze, a betonfalak ölése, mind ismerős. A ciklust legmarkánsabban összefoglaló írás számomra kétségkívül az alábbi:

vagyunk mi senkik

avagy egy nemzedék dala

*vagyunk mi senkik
szuszogó testek
kabátba fojtva
hontalan férgek
anyáknak könnye
fiók csendjében
lapuló könyvek
tájakba kenve
elmosott képek
dúdoljuk halkán
hagyjuk a francba
lógunk kötélén
krisztusi arccal
megsárgult ingünk
harmattól nedves
óvjál a széltől
szoríts szívedhez*

Az egész kötet esszenciájának tekinthető a *Távoli ima* ciklus nyitóverse, a *senkiember éneke*. Az igazságtartalmától és a szélmélyességétől univerzálissá váló mondanivalója miatt olyan keserűes, szívszorító, ez lett az egyik kedvencem a kötetből.

Gyakran szinte egyetlen pontig sűrített, masszív, koncentrált, sötét versek sorjáznak a kötetben, melyek minimalista módon villantják fel az expresszionizmus és az egzisztencializmus jegye-

it. Központi eleme, ahogyan a cím is sejteti, a távolodás. Erdélyiség, városlakóság, otthonkeresés kívül és belül. A versbeszélő távolodik a gyermekkortól, az ismerős várostól, a hazától, egykori önmagától, beljebb hatolva a könyörtelen, brutális létezésbe. Ennek az egyik legmegkapóbb darabja a *diadéma* című vers.

diadéma

*ülünk. tépett nagykabát.
ősz. arcunkon zúzmara.
csak nézzük egymás homlokát.
csontomba vágod horgonyod.
rozsdás nyikorgó mozdonyok
viszik a fába vésett szerelmeket.
a nyár illatát.
gyermekkorod.*

Sokfelé járunk a világban, különféle tájakon, idilli és fájó szerelmeiken, garzonlakások magányán át, mégis egyetlen vezérfonal mentén zajlik a kaland: Isten motívuma vezeti a strófákat, az utazást, amely természetesen egyúttal az élet metaforája is. De ez már nem naiv istenkeresés, sokkal inkább érett, gyakran indulatos, szenvedélyes párbeszéd egy régi ismerőssel, egy folyton felbukkanó, magától értetődő alkotóelemmel, ahogyan például a *schallerbach*i töredékek című írásban. Olykor pörölésig, ilyen a *négykézláb*.

négykézláb

*te nem kerülted meg érte a földgolyót
tudod isten ott kuncog mögötted
nem vezet hagyja hadd bolyongj
és ködbe fojtja arcodon a könnyed*

Pethő költészetének egyik legnagyobb bravúrja, hogy amikor félretesszük egy rövid időre a könyvet, hogy egy kicsit fellélegez-

hessünk, szinte érezzük a hátunkon a magunk mögött hagyott betontömbök hűvösét. Még akkor is, ha sosem tapasztaltuk a metropoliszok e kevésbé vonzó oldalát, a melankolikus létformát. Amint egyre messzebbre kerülünk a gyerektől, *„kit hallgatásra neveltek / ki nem hallgat”*, a kiábrándultság dühbe és gyakran mardosó keserőségbe csap át. A nyelvöcsövünkben érezzük, önkéntelenül is felbukik a számonkérés.

A versgyűjtemény egyetlen furcsasága, ami talán csak nekem az, a központosítás. Az írásjelek használatának logikáját nem sikerült megfejtenem, számomra inkább esetleges, mintsem koncepcionális. Talán sarkos és elavult felfogás, hogy egy műben vagy legyenek írásjelek, és akkor mindegyiket funkciója szerint használjuk, vagy egyáltalán ne központosozunk. Egy-két kivételtől eltekintve vesszőkkel szinte egyáltalán nem találkozunk, kérdőjel, kettőspont és pont viszont gyakran helyet kap a sorok között, sőt, a címekben is, amit kifejezetten nehezen értelmeztem. Amellett, hogy elismerem, a költői szabadság és a határokat nélkülöző értelmezés tartományának eszköze lehet ez a megoldás, bár nekem inkább félmegoldás, mintha a szerző maga sem jutott volna dűlőre a kérdést illetően.

A következő ciklus, a *Bádogmadarak* még torokszorítóbb, a címadó vers tragikusan életszagú képei megállíthatatlanul csépelik a lelket: *„tizenegy éven át néztem / amint anyám s apám elfehéredik / torkukban eláll a nyelés”*. Szinte már lidércessé válik a szemlélt világ idegensége, kegyetlensége, a *maradékaink*, az *estére újból sírnak a házak*, az *apám tüdejét a forgács anyám könynyeit a por* című alkotásokban egyre súlyosabban nehezedik az olvasóra a sötét teher.

Elhomályosul olykor a látás is, le kell tenni itt a könyvet. De ha veszünk egy nagy levegőt, és bátorságot merítünk a folytatáshoz, elnyerjük méltó jutalmunkat. Komoly gondolatokat, önvizsgálatot indítanak el a sorok, amelyek napokig hatalmukban tartanak, szuggesztív képei az agyunkba égnek, közelebb hozva a kortárs líra nagyszerűségét.

Viola Szandra

Egyszer húztak itt egy vonalat

Tallián Mariann *Törvényen kívüliek* című, ifjúsági elbeszéléseket tartalmazó könyvének első novellája motójaként ezeket a sorokat olvashatjuk: *„Egyszer húztak itt egy vonalat / a folyóra. Mégis megmaradt / Azóta itt folyik az a vonal, / két part között és mindent betakar.”* A mottó Mezey Katalin *Két part* című verséből származik, melyben a motívum mindössze négy sor alatt szélesedik fenyegető hangulattá állóképpé, pedig csupán egy apró részletre hívja fel a figyelmet, és azt tágitja egyetemessé. Mert minden részlet egyetemes, mert minden egyedi univerzális. Nem csupán azért, mert Máté evangéliuma is ezt példázza: *„Amit eggyel a legkisebbek közül tesztet, velem tesztetek.”*, hanem mert közelebb csak a személyesen keresztül hozhatóak erkölcsi törvények, történelmi traumák és életigazságok is. Azt hiszem, itt az ideje megfordítanom előbb hangoztatott alapvetésemet: minden univerzális egyedi. Nahát, így is igaz! Sok-sok személyes sorstragédiából, életeseményből, bánattörödékből áll össze a kötet első novellájában az igazi Trianon. A *Foszlott szálban* Tallián Mariann a békeszerződés következményének emberi arcát mutatja meg. Csodálatos érzékkel találja meg az I. világháború azon elemeit, amelyek által pontosan, de a borzalmak realiztikus részletezése nélkül képes megmutatni annak embertelenségét, istentelenségét: *„A kelengyét elvitték, a ládákat kifosztották, a közepén álló nagy faragott asztalt felaprították és eltűzelték. Még a fakeresztet is lerángatták a falról. Gazdusné keze megégett, mikor kikapta a tűzből, mielőtt lángot fogott volna.”*

A szülőfölddel való választott és kényszerű összetartozást is jó érzékkel mutatja meg: *„Szorgos kezének körmein a termőföld*

darabkái feketélltek, a szülőföld morzsaléka tapadt tenyerének élvonalaira.”

És azokat az egységben, boldogságban megélt pillanatokat is kiváló érzékkel ábrázolja, amelyek egyszerre árasztják az öröm és keserűség érzését. *„Együtt az árok mélyén, a legnagyobb egyetértésben”* – hangzik a vak, idős asszony és kutyája küzdelmes útjának jellemzése.

Azok a röpké boldogságleírások maradtak meg leginkább gyerekkorom olvasmányélményeiből, amikor a főhősök csak néhány óráig élvezhették a harmóniát, vagy épp csak a szerelem első, gyönyörteljes fellobbanásait élhették meg, utána azonban keserű sorsra jutottak. Emlékszem, milyen sokáig mérlegeltem ilyenkor magamban, volt-e értelme létezésüknek. Többet jelent-e az igazi boldogság rövid, de áldozatos megtapasztalása, mint egy viszonylag nyugodt, unalomban tengetett élet? Ugyanennek a dilemmának a boldogkeserű példázata a *Füstfelhő* című novella is. A történetben a két menekülő, halálosan fáradt katona a tordai hasadék egy barlangjában keres menedéket. Azonban hamarosan kiderül, a barlang már foglalt, egy gyönyörű lány rejteke. A halál pillanatában pedig a lány és a túlélő egymásra talál: *„Gáspár egy nagy sóhajjal kilehelte lelkét. A lány odatérdelt mellé és lecsukta a halott szemeit. Áron könnyei megindultak, lecsorogtak arcán. Hangtalanul sírt. A lány visszaiült mellé, és maszatos kezével letörölgette a fiú könnyeit.”*

Túlélési stratégiákat is olvashatunk a gyűjteményben: az *Orchiedák* Bárá Miklósházy Frigyesné Mangel Annája például férjével, a háborúban hősi halált halt főhadnaggyal levelezik. A tragédia árnyékában még annak ellenére is idill bontakozik ki, hogy a főhős az örület határán táncol, a télikertben, a „meleg burokban féltve őrzött virágok” mintha a belső, emlékekből táplálkozó kert részei lennének, mintha a kint és a bent között nem volna különbség, a hősök szinte azonosak mikrokörnyezetükkel, használati tárgyaikkal, növényeikkel.

Míg Mangel Anna figurája épp titkos kis örültségei, kertészkedési mániája által őrzi meg életkedvét, addig a *Kóchuszár* főszerplője „igazi bolond”, vagyis az a fajta ember, akire Hamvas Béla azt mondaná, hogy Arlequin maga. Kezdetben szánjuk a szakadt,

éhes „bolondgyerek” figuráját, aki katona szeretne lenni. Néhány oldal után azonban ő maga lesz a félelemnélküliség, a szabadság és a valódi mérték megtestesítője, melyhez képest minden, ami „normális”, hiábavalóság vagy önzés. *„Arlequin nem fél, de ezenkívül állandó szellemigényben él és titkos forrásból szüntelen kapja a gondtalanságot és a bizalmat és a derűt és a kedélyt, vagyis a szellemet. Az ilyen ember a hatalmi örület számára tökéletesen használhatatlan”* – fogalmaz Hamvas Béla. Tallián Mariann Kóchuszárja sem félti életét, a bolondgyerek még a saját halálának is képes örülni, éppúgy, ahogy az élet legapróbb dolgainak. Örűlség volna, vagy követendő példa?

A művészet sokszor épp azáltal mutatja meg a nagyságát, hogy apróságokról ír, hogy hétköznapi jelenetekből bontja ki az emberségük révén örökkévalóságig nyújtózkodó figurákat. Ilyen a fent említett Kóchuszár, Gazdusné és Mangel Anna karaktere is, de a kötet záródarabja is ezt a lélektani ívet mutatja meg. *A hangszerész* című novella is a címadó szereplő mindennapjaiból vett jelenettel indít: *„Ráhajolt a padra, és addig gyalulta a juharfadarab hajlatát, amíg tapintása selymes nem lett.”* A továbbiakban azonban mesterpéldáját láthatjuk, hogyan válhat ez az „ártatlannak hitt” mondat többértelművé, miként nemesedhet allegóriává. A munkamotívum lassan a hangszerész és a titokzatos, vörös hajú fiú jelképévé válik: nem csupán a nevelésre, mint "csiszolódásra" kell gondolnunk, hanem a belátásra is, arra a hosszú, lélektani folyamatra, aminek eredményeként a hangszerész úgy határoz, hogy gondját viseli a fiúnak.

Az első három bekezdés leíró részeit már-már unni kezdené az olvasó, ha nem csöngetne be egy furcsa alak a hangszerészhez. Bár a környezetet alaposan megismerjük, a hangszerész jelleméről, múltjáról szinte semmit nem mond el a szerző, a szakadt öltözetű, vörös hajú fiút is inkább szóhasználat és megjelenése révén jellemzi. Sok titkot őriz azonban ez a jelenet, s az igazi cselekmény ezúttal nem a jelenben, hanem a múlt, a visszaemlékezés révén megszülető megértés és döntés által születik meg.

Ebben a novellában van Lukács evangéliumának az a részlete, amelynek rokon jelentésű párja Máté evangéliumából már a kö-

tet kézbevételekor, az első sorok olvasásakor eszembe jutott: „Aki befogadja ezt a gyermeket az én nevemben, engem fogad be; és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. Mert aki a legkisebb mindnyájatok között, az a legnagyobb.” Ugyanezt fejezi ki Cusanus gondolatmenete *A tudós tudatlanság* című könyvében: a sorsközösség, az ellentétek egymásban való feloldódása kulcs a végső egységhez. Milyen érdekes a könyvek áradó szemeélyisége, hogy mintha valóban élő egészt alkotnának, minden betűből kiolvasható az egész, és fő gondolatiságából, lelkiségéből születik minden betű. Körbeértünk: az egyén és a társadalom elválaszthatatlanságának példázatát találhatjuk minden novellában, mégis minden írás más, az érzület, amelyből táplálkoznak, azonban összeköti őket. Ez a fajta egység és mindent átható lelkület persze csak a jól szerkesztett remekművek sajátja, például a *Törvényen kívüliek*.

És igen, még tartozom egy gondolattal: a már említett, kiváló példa, ahogyan egy kezdetben jelentéktelennek hitt részlet jelentőségteljessé alakul, a történet lényegi szimbólumává válik, az utolsó mondat által teljeseedik ki: „*Megállt a férfi előtt, és nézte, ahogy a szerszámmal rendületlenül súrolta a fát, egészen addig, amíg selymes nem lett.*” Mindössze öt oldal telik el az első és utolsó sor megismételt motívuma között, mégis annyi jelentésárnyalattal gazdagodnak ezek a szavak, mintha egy egész jelentés-univerzumot akarna építeni a szerző néhány mondattal. Teljes életek, megérlelt, nehéz döntések, emberi viszonyok és keresztényi szimbolika egyaránt telíti ezeket a sorokat. Igazi mestermunka a kötet ezen darabja is. S bár a borítón ezt olvashatjuk, „ifjúsági elbeszélések”, ez esetben a korhatárbéli megjelölés nem jelent szűkebb olvasóközönséget, a novellák ugyanis felnőtteknek is ajánlottak. Csupán a szövegek letisztult nyelvezete, könnyen-érthetősége lehet az a kulcsfontosságú tulajdonság, amely miatt a *Törvényen kívüliek* a tizenéves korosztály is bátran olvashatja.

Szabó Fanni

„Magam körül, hazugság nélkül”

Újabb hiteles adatok
és véleményezések Csinszkaról

Csinszka, a múzsa, a költő, a festő. Csinszka, aki idén (június hetedikén) százharminc éve született, és kilencven éve (október huszonegyedikén) halt meg. Csinszka, akiről mindenkinek Ady jut eszébe, aztán Babits, aztán Márfy, de sohasem ő. Csinszka, akinek megértéséhez sokan a pszichológia tankönyvek személyiség-lélektannal foglalkozó fejezeteire lapoznak. Csinszka, aki örülne ennek, mert önmagát hasonlóan vizsgálhatta. Csinszka, aki volt már kurva, aszexuális, tehetségtelen, apakomplexusos, egyszerűen buta, de polihisztor is.

Csinszka, aki 1910-ben, a tükörben egy kicsi, de arányos, vékony szőke lányt látott, akinek lába harmincnégyes, az orra kicsi, keskeny, fitos – ami szerintem nem szép –, a szeme alá pedig nagy, sötét karikákat vont az élet. Csinszka, aki szemét könnyesnek látta, zavarosnak, néha vadnak és sokszor szomorúnak, mert szerintem csak sírni tanították.

Csinszka tizenhat éves önleírása Nagybacsoni Molnár Ferenc *„Sorsom kiktől örököltem?” – Boncza Berta (Csinszka) származása, rokonsága és személyisége* című, 2024-ben megjelent köny-

vének mellékletéből, azon belül is a Tabéry Gézának írott levelek részleteiből való.

Nagybaczoni Molnár Ferenc viszont, sokakkal ellentétben nem arra keresi a választ, hogy miért csak sírni tanították Csinszkat (aki nem mellesleg távoli rokona), hanem arra, hogy kik azok, akik sírni tanították. Kik azok, akiknek arca egynéhány vonását megörökölte?

A szerző alapos kutatómunkát végzett, adatgyűjtése és rendszerezése eredményeként megírta Boncza Berta családtörténetét, célja pedig az elterjedt tévhitek, téveszmék eloszlátása volt. Indoklását rögtön a *Bevezetésben* olvashatjuk:

„A fennmaradó csekélyebb számú, célirányosan eredeti, illetve kellő pontossággal levont következtetésekre épülő írásoknál azonban nem fordítottak gondot az érdekes személyiségű leány (majd asszony) távolabbi elődeinek és rokonságának feltárására, így azok tényszerű számbavételére sem kerülhetett sor. Közelebbi családtagjait illetően pedig elegendőnek vélték a saját életrajzából szemezgetett elemeket munkáikba átemelni vagy feldolgozni, akképpen, hogy ezek nem kis hányada a Boncza Berta és hozzátartozói eleve téves emlékein, a téves emlékekhez illesztett öntevékeny kiegészítésein, valamint az ily omlatag fundamentumokra épülő hibás levezetéseiken nyugodott.”

Csinszka „téves emlékeit” családtörténeti feljegyzéseiben igyekezett megörökíteni. Céljáról így írt 1933 augusztusában: *„Föléget a mások és a magam hazudozása az életért, a napi békeségért. Benne vagyok és nem tudok fölébe kerülni, de fojtogat a láz; valahogy mégis igazzá válni. Gondolom ez a láz kényszerít az írásra is. Beszélni végre szabadon, a betűk védelmén keresztül, átadni súlyát annak, amit láttam magamban és magam körül, hazugság nélkül.”*

Boncza és Nagybaczoni célja tehát azonos: a múlt feltárása, elkerülve minden hazugságot, minden mendemondát. A szerző

mégis tévesnek nevezi azokat az emlékeket, amiket azonos céllal örökítettek meg. De vajon nevezhetjük-e tévesnek mások emlékeit? Mi a biztosíték arra, hogy az általunk szerzett információk igazabbak annál, amit mások, más célból, máshonnan szereztek?

Az író nemcsak Csinszka emlékeit nevezi tévesnek, hanem éles kritikával illeti a róla írókat is:

„Amikor megtörténhet, hogy adott szerzők nem azt vetik papírra, ami egy tényből, eseményből, jelenségből, körülményből, vagy összefüggésből effektíve következne – és hát, a tényeknek vagy körülményeknek mondottak vidékén sincs azért minden rendben –, hanem amit képzeletükön átfuttatva ezekből látni szeretnének. (...) Ez főként rövidebb írásokra, sajtócikkekre, kezdetlegesebb esszéirodalomra érvényes, ám beleütközhetünk »népszerű«, termékeny »írók« nagyobb lélegzetű műveiben is. Egynémely nívósabb, ezen kontingenshez nem tartozó ismeretterjesztő vagy szakmunkák azonban – erényeik mellett – mintha nagyobb teret engednének az eléggé hézagos tartalmú és hitelességű sajtóinformációknak, mi több, ezekkel hasonlítható szóbeli közléseknek, semmint az eredeti dokumentumokat, illetőleg a szavahihetőség figyelembevétele megengedné.”

Nagybaczoni fáradhatatlan munkával foltozta be a Désfalvi Boncza, a Szőkefalvi Nagy, a Törökfalvi Török és a Kisbaczoni Benedek család leszármazási rajzának hiányait, rengeteg eddig nem teljesen ismert élettörténetet mutat be (például Boncza Miklós, ifj. Török Károly), de lehet, jobban tette volna, ha írása forrásaként ő is csak a „megkérdőjelezhetetlennek” mondott tényekre hagyatkozik, ahogy azt másoktól elvárja.

Ezzel szemben ő is rálép a szubjektív ítéletalkotás útjára, még-hozzá – az alábbiak szerint – tudatosan:

„A nemcsak rideg adatokat tartalmazó kötetet, mely nagyrészt ez ideig ismeretlen területet jár be, végigkíséri – megint

csak a teljességre törekvés jegyében – a sokaknak álmatlan éjszakákat okozó szellemi harceszköz: a véleményezés.”

Sajnálatos, hogy egy kitartó kutató sokszor erősen megkérdőjelezhető megjegyzésekkel, véleményezésekkel tarkítja „hiteles, sokrétű ismeretanyagát”, például Bertáról:

„Ha vágyott, úgy vágyhatott a testiségre, hogy olyan nagyon nem kívánta. De ha már mások így tettek – írók, művészek és a többiek –, úgy neki is kijárt. Ezért időnként megrendülő angyaliságában villanhatott fel benne, hogy netán mégis igazodnia kéne ehhez.”

„Ehhez még hozzátehető, miszerint az egész helyzetet (strand, mosolyra fakasztott fürdőruhás társaság, fényképész – ott és akkor Márffy is?) nyilvánvalóan a háta közepére sem kívánta. Nem is passzolt hozzá egy olyasféle strandenteriőr.”

Vagy éppen Tanner Ilonáról:

„Babits lehetett – volt is? – szerelmes Bertába, miközben Boncza Berta soha nem volt, nem is lehetett szerelmes Babits Mihályba. Azon meg, hogy nem találta szépnek Bertát, mint ez egyszer-másszor olvasható – maga is utal effélére –, elnézve Babitsné Tanner Ilona fényképeit, hosszan vidulhatnánk.”

Nagybacsoni Molnár Ferenc munkája ezek ellenére valóban hiánypótló, elolvasva sok új történelmi szereplővel, hiteles történettel találkozhatunk, és végre részletesen kibontva láthatjuk egy család eddig zavaros történetének szálait. A Boncza Berta személyiségéről szóló fejezetek pedig még sokszínűbbé teszik a róla kialakult képet, tovább gazdagítva a Csinszka-irodalmat.

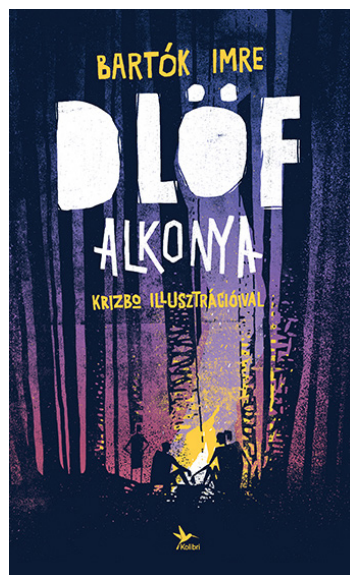
Nagybacsoni Molnár Ferenc: *„Sorsom kiktől örököltem?” – Boncza Berta (Csinszka) származása, rokonsága és személyisége.* Ad Librum, 2024, Budapest.

Juhász Kristóf

Széplelkű orkok és goromba elfek alkonyvilága

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy Középfölde, amit Tolkien mester határtalan képzelete népesített be a különféle európai (szűkíthetjük a kört germánokra és keltákra, tehát nagyjából Északnyugat-Európára) mondavilágokból kompilált miliővel és lényekkel. A XX. század második felének s a XXI. század elejének embere nem bárdok, skaldok, minnesängerek és más kollégák közvetlen közléséből értesül az embervilágot megelőző vagy azzal párhuzamosan, mintegy titokban létező varázsvilág(ok)ról – hacsak nem maga is arra esküdött föl, hogy embertársait eljuttatja ezekbe a világokba, és böngészi az évezredek óta gyűjtögetett regéket, sagákat, mítoszokat, hőségeket. Hanem az úgynevezett fantasy közvetítő segítségével lép a csodák időközön át rejtetten virágzó mezejére. Az irodalomtörténet legkülönösebb műfaja ez. Nem is műfaj, hanem inkább afféle világteremtési gondolat kísérlet, mágikus aktus, melynek felületesen alkalmazott eszköztárával könnyedén hozhatók létre kardozás-partraszállós lektűrök, minden oldalon egy-egy levágott sárkányfejjel és meghágott barbár hercegnővel. Vagy valamivel több munkával valóban teljes, szuverén univerzumok teremthetők, hasonlóak az ókor nagy világalkotó rendszereihez, istenek, félistenek, csodalények kavargó és lépésről lépésre, tájegységről tájegységre, faluról falura változó pantheonjához.

Bartók Imre *Dlőfalkonya* című regénye is annak a szellemi síknak egyik végtelenbe vesző vidékén építi világát, ahol Wells, Tol-

kien, Lovecraft vagy China Mieville alkotta a magáét. S mivel a fülszöveg ifjúsági regényként határozza meg Bartók írását, a gondolati környezethez tartozik még Ottfried Preussler halhatatlan és gyönyörű, sötét meséje, a *Krabat a fekete malomban* is. Vagy akár a zseniális Terry Pratchett *Korongvilág*-könyvei. De ifjúság, varázsvilág, fejlődéstörténet kontextusában végtelen volna a föl-sorolás – elmehetnénk egészen a *Harry Potter*-regényekig, és sok olvasó számára (aki nem hasogatja tudatát évről évre, teszem azt, Pelevin munkáival) itt derülne ki, hogy a *Dlőf alkonya* a világ egyik legmeglepőbb fantasyje. Valamint az egyik legköltoőbb, de biztosan a leggyöngédebb. És most gyöngédség alatt ne olyasmit értsünk, mint mikor a hamburgerkultúra lányszobáira fazonírozott vámpírsihederek autósmoziban randevúznak műveletlen emberekkel, és még csak halálra sem marcangolják őket. Hanem például ilyesmit:

„Szöktek egyet az esztendő, szétszaladtak mindenfelé. Zgru felcseperedett, betöltötte a hatot, a tizenkettőt anélkül, hogy észrevette volna, és közben a történetek is megváltoztak. Többé már nem a faluról és a kunyhók közt verdeső rovárokról, nem csak az orkok világáról szóltak. A nagymama idegen népekről és tájakról regélt.

– Mit látsz, ha felpillantasz az égre? – kérdezte.

– A csillagokat látom, nagy.

Kimert még egy keveset a levesből. Ő faragta hozzá a tálkát, nyírből készítette, az egyik kedvenc fájából, ami egészen engedékeny a keze alatt. Nézegette a barázdáit. Ami a levest illeti, eszébe jutott, hogy hússal is el lehetne készíteni, de az ő falujukban a többség már legalább két nemzedék óta nem fogyasztott húst. Egyedül a Durghub familiáról járta, hogy továbbra is hódolnak e szenvedélyüknek, sőt a gyerekeik nagy élvezettel lóbálják a megmaradt mócsingokat a fintorgó szomszédok felé. „Nem szabad megenni, aminek szeme van”, hallotta valahol, valamikor, a piacon talán.”

Igen, jól olvastuk: az orkok, akik a tolkien hagyományban a sötétség emberhúson élő, velejükig gonosz kreatúrái, Dlőf világában költői lelkű, vegetáriánus, a természettel összhangban élő teremtmények, akik értenek a gyógynövényekhez, kedvencük a karfiol, és szeretik a nagymamát. A szerző következetesen csavarja ki a tradicionális fantasy más jellegzetes alakjainak alapjellemét is: a rendesen a kövek anyagából teremtetett, hatalmas erejű, tompa agyú, ám goromba természetű, és bármit elpusztítani képes trollok itteni képviselője, Onk egyrészt lány (mégpedig a trollkirály lánya), másrészt filozofikus, szemlélődő, költői lélek, aki elvont példázatokban beszél. Mikor Zgruval összefűjja őt a szél a vándorúton, és az ifjú ork praktikus dolgokról szeretne vele beszélgetni, az többnyire így sikerül:

„– *Szerinted mennyit haladtunk? (...)*

– *Ha egyet lépek, kifut alólam az út. (...) De ha kettőt lépek, visszatér a talpam alá.*

– *És ha hármát lépek? (...)*

– *Miért akarna bárki is hármát lépni?”*

A két főhős mellé társuló harmadik Laynore, az elf. Az elfek, avagy tündék pedig minden varázsvilágban átszellemült, halhatatlan, finom lelkű lények. Ám ha Dlőf világán az orkok vegetáriánusok, hát nyilván az elfek lesznek a húsevők, a rossz természetűek, a pimaszok. Ezzel együtt Laynore nem gonosz. Az igazi gonosz Bartók Imre világában... nos, az egy kissé nehezen megfogható.

Egyébként attól, hogy egy író ökobio kertészhobbitot csinál az orkból, az elfből meg goromba húsevőt, az iromány még bőven lehetne elsőkörös poénokkal operáló paródia. Vagy lehetne olyan parodikus-ironikus sajátos, mint Terry Pratchett finom humorú, humanista szellemű világa. De Bartók Imre nem az olcsó poénok szerzője, és nem is epigon. Az elbeszélői attitűd s a könyv hangvételének egésze a finom költőiség, a líraian töprengő szemléletmód:

„De nézzük csak, hányan bóklásznak most erre felé, Dlöf eldugott vidékén, a holdfény mályvaszín permetétől alél-tan, átázva, reszketve a hirtelen kerekedett hidegben, mely nyirkos köpenyként borul mindenre, ami lélegzik, és persze megrettenve a villámoktól, amelyek bőszen csapkodtak a fák csúcsaiba, sziklák kiszögelléseibe, magára hagyott kutakba, hódvárakba és madarak gyöngyház berakásos fész-kébe, mindenbe, amit csak értek, oly kérlelhetetlenül, lán-caitól megszabadult haraggal, mint a mondákban lakozó Myphareion, akit komisz gyermekei úgy felbőszítettek, hogy lángoló nyilacskákat lödözött rájuk szájából, amelynek padlásán a hold is elfért volna.”

Oldalról oldalra gyönyörű leírások, hasonlatok, metaforák, furcsa állat- és növénynevek felsorolásai. Épp ezért tűnik föl, szerencsénkre igen ritkán, mikor az elbeszélő figyelmetlenül elfeledi saját hangját, és például az elf „beburkolja” a pézsmanyulat. Ilyen alaphang mellett nem burkolunk. Legföljebb falunk, vagy ilyesmi. De az ilyesmin a legkönyörtelenebb kritikus sem időzik sokáig, annál inkább azon, hogy a följebb már említett gyöngédség tényleg áthatja a könyv egészét, tehát az ifjú ork tényleg nagyon-nagyon sokat gondol a nagymamájára (érthető, végül is őt akarja megtalálni). Olyan sokat, hogy a regény vége felé járva hallani kezdem lelki füleimmel a méltatlankodó célközönséget: ejnye, hát ez tisztára olyan, mintha *A Gyűrűk urában* nem lenne akció, csak tájleírás!

Lelki füleimnek persze nincs teljesen igaza: támad az óriás-pólip, jön a vérivő törp, kilövetik pár nyílvevő, és egyszer még egy kard is előkerül... Egyszer! Egy fantasyben! Varázspálcát, zászlós kopját, láncos buzogányt, ezüstgolyót ne is keressünk, szóval aki akcióorgiára meg epikus csatajelenetekre vágyik, az rossz helyen jár. Jó helyen matatnak ellenben az ábrándos, költői lelkek (és a mindenkori ifjúság meg felnőtttség soraiban ilyenek is mindig vannak s lesznek), akik pont belefáradtak már a herri-potterien kiszámítható dramaturgiába, a kötelező nyomozásba és a finálék kötelező csihi-puhijába.

Mindig megnyugtató a trendeknek fittyet hányó szerzőt olvasni: nem vagyunk egyedül. Ám az még nem tesz jóvá egy kalandregényt, hogy a hősök többet ábrándoznak, mint verekednek. Ami a *Dlőf alkonyát* jóvá teszi, az a fent említett elbeszélői hang. No meg a méltán egyre ismertebb grafikus, Krizbai Gergely Krizbo illusztrációi. Fekete-fehér, izgalmasan rétegzett, sűrű faktúrájú grafikái a minimalista, elrajzolt, groteszk figurákkal remekül felelnek a történet ködösségére, misztikumára, melankóliájára. Hogy pedig mit keres, majd mit talál ennek az álomszerű históriának a végén az ork, a troll meg az elf, és miért is mesélte el a mesélő ezt a történetet, arról kiválóan lehet vitatkozni például egy középiskolai irodalomórán. Értsék a célzást, akik majd fölveszik az ajánlott olvasmányok közé!

Mandics György

Hétfalu enciklopédiája

Bencze Mihállyal a véletlen sodort össze, lényegében egy közös barát, akivel egyfajta mester-tanítvány kapcsolatban voltam egy ideig – én akkor már neves költőként, tanárként, szerkesztőként Temesváron, ő pedig tehetséges egyetemistaként, aki Brassóból jött, és éppen léte értelmét kereste a versben. Ez sikerült is neki: hiszen pont a temesvári forradalom napján jelent meg az első verse nyomtatásban.

Néhány hónapja hívott fel azzal, hogy összehozza élete fontosabb állomásainak embereit, ismerkedjenek meg ők is egymással. Így kerültünk egy asztal mellé Bencze Mihállyal, azzal a felszólítással, hogy „ismerkedjetek meg, hiszen mind a ketten matematikusok vagytok, de az irodalom is nagyon érdekel benneteket”. Bencze nálamnál hosszabban élt együtt a matematikával, tanított középiskolában, matematikai társaságokat, éves versenyeket, diák és tanár szakmai egyesületeket szervezett, minden olyasmit, amit magam is azon öt vagy hat év alatt, míg hasonló volt az életformánk. Csakhogy az én életpályám innen egy könyvkiadó szerkesztőségébe, majd egy lap szerkesztőségébe, végül egy európai „szupertévé” és egy „zseniképző” katedrájára vitt, ami a matematikát már csak a távoli múlt részévé tette. Nem kis meglepetéssel fogadtam, hogy Bencze Mihály ott, a magyar lét túlsó végén, Brassóban, milyen intenzitással élte meg a maga sorsát, s mennyire hasonlóan. A peremen, ami számomra Temesvár volt – úgy, ahogyan Bencze Mihálynak Brassó –, végül ugyanarra a döntésre jutottam: az alkotó emberi lény csak úgy tudja magát megvalósítani, ha saját maga szervezi meg a maga pereme közegét, vagyis közösségé kell alakítania a maga világát, máskülönben létezése csak vegetálás egy pocsolyában, energiáit végtelenül kifosztja a semleges közeg, amely nem nyugszik, míg nem válik mindenki részévé a homogén masszának. Pedig lehet

másként is, ha önálló, cselekvő egyének csapatát hozzuk létre, ha találunk olyan célokat, amelyek megvalósítása érdekében érdemes élni, kockáztatni, mert akkor látjuk, hogyan változik a világ, s hatalmas dolog, ha tudjuk, e változások ki fogják mozdítni abból a bizonyos pocsolyából nemcsak a saját létünket, de a társadalom legalább egy részét, s értelemmel töltik fel a létezést.

Én eddig azt tudtam, hogy azt a közeget, amit megkaptam, hogyan alakítottam át, most azonban már azt is tudom, hogy Bencze Mihály mit tett a közösségéért.

Nem, nem egy hatalmas önéletrajzi beszámolóhoz jutottam, hanem valamihez, ami ennél több: Bencze 844 oldalas gyűjteményéhez, amely a szerző újságcikkeit gyűjti egybe régi és új megyei lapokból, helyi kiadványokból. Ha az olvasó nem (volt) helyi ember, sem brassói, sem hétfalusi, sem bukaresti – ezek a helyszínek a közlemények forráshelyei –, akkor kell egy kis magyarázat, mi is az, amit a kezébe fog. Mert a felületes szemlélő első pillantásra azt látja, hogy egy rendkívül gazdag anyagot kapott kézhez, ami egy profi újságíró esetében érthető, hiszen az a dolga, hogy nap mint nap írjon valamit. A könyvet olvasva azonban rájövünk, hogy ezek nem pusztán kötelező penzumok.

A kötetnyitó írásban például egy kirándulást ír le a szerző a helyiek által bivalylegelőnek nevezett mezőre, s megtudjuk, hogy itt valaha tényleg együtt legeltek a környező falvak hatalmas kérődzői. Aztán kultúrtörténeti kirándulást teszünk a bivalyjelképek világába, betekintünk a bivalyos mítoszokba, megtudjuk a kusánokkal, e kelet-iráni nyelvű néppel való kapcsolatainkat, s a székelyek kötelékeit Közép-Ázsia népeire, s ezek kötelékét a bivalyhoz. Innen kanyarodunk a magyar bivalytartás hagyományaihoz, tenyésztése változó fajsúlyához. Megismerjük a bivaly helyét a kínai horoszkópban, s azt, hogy 2009 pont a bivaly éve, s hogy mi a bivaly jegyében született emberek sajátossága. Hogy kitartóak, nagy célokat tűznek ki, s ezekhez makacsul ragaszkodnak, hagyománytisztelők, családszeretők. Kiderül, hogy a bivaly visszaszorulóban, egyre inkább a nemzeti parkokba kényszerül, ahonnan csak egy lépés az állatkert. Az olvasó – kéri a szerző –

gondoljon mindezekre, amikor elsétál a mai bivalylegelőre, ahol talán valaki felállít egy szobrot e hajdan tenyésztett állatok emlékére.

Nos, aki ilyen bámulatos cikket ír a Hétfalú című lap 580. számába, az elmondhatja, hogy nemcsak megtöltötte a papírt írásjelekkel, hanem tett is valamit. Adott egy darab szeretetet, egy darab tudást, építette a közösség önbecsülését, építette értékrendjét, s ha melléillesztette a többi, hasonlóan felépített darabot, úgy a helyi olvasó nem azt érzi, hogy lemaradt a világról, hogy hol van ő azoktól, akik odafenn a világ sorsáról döntenek, hanem azt, hogy itt is lehet élet, itt is vannak értékek, még ha ő ezekről eddig nem tudott is.

Más szövegekben arra talál pompás megoldást szerzőnk, hogy mi volt Bukarest nevének eredete, s kideríti, hogy a végző „-est” képző, amely számos havasalföldi román városnévben megtalálható, egy magyar szó, az „est”, ami az adott helyet égtájként tájolja. Jelentése ugyanis ’napnyugta’, s ez a települések nyugati helyzetét jelzi.

Bencze Mihály remekül tanít, legyen szó akár Bíró László golyóstolláról, avagy Tatrangy Dávid híres repülőkészüléke háteréről Jókai Mór *A jövő század regénye* című művéből. Bencze írásaiban minden példázattá válik. A forradalom utáni tanügy helyzetéről szólva ilyen remek megfigyeléseket tesz: *„Amíg a forradalom felfalja a gyermekeit, addig a csöcselék demokráciája lerombolja a tanügyet.”* Ugyanitt: *„A hivatástudattal rendelkező tanár sorsa, a végvári vitéz metamorfózisa.”* Így mutatja be az elszakított területeken való létezés lényegét: *„A szörvány veszélyes mocsári állapot, újra belső emigrációba taszít.”*

Bencze Mihály, úgy tűnik, a Hétfalúnak nevezett barcasági közösség enciklopédikus történésze. Kideríti, hogy a nagy afrikai vadászként ismert Kittenberger Kálmán éppen itt tanítóskodott, Tatrangon, bár ennek ma már semmi emléke. Hiszen ma Tatrangon olyanokról neveztek el utcákat, tereket, akiknek semmi közük e településhez. Be is mutatja azt az iskolát, ahol tanított, s igencsak illene ide egy táblát elhelyezni, hiszen Kittenberger

életművével kiérdemelte ezt. Ennek kapcsán Bencze kitér a helyi iskolák állapotára, s bizony ostromozza a demográfiai állapotokat, amelyek miatt az ősi csángó magyarság vészesen fogy. Ma már nem biztos, hogy Kittenberger elvállalná itt a tanítóskodást, s ez a helyi népesség bűne.

Az ilyen cikkek azt mutatják, hogy a szerző nem egyszerűen csak tudást közvetít, hanem azt, hogy e munkájával közösséget is szervez, építi azt az ideális hálót, amely egybetartja a helyi nép igencsak megviselt egységét. Hatalmas cikkgyűjteményének épp ezért az egyik legnagyobb érdeme a helyi értékek felismerése és azok ismertté tétele szélesebb körben. Bencze Mihály munkamódszere része, hogy számtalan emberrel beszélget, s ha talál az életükben olyan mozzanatot, amelyre érdemes odafigyelni, akkor azt megírja. A második világháború alatt elhurcolt legény visszatérési kísérletei ezért éppoly érdekesek, mint mások kiállása az elmúlt évtizedek alatt. Kötete utolsó harmada főként a székelység történetét új szempontok szerint feldolgozó kutatók életművének bemutatásával foglalkozik, kialakítva egy helyi pantheon.

Bencze Mihály Hétfalunak 777 titkát tárta fel – mondhatnánk kissé meseien és nagyzólva, ám a számok mágikus szellemében maradva. Bár a riportok tényanyaga nem túl optimista, reméljük, hogy e nagyarányú feltáró munka meghozza a gyümölcsét, s nemcsak Bencze Mihály, hanem Hétfalu maga is elfoglalja az őt megillető helyet a magyarság tudatában.

Rimóczi László

Csetepaték és pótcselekvések

Az ördögszekér a western filmek örökös statisztája, az elhagyatottság halhatatlan jelképe – és valahol a késői kalandvággyé is, mert csak pusztulása után vág neki a világnak, amikor kiszáradt gyökerei elengedik a talajt. Abafáy-Deák Csillag legújabb novelláskötete sem véletlenül kapta az *Ördögszekér* címet, hiszen a talajvesztettség, a sodródás motívumai kapcsolják össze írásait – de visszatérő témái között említhetnénk még a diszfunkcionális családokat, a közönyt, a gyermeki sérülékenységet vagy a „szeretet” szó sokrétű félreértelmezését is.

A kötet három ciklusra oszlik (*Lencse, Magasles, Ad acta*). Az első blokk történetei fájdalmasan realisták, ugyanakkor rendkívül tömörek, semmi terjengősség, semmi giccs, a szövegek szilárd alapokon állnak, csapongás és túlszínezés nélkül, mégis gyönyörködtetik az olvasót.

A *Szép kis meglepetés!*-ben a gyermeki naivitás szívbe markolóan domborodik ki, akár az a fajta természetes követelés is – még nem toporzékolás, hanem inkább egyfajta jogérvényesítési igény –, ami a gyerek számára magától értetődő, ám a felnőttek értelmezhetetlen. A történetben szereplő kisfiú háttérbe szorul a kutyával szemben, és még az ajándékba kapott játékvonatot is az apja élvezi. Elérhetetlen távolságba kerül az az igénye, hogy végre rá figyeljenek. A felnőttek csak a maguk jól bejáratott szokásmintáit követik, hisz már az ő szülei is így tettek.

„Én Micivel, a kutyánkkal, illetve a Hedwig néni kutyájával sem játszhatok, mert a kezem mindig koszos és a kutyusnak olyan szép, hófehér bundája van. Szinte naponta fürdetik, ráadásul a fürdőszobában.”

A szerző, ahogy korábbi köteteinél már megszokhattuk, élénk, ugyanakkor plasztikus képekkel dolgozik, amiket remek stílus-érzék kerekít egységes egésszé, a helyenként kibontatlanul hagyott metaforikus mozzanatok pedig támogatják törekvéseit. Az életszerűséggel tartósított írások mintha valós eseményekre támaszkodnának, és egyfajta átértelmezésükből indulna meg a szövegszervezés, mindezzel személyessé téve prózáját.

Mesélői sokszor gyerekek, így a gyermeki rácsodálkozásokkal elegy kalandvágy spirálisan ismétlődő elem. Az elbeszélők egyszerű megfigyelők és megfigyeltek, a jelenetek közti finom átűnések pedig friss lendületet adnak a monológoknak – és még az olykor túlszerepeltetett kutyák és nagymamák sem annyira zavaróak. A csattanópótló megtorpanások miatt nem érezni lezártnak a koncepciókat, inkább mintha egy nagyregény sok kis részlete kiabálna azért, hogy valaki összefésülje őket.

A *Futóbogáncs*ban folytatódik a gyerektéma:

„Szüleit balesetben veszítette el. A körülményekről nem sokat beszéltek a családban, hiába kérdezősködött. Mikor nagyanyjával a családi albumot forgatták, csak fiatal-és gyerekkori képeket látott a szüleiről, és ahogy lapozták az albumot, egyszer csak üres lapok következtek, ahol a további fényképeknek csak a helye látszott.”

Gyermeki önvád és családi titkok vetülnek egymásra, a szerző pedig csak sejtelmesen érzékeltet, lebegtet. Ahogy haladunk az oldalakkal, mintha a szereplő gyermekek is cseperednének, hiszen a *Próba* című írással már beköszönt némi erotika: az anya nem engedi, hogy lánya szexi, kihívó fehéreneműt hordjon, és amikor az iskola fizikaszertárában némi tapizás indul, a lovag

kicsit meghökken a „nagyibugyi” láttán, lelkesedése mégsem lohad le, ám a lányé igen. A mára bulvárosan elcsépeelt *önelfogadás* kifejezés ebben az írásban mély és drámai újraértelmezést kap.

A *Gondolatjel*ben már egy érett nőt ismerhetünk meg, érett gondolatokkal:

„Gyöngyvérnek ma már három ország temetőiben vannak halottai. Halottak napján nem megy el egyikbe sem, egyszerre három helyen nem lehet. Otthon gyújt gyertyát és emlékezik. Emlékképei, mint a mozaikok bukkannak fel a novelláiban, a részletekből új kép áll össze, felismerhetetlenek a szereplők.”

A nő ódzkodik saját halálának gondolatától, ugyanakkor megdöbben, amikor a volt férje teljesen váratlanul bejelenti, hogy közös sírba szeretne feküdni vele. Nem érti, miért ragaszkodik ilyesmihez a férfi, amikor már közös ágyban sem fekszenek.

A *Húsvét*ban a sorsmozzanatok ciklikus ismétlődésével találkozunk, főszereplője egy özvegyasszony, kinek egykori házaseletemben egy kutya foglalta el a közös gyerek szerepét. Amikor férje halálával rámarad az eb, megörökli a sétáltatás jogát is. Nincs könnyű dolga, mert a kutya jobban szerette a férfit, mint a nőt, akinek még annyit se engedett meg, hogy a pórázt rátegye. Amikor a kutya váratlanul elpusztul, ugyanazt az utat járja be, ugyanazzal a végállomással, mint mikor még sétáltatnia kellett. Ekkor következik be egy karmikus fordulat, ugyanis szemet vet rá egy férfi, akivel össze is jön, és húsvéti ajándék gyanánt egy kutyával lepi meg. A nő öröme azonban nem túl őszinte.

„Karcsi váratlan halála után Lujzira maradt Mucus, sétáltatással együtt. Barátnői felvilágosították, ne társkeresőre jelentkezzen, a kutya, a gyerek mellett, akit játszótérre kell vinni, a legjobb módszer, az ismerkedés nem tűnik tolakodásnak. Még csak az kéne, a kutya is elég nyűg a nyakán. Ellátta, naponta sétáltatta, Mucus már kezdte megszokni új gazdáját, csak az új gazdi őt nem annyira.”

Az *Étrend-kiegészítő* egy haldokló, megszokásba fulladt házasságot mutat be, egyfajta sematikus, ugyanakkor jellemző ábrázolással, sztereotip évődésekkel, csetepatékkal és pótcselekvésekkel – melyek szintén sűrűn használt elemek a könyvben. Ennek párja talán a *Piacolás* lehet, ami hasonló témát jár körbe, hasonló küldetéssel.

A kötet talán egyik legütősebb darabja az *Az író mindig dolgozik*, melyben egy pályakezdő, de lelkes író épp egy csendes albérlet után vadászik, hogy nyugodtan tudjon dolgozni. Amikor úgy gondolja, talált egyet, ki is veszi. Minden jól megy, míg mellé nem költözik egy különc pár, akikről hamarosan kiderül, szintén írók, akik most épp egy forgatókönyvön ügyködnek együtt. Az új szomszédokkal nem könnyű az élet, mert egész nap zajonganak, mulatoznak, és a fiatal író így képtelen az alkotásra. Ám annyira hozzászokik a szomszédos rajcsúrozáshoz, hogy amikor a páros elmegy és megszűnik a zaj, már képtelen az írásra.

Lendületes, merész és bátor novellák, a szerző pedig annyira beengedi olvasóját a világába – vagy annak előterébe – mintha barátságot akarna ápolni vele. Laza kézzel ír a karakterei közt dúló játszmákról, így prózái minden különösebb előképzettség nélkül jól olvashatóak. Bár sorai sűrű szövésűek, még sincs szövegömlés-érzetünk. Témái nem mindig vidámak, mégsem hatnak nyomasztónak, mert a hétköznapi szituációk tartalmaznak tömörített ábrázolásra törekszik. Az is kijelenthető, hogy Abafáy-Deák Csillag nem most találta meg saját hangját, és nem csak szerepeket, stílusokat próbálgat, „lesz, ami lesz” alapon.

Lajtos Nóra

A versevők étvágya

„Az elefánt egy archi-szaxofonista.”
(Jordan Eftimov)

A versevők étvágya nagyon különböző lehet. Beszélhetünk egy-soros falánkokról, több strófás jóevőkről és prózaverses rossz-evőkről. És persze mindezek mindenféle variációjáról. Versolvasó válogatja. Az pedig, hogy egy verseskötet miként talál el az olvasókhoz, szintén gusztus/gesztus dolga. Eftimov hetedik kötete fél évtizedig csak a bolgár nyelvet ismerők számára lehetett hozzáférhető olvasmány, 2023-ban viszont Csíkhelyi Lenke fordításának és a Cédrus Művészeti Alapítványt vezető nevés bolgaristának, Szondi Györgynek köszönhetően a magyar olvasóközönség is kézbe veheti. Visszatérve a gusztus/gesztus szójátékra: Eftimov költészete nem hétköznapi, nem úgynevezett evidens költészet: külön ízlés kell verseinek olvasásához, és olyasféle olvasói gesztus, amellyel – ráhangolódva egyéni stílusára – a különböző olvasási szokásokat is képesek vagyunk a kötethez, és nem a saját elváráshorizontunkhoz igazítani.

Már a kötet magyarországi recepciótörténete sem indult szokványosan: két különböző módon kezdődött róla párbeszéd. Egyfelől a Bolgár Kulturális Intézet rendezvénytermében személyes jelenlétével is képviselte kötetét Jordan Eftimov. A 2023 november 14-én megrendezett kötetbemutatón a költőn kívül jelen volt annak tolmácsa, Doncsev Toso Napút-konzulens, a költő beszélgetőtársa, Márton László író, műfordító, Pejkov Plamen, a Bolgár Kulturális Intézet igazgatója, Christo Polendakov bolgár nagykövet és természetesen az est házigazdája, Szondi György. A beszélgetést Vázsonyi János bámulatos szaxofonjátéka gazdagította.

Majd az Irodalmi Jelen 2024 január 11-i posztjában olvasható az az Eftimov–Szondi-interjú *A költészet elit szóbeliség* címmel, amely természetszerűleg print formában az Irodalmi Jelen 2024

februári számában is elérhető (70–77.). Itt a költőtől olyan kérdésekre kereste Szondi György a választ, mint például, hogy mit gondol Eftimov a költészetére alkalmazott „tudományos költészet” terminusról, vagy hogy a fordítónak szerinte nehéz dolga volt-e, illetőleg a kortárs bolgár és magyar irodalomról is megtudhattuk Eftimov véleményét.

A kötet *Szóhámozás – Jordan Eftimov költészetéről* című utószavát a szakavatott értelmező, Márton László így kezdi: „A költő meghámozza a szavakat. Lehántja róluk a jelentést. Aztán szemügyre veszi a fontosabb fordulatokat, fogalmakat, kifejezéseket: ugyan hogy néznek ki szemantikai háló nélkül? Füléhez tartja őket: zúgnak-e vagy konganak? Végül visszaöltözteti őket, és megállapítja: egy kicsit lötyög rajtuk a jelentés.” (91.) A *Bizonyított elméletek, befejezett kísérletek* kötet cím is már a „tudományos költészet” felé tolja el az értelmezői függvényt, melynek koordinátái egyfelől a szavak, másfelől szemantikai jelenlétük az adott szövegben. Ugyanakkor részemről egyfajta interpretációs szorongáshoz vezet az a tény, hogy – egyrészt – fordítást olvasok, másrészt pedig, hogy – a primer nyelv ismerete nélkül – olyan nevekbe ütközöm, amelyekkel eddig nem találkoztam, ámbar nyilvánvalóan van jelentésük és jelentőségük a versekben, különben nem szerepeltetné őket a költő (pl. Teodora Balabanova, Hriszto Botev, Binjo Ivanov, Klonka Davidova vagy Dimitar Marinov). Aztán, miután mindegyiküknek utána olvastam, rá kellett jönnöm, hogy a nevek olyan *partikulákká* „silányulnak” (értsd: a partikula, mint modális viszony a beszélő attitűdjét – érzelmi, akarati, értékelő viszonyát – fejezi ki, vagy jelöli a beszélő reakcióját a kommunikációs helyzetre, illetve annak valamely összetevőjére [...]). A partikula önmagában semmilyen kérdésre sem felelhet” – Kugler Nóra: *A partikula*, (1988), amelyek nem hordoznak értelmezői többletjelentést, kvázi ismeretük nélkül is stabilan, két lábon áll az adott szöveg.

A nyolc ciklusra tagolt kötet ciklushatárait külön címek és motívóidézetek jelzik: a Marcel Proust (1871–1922), Ernest Hemingway (1899–1961) és Sylvia Plath-on (1932–1963) kívül Stanisław Lem (1921–2006) lengyel sci-fi író, John Irving (1942) kortárs amerikai író, Oscar-díjas forgatókönyvíró, Dorothea Lange (1895–1965)

amerikai fotóriporter, Margaret Atwood (1939) kanadai író, költő, irodalomkritikus és feminista aktivista, Henri Cartier-Bresson (1908–2004) francia fotográfus idézetei egyetlen mondatok (kivéve egy röpké Hemingway-párbeszédet). Nem mindig érzem kontextusteremtőnek ezeket az idézeteket, amelyeknek „eredeti” céljuk az utánuk következő versek tematikus alaphangjának a megütése lehetne, viszont az Eftimov-féle cikluscímek tökéletesen ellenpontoszni tudják azt, amit – történetesen én, ismeretelméleti el/lemaradottságom miatt – hiányként élek meg a mottókban.

A kötetbe felvett hatvan vers közül vannak a minimalista költészet alappéldái közé sorolható versek, melyeknek külön sajátossága, hogy azok többnyire terjedelmes címmel vannak ellátva: *Dátum nélküli önarckép, kivont késsel a kézben; Jegyzetek a szófiai Nemzeti Könyvtár tematikus katalógusából*). És vannak hosszabb költemények egyszavas címmel (*Gondolatolvasás; Súly*). A „Birka – bombavető” (44.)-ről elárulja nekünk Eftimov, hogy azt valójában nem is ő írta, sőt, nem is vers: a bolgár Nemzeti Könyvtár katalóguscédulái, amelyek bolgárul így következtek egymás után, de a fordítói leleményességnek köszönhetően a magyarban is (nagyjából) megállják a helyüket. „*Hogy mennyire nem könnyű bolgárból fordítani, arról Szondi György tudna mesélni, aki kb. ötszáz verset fordított magyarra, de akkor sem kisebb bravúrt hajt végre, amikor bolgárul ír verseket.*” Ezen elismerő szavakat Eftimovtól hallhatta a közönség. Hogy a magyar olvasóközönség mennyire ismerheti a bolgár költészetet, arra pedig maga Szondi György adott választ: húsz bolgár szerző kötelete jelent meg magyar nyelven az elmúlt években.

Visszakanyarodva a kötet verseihez: a természetközelség és az absztraktabb gondolkodásmód, a bolgár újhullám és az antikvitás hihetetlenül jól megférnek egymás mellett Eftimov lírájában. A *Súly* (26–27.) című versben egy korabeli hír („*Meghalt egy bolgár nő a Toroneosz-öböl / körzetében, a görög Halkidiki-félszigeten, / közli az Új Televízió.*”) és az antik hagyomány (Ikarosz, Orpheusz) síkja tolódik egymásra. A versnek az „öböl” szó adja meg azt a keretet, amelyben maga a vers verssé fejleszti önmagát: „Nem Ovidius Orpheusza vagy – csak magadat veszítheted, ha leszállsz

az öbölbe.” A negyvenöt évesen bűvárszerencsétlenségben elhunyt bolgár Balabanovának emléket állító vers sajátossága, ahogyan a mű végén a szerző az önmegszólítás eszközéhez nyúlva az olvasót is magába rántja a szöveg mélyébe: „Esküszöl rá, hogy ha belesüketülsz, hogy ezt lásd, / nem is olyan nagy veszteség.”

A világmindenség megismerhetetlenségének szorongattató költői kivételései azok a versek, amelyekben az önirónia is helyet kap, s nemkülönben a fanyar játékosság: „Vannak bébi-világmindenségek – eddig értem. / Csak az nem világos, vannak-e más világmindenségek rajtuk kívül?” (*Világmindenség-bébik*, 13.) Az Amit nem sikerült elmondanomban Eftimov Binjo Ivanov (1939–1998) bolgár költőelődjét idézi meg. A vers zárlatában ezt olvassuk: „ott bámulunk Binjóval lefelé, teljes erőből lefelé, ott a kozmosz, / mert tudjuk, hogy a Föld gömbölyű, / gömbölyű és koszos.” Az univerzum Földre való szűkítése azt is lehetővé teszi a költő számára, hogy a közös alaptudás mellé (hogy tudniillik a Föld gömbölyű) magánvéleményt is képes legyen megfogalmazni (bűdös).

A jégverés (*Semmi kegyetlenség*, 37.), hódara (*A tavasz, úgy, ahogy van*, 36.), hópolyhek (*Megmondhatom tapasztalatból, hogyan kell lefogyni, de senkinek nem tesz jót*, 20.), a hó (*Napevő*, 80.) sorjázása különböző versekben Tóth Erzsébet hó-igenlő költészetére emlékeztet. Márton László pedig Eftimovnak Petri György költészetével vél hasonlóságot mutatni: „a költőietlen költészet paradoxona”-jelenséggel. (92.)

Három igen karakteres kérdéskört kell még megemlítenem. Nem csupán azért, mert a Márton Lászlóval folytatott beszélgetésben, és magában a Márton-utószóban is teljes joggal a felszínre kerültek, hanem mert valóban olvasó- és kritikus-izgató kérdések. Az egyik a kötet VI. ciklusa: az *Elefántológia* hét verse (a hetedik éppen *A hét pingvin* című, amelyben elliptikus alakzatként nem szerepel az elefánt), egy áltudományos ciklusba sorolt költemények azon sora, melyeknek – az elefántokkal egyetemben – van súlyuk a kötetegész felől nézve. Márton László megkérdezte Eftimovtól, hogy miért szereti az elefántokat. Eftimov kontextualizált válasza, mely szerint: „az elefánt ormánya a szaxofonhoz hasonlít...”, okfejtő felelete viszont a következő

volt: „*Lehet egy olyan élet, ami a lehetetlenséggel összefonódik. Nagy, de alárendeli magát az embernek.*” (Részlet a Márton Lászlóval folytatott beszélgetésből.) Az *Öt paradoxona* azt emeli ki az elefántokkal kapcsolatban, hogy csak 5%-uk hal meg rákban. Tényközlő/„tudományos” stílus jellemzi a verset („*bizonyított tény, hogy az állatvilágban egyedül az ember képes az öngyilkosságra*” – kiemelés tőlem: L. N.), melyre igaz az, ami a kötet egészére is: nem bővelkedik metaforákban, sokkal inkább a valóságból merítkező költészet stílusjegyeit viseli magán.

A másik forrásvidéke az Eftimov-költeményeknek az álmok világa. A kötet záró ciklusa, *Az álmok mindent megmagyaráznak*, a legtöbb verset tartalmazó ciklus: tizenhárom, dátumokkal ellátott szöveggel találkozhatunk. Ez a paratextus (ti. a datáció) nem volt eddig jellemző az Eftimov-versekre. Talán az álmok – rendszerint – egyszerűsége hívta elő a datálás igényét a költőnél. A soha többször meg nem ismételt álmokat, mint egy lepkét, úgy lehet csak befogni. Ezek az álmok csupán „megtörténnek” a lírai alany-nal, nem következik belőlük/utánuk semmiféle freudi álomfejtés. Csak itt, az Eftimov-álmok leírásánál engedi meg magának a költő a poétikai szólam halk hangzását, amellet, hogy egytől egyig prózaversben alkot: „*Megjelentem hirtelen – virágos ingben. Az egész sűrűn teleszórva virágokkal. Százszorszépek. A virágok izegtek-mozogtak, helyet cseréltek...*” (*Utazások*, 78.); „*Ez nem nevezhető álomnak, mert nincs cselekménye. Ha nem tekintjük annak a faluban lengedező enyhe szellőt. Elhanyagolt gyümölcsöskerttel álmodom. Benőtte a páfrány és a szeder...*” (*Támaszok*, 83.)

Márton Lászlóval érdeklődve hallgatta a közönség Eftimov álmokról való gondolatait. Eftimov egyetemistaként jött rá, hogy az álmok annyira akciódúsak, hogy egyetlen rendező sem lenne képes azt feldolgozni. Aztán elmesélte egyik álmát: „Jött eléem a versem, veretes formában. Aztán a betűk lettek láthatók a levegőben, amelyek méhecskékké alakultak... Ez egyfajta allegória, mely szerint soha nem tudunk eljutni igazán a befejezett, kész szöveghez.”

Végezetül – utolsó előtti álmáról, illetve kötetbe felvett verséről – *Barthes sírjáról* érdemes szólni. „*Azt álmodtam, hogy Roland Barthes sírja a mi egyetemiünk udvarán van. A sírkő fölé vastag*

üveget raktak, amelyen keresztül látható, hogy mély kút van alatta. Egy üres sír.” 2006. augusztus 1., 6 óra 40 perc (88.) A francia irodalomtudós *La mort de l’auteur* (A szerző halála, 1968) című leg híresebb esszéje a strukturalista gondolkodás hanyatlásával foglalkozik. Arra a kérdésre, hogy ezzel a barthes-i gondolatról hogyan vélekedik Eftimov, a következőt mondta: *„Felelős a szerző azért, amit leír. Ugyanakkor nem tulajdonosa a költeményének a szerző.”* A középkori *ius primae noctis*, vagyis „az első éjszaka joga” a feudális földesúr joga volt, hogy birtokának jobbágysorban lévő szüzeitől maga vegye el a szüzességüket. A kérdés – Eftimov részéről – az, hogy „vajon ezt élvezte-e a földesúr?” Mindezt arra hozta fel példának Eftimov, hogy párhuzamba állítsa a *költő halála*-nézetet: *„Ha nem hajlandó a költő a saját műveit megmagyarázni, akkor nem értjük.”* Barthes mellett Foucault *Mi a szerző?* című 1971-es írása is a barthes-i tételt írja tovább.

„A mi nemzedékünket azzal vádolták, hogy formalisták vagyunk: szójátékokkal zsonglörködünk, és tulajdonképpen nincs értelme annak, amit írunk. Azt mondják, nihilisták vagyunk, mi mégis azt mondjuk: életigenlők vagyunk” – hallhattuk Eftimov kortársai nevében elhangzott (szókratészi) védőbeszédét a vele folytatott beszélgetés végén. Ezek után a szerző köszönetét fejezte ki Márton Lászlónak és fordítójának, Csíkhelyi Lenkének. A zárszó Szondi Györgyöt illette meg, aki felhívta a közönség figyelmét a bolgár és a magyar nyelvű kiadványok hasonlóságára (Damjan Damjanov munkájára), valamint fiának, Szondi Bencének és az olvasószerkesztő Halmai Tamásnak mondott köszönetet, és a Bolgár Kisebbségi Önkormányzat támogatásának. Az est Vázsonyi János szaxofonjátékával ért véget, amely talán továbbfokozta az eftimovi versevők étvágát.

Madarász Imre

Schiller a Vaszfüggöny mögött

Friedrich Schillernek az államszocialista rezsimben ellentmondásos utóélet jutott osztályrészül. Egyfelől elismerték mint „haladó” költőgénuszt és „jó németet” – értsd: a Német Demokratikus Köztársaság „előkészítőjét” –, szemben a „reakciósokkal” és „rosszakkal”, a nácizmus előfutáraival,¹ ezért legjelentősebb műveit kiadták, több drámáját színre vitték. Igaz, rendszerint olyan indoklással, mint amelyet a kor legtekintélyesebb hivatalos ideológusa, Lukács György megfogalmazott – „világirodalmi jelentősége az, hogy híd a felvilágosodás korának realizmusától a 19. század első felének nagy realizmusához”² –, amit (látni fogjuk) éppen ő cáfolt meg korábban, másutt Schillert idealistának minősítve, látványos önellentmondásba keveredve. Másfelől a nevéből képzett „schillerizálást” elítélően, bírálóan használták az irodalomesztétikában, a drámatörténetben, a színikritikákban.

A „schillerizálás”, sőt „schillerkedés” kifejezés Karl Marx egy – helyesebben két –, Ferdinand Lassalle-hoz 1859-ben írott levelében tűnik fel a következő értelemben: „az egyének átváltoztatása a korszellem pusztá szócsöveivé” és „a személyek helyenként túlzásba vitt elmélkedése önmagukról”. Rövidebben, Marx szerint Schiller „az eszményi”, szemben Shakespeare-rel, „a realissal”.³

Lukács György 1933–34-ben, a sztálini Szovjetunióban (a *Zeitgeist* és a *genius loci* szellemében) a „Shakespeare kontra Schiller” szembesítést immár külön tanulmányban drámaelméleti, dramaturgiai alap-dichotómiává absztrahálta, Schiller kárára, aki fölött tanítómesterénél, Marxnál sokkal keményeb-

¹ Lukács György: *Az újabb német irodalom rövid története*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1946.

² Uo., 29. o.

³ Marx–Engels: *Művészetről, irodalomról*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1966, 179–187. o.

ben, durvábban ítélkezett: „Teljességgel hibás eljárás lenne tehát, ha a Shakespeare kontra Schiller kérdésfeltevésben mérőben esztétikai problémát látnánk... A Shakespeare kontra Schiller kérdés legdőntőbb mozzanata azonban Marx és Engels szerint éppen abban rejlik, hogy mindaz, amit ők a drámától elvárnak, a történelmi osztályok erőteljes és valósághű ábrázolása, a valódi mozgatóerők érzékletes bemutatása, a bennük rejlő valódi, objektív konfliktusok kibontása, mind csak azokkal az írói eszközökkel lehetséges, amelyeket Marx itt a shakespeareizálás (! – *M. I.*) eszközeinek nevez... Karl Moor lázadása Schillernél gyerekesen kell hogy hasson... A Schiller–Fichte-féle szubjektív idealizmus... a schilleri pátosz retorikus idealizmusa és szubjektivizmusa... Shakespeare, mint a hanyatló középkor nagy költője, az újkor küszöbén állva, mindkét lehetőség szempontjából nézve a dolgot, művészi példaképet jelent, míg a schilleri stílus csak arra szolgálhat, hogy elleplezze és eltorzítsa az osztályharcnak azokat a reális mozgatóerőit, amelyek materialista módra véghezvitt anatómiája lehet csak arra képes, hogy a valódi írói-művészi kompozíciót majd megalapozza.”⁴ És még tiszteletlenebbül: „unalmas és egyhangú, önmagával foglalkozó schilleri modor és stílus”, „idealista, schillerizáló stílus”, és így tovább, egészen odáig, hogy „Marx és Engels minden területen, a dramaturgia területén is lerakta a forradalmi szocialista fejlődést irányító fő elveit. Dramaturgiájuk forradalmi, az emberiség fejlődésének lényeges szakaszait öröklő szellemben fogant, és kijelöli az utat az alkotó módszer mai, a proletariátus győzelme után kialakuló kiteljesítéséhez, a szocialista realizmus alkotó módszereihez”.⁵ Ugyanazon esztendőben Lukács tiltakozott (joggal) Schiller náci kisajátítása és meghamisítása,

⁴ Lukács György: *A Sickingen-vita Marx, Engels és Lassalle között*. In: Lukács György: *Adalékok az esztétika történetéhez*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1972, 40–47. (11–60.) o.

⁵ Lukács György: *Marx és Engels a dramaturgia problémáiról*. In: *Esztétikai írások 1930–1945*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982, 131–136. o. Vö. Fekete Éva: *Lukács György. Késleltetett életrajz*. Kalligram Kiadó, Budapest, 2021, 241–242. o.

„barnára átmázolása” ellen.⁶ Vajon Shakespeare-ből osztályharcos drámaírót csinálni nem „átmázolás”? A pártállami kultúrpolitika Schillert is „átmázolta”, habár egészen vörösre nem tudta, ezért felemás színűvé tette, és ambivalens megítélésűvé.

Ennek legnagyobb, legjelentősebb példája Almási Miklós – későbbi professzor és akadémikus – *A drámafejlődés útjai* című, 1957-ben megírt és „csak megírása után tíz (sic! – M. I.) évvel, 1969-ben” megjelentetett kandidátusi értekezése.⁷ A „drámafejlődés” két fő „útja”, a „két út a modern dráma fejlődésében” Almási alaptézise szerint is a shakespeare-i és a schilleri (az utóbbi, furcsa módon, a „franciás” jelzővel ellátva, a corneille-i, racine-i dráma-modellel feldúsítva). Almási ebbe a két kategóriába sorolta-erőltette „egyfelől Goethe *Goetzét*, Puskin *Borisz Godunovját*, Büchner *Danton halálát*, Gorkij *Jegor Bulicsovját*, Osztrovszkij *Viharját*, Brecht érett drámáit – s a másik oldalon Schiller hősi-lírai darabjait, Hebbel drámáit, Victor Hugo romantikus színházát vagy az Ibsen–Shaw–O’Neill teremtette újabb színi tradíciót”⁸ Ezzel Schillert egyrészt – helyesen – Shakespeare mellé emelte, a világirodalom csúcsára, másrészt – Marx és Lukács foglya maradván – mégiscsak Shakespeare-nél lejjebb helyezve kritikáival: Schiller túl későn „jön rá egész addigi életműve alapvető művészi gyöngéire” és „látja be a shakespeare-i alkotóelvek igazságát és korszerűségét”, „művészetében a shakespeare-i kísérlet torzóját találjuk”, továbbá „egyéni zsákutcába” jutott. S ami talán mindennél rosszabb, abszurdabb és botrányosabb: Almási összemosta a *Don Carlos* Posa márkija és maga Schiller szabadságeszméjét és szabadságharcát a francia forradalom jakobinus terrorjával, Robespierre diktatúrájával (igaz, nem mentesen belső ellentmondásoktól, ambivalenciáktól).⁹ Nemcsak Posa „rossz individualizmusa” fölött tört pálcat,

⁶ Lukács György: *A német irodalom fasiszta mítosza*. In: Lukács: *Estétikai írások*, 139. o.

⁷ Almási Miklós: *Pisztol a könyvtárban*. Életinterjú. Beszélgetőtárs: Nádra Valéria. Kalligram Kiadó, Budapest, 2019, 70–72. o.

⁸ Almási Miklós: *A drámafejlődés útjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969, 20–21. o.

⁹ Almási: *A drámafejlődés...*, 67., 88., 102–107., 127. o.

de „levágta” a *Stuart Mária* „tézisszerű elvontságát”, „megoldatlan gondolati vázát” is, a töredékben maradt *Demetriust* pedig, túlméretezve és túlértékelve, a *Stuart Mária* és a *Tell Vilmos* ellenében „játszotta ki”.¹⁰ Az amúgy pedig korántsem értéktelen nagymonográfia mélypontja a „Schillerizálódás a szocialista realizmusban” címet (el)viselő fejezet, ahol a drámatörténész Schillert a legborrítabb, legsematikusabb fércművekkel, a szabadságköltőt sztálinista kurzusdarabokkal kapcsolta össze.¹¹ Ez a könyv még a berlini fal leomlásának előestéjén, a nyolcvanas évek végén is egyetemi tankönyvül szolgált, és szerzője még 2019-es életinterjú-kötetében is vállalta, egyetértően idézte fel „koncepcióját”, sőt, rá is erősített, Don Carlos és Posa márkí „áriázásait” emlegetve ironikusan.¹²

Vajon minek tudható be Schiller e kettős megítélése a Vaszfüggöny mögött? Talán éppen szabadságköltő voltának. Eszmedramái eszmeiségének. És bizonyára szerepet játszik ebben főműve, a Don Carlos. Abból is főképp a „szócsőnek” titulált Posa márkí, az eljövendők polgára, aki ezzel áll II. Fülöp uralkodó elé egy olyan korban, amikor „Növénnyé aljasult / A szellem”:

„Adja meg nekünk / A gondolat szabadságát”, és: „Legyen újra / A polgár, ami volt”. Majd így folytatja:

Álmodja magát

Egy szebb világ szobrászának a művész.

A gondolat röptét ne kösse, csak

*A véges természet korlátozása.*¹³

Az egypártrendszer tudta: Schiller az, aki „élt, él, élni fog”. S hogy „a szó veszélyes fegyver”. Kivált „a színházban mint morális intézményben”.¹⁴

¹⁰ Almási: *A drámafejlődés...*, 127., 123., 128–137. o.

¹¹ Almási: *A drámafejlődés...*, 425–429. o.

¹² Almási: *Pisztoly a könyvtárban*, 71–72. o.

¹³ Friedrich Schiller: *Don Carlos, III. felvonás* In: *Drámák*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1980, I. kötet, 283–291. o., Vas István fordítása.

¹⁴ Friedrich Schiller: *A színpad mint morális intézmény*. In: Schiller válogatott esztétikai írásai. Magyar Helikon, Budapest, 1960, 41–54. o.

DEBÜT

Almási Balázs

Piacnap

*Kutyaárusok sorakoztak a bejárat mellett.
Fajtatiszta kölyköket húztak elő nádkosárból,
kezembe nyomták őket: „Vidd el, amíg kicsi!”
Korcsokból sokkal több volt, ingyen adták.*

*Egy vak bácsi műanyag ládájából
két éhes-szomjas kölyök közül
kiválasztottam a harapósabbat.
Mikor elmentünk érte, szalonnát vittem:
előbb jóllakott a hazaúton,
aztán sírt testvére után.*

*Elvarázsoltak a piaci művirágok,
de anyám rám szólt: azok nem igazából szépek.
A vásártér falának támaszkodó nőhöz mentünk,
szmogot lehelt a napfénybe,
rekedten suttogta: „Százhusz forint egy darab.”
A műanyag virágtartóból kiutat keresve
egymásba kapaszkodtak az árvácska gyökerei,
anyám pedig belém.*

*Ott láttam először lépesmézet,
ügyetlenül egy befőttesüvegbe állítva,
sugdolózó kofákat:
elégedett vásárlónak álcázták sógornőjüket,
karcos PVC mögé rejtett hentespultot,
csirkeszív színű karikákat az árus szeme körül
és az öregasszonyokat, akik fércelt kalapot,
inget és poros férficipőt terítettek ki.*

*Templom után mindig cukrászdába mentünk,
piac után a drogériába.
Hófehér folyosókon rohantam végig,
lopva beleszagoltam az öblítőkbé,
bűbájos erejű gyógyteákat halmoztam a kosárba.
A pultban parfümillatú lány
húzta át vörös fénycsíkon az árukat,
és mosolygott,
hidegen, mint a neonfények.*

Nyolcadik nap

*Sósavval árasztom el a követ,
mintha isten birodalma koszos fürdőszoba lenne,
amit csapásokkal sújtok.
A sírolószer szemcséit alig érezni,
láthatatlan erőként dolgoznak kezem alatt.
Sorban haladok. Jobbról balra, fentről le:
megszabadulok gondolataimtól,
tisztá csempékre halmozom őket.*

*Nem gondolok a magyar alföldre,
homokjából kiforduló sóvirágra.
Nem gondolok lassan emelkedő vízre,
tengerbe vesző történelemre.
Nem gondolok sakkbábu emberekre,
árkokban enyészetbe fullasztott életre.
Nem gondolok atomvillanásra,
betonra fagyó árnyékokra.
Nem gondolok acélpengére,
amit sínként meddő földbe,
bőrömbe fektetek,
nem gondolok arra, hova vezet.*

*Nem gondolok arra, hogy itt hagy,
megkönnyebbülésére.*

*Nem gondolok arra, mennyi ideig
kell rohadjon a gyümölcs,
hogy ne akarja felszedni senki.*

*Az utolsó lépés mindig a hipó,
mikor állni hagyom, megpihenek,
mint isten a hetedik napon.
Abban a pár pillanatban elfog a rettegés:
miután leöblítem, hogyan tovább?
Ilyenkor újradefiniálom a tisztát,
önkényes szabványok mellett kezdem előlről:
úgy képezem, ezt tenné a nyolcadik napon.*

Ez minden

*Tájkép a dédanyám lakásának falán.
Őszi táj, baracklekvár-színpalettával,
előtte nikotinsárgába fordult üveg.*

*Madarak csipegetnek a képen
valamit, amit odaképzelt a festő,
de már nem volt olyan apró ecsetje,
hogy nekünk is megmutassa.
Fái mind ugyanúgy különböznek,
és minél mélyebben merülnek a képbe,
annál egyszerűbb alakjuk.*

*A garzon többi fala üres.
Ez az egy nyílik ki ablakkal az őszre,
zárul be egy '33-as családi portréval.
Az alkotó itt inkább grafitot használt,*

*mert bármilyen arányban kevert festékeket,
mindig szürkét kapott.*

*Az erkélyen
körben álló tűzfalakra meredek,
mint ükapám rám a képeretből.
Csipegetek valamit,
amiről egyre kevésbé hiszem el,
hogy tényleg odaképzelték,
és elmerülök, mélyen a háttérbe.*

Paplanország

*Elbújnék dunyhák alá,
ahol nem talál meg fény,
nem érnek el hozzám szavak,
belesüppednék gyerekkoromba.*

*Elbújnék anyám szekrényébe,
kendői között lágy selyem lennék,
ami sötétben összeolvad a többivel,
s ajtónyitáskor kiviláglik közülük.*

*Elbújnék omladozó spájzba,
nagy mama lekvárján élnék,
szalicilcsíkokat szívnék fel,
hogy örökké elálljak.*

*Elbújnék családi képek háttérében,
ígéret lennék: lombok közti homály.
Elrejténém a bizonytalan távlatokat,
átölelném, aki csak fotókon él.*

*Elbújnék ágyneműtartóban,
fejedelemséget alapítanék,
Paplanországgá keresztelném.*

*Paplanország nincs a térképen,
nem ismer teret és időt,
bármikor visszatérhetsz.*

ALMÁSI BALÁZS 2001-ben született, tanár házaspár legfiatalabb gyermeke. Tápiószecsőn nőtt fel, a fővárosi Apáczai Gimnáziumban érettségizett, a Műegyetemen vegyészmérnöknek tanul, a Természettudományi Kutatóközpont Zöld kémia kutatócsoportjában dolgozik. Rajzol, fest. Versek és novellákat ír. 2021 őszétől az Előretolt Helyőrség Íróakadémia ösztöndíjasa.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Apokrif dialektika (vers)
- 4 **Zámbó Tamás:** A papa hordói (próza)
- 8 **Acsai Roland:** A nagy vakációról (vers)
- 10 **Megyeri Edit Tünde:** Valami régi, valami új (próza)
- 12 **Janáky Marianna:** szárazságszerelem (vers)
- 13 **Bene Zoltán:** Söténd (folytatásos regény) – Ködből terv;
Tizenkét óra; Veszélyes élet (próza)
- 54 **Czilli Aranka:** Értelmezés (vers)
- 55 **Kovács Tibor:** A gitár (próza)
- 59 **Kégl Ildikó:** szobámban az ősz; a semmi artikulációi;
teremtéstörténet (versek)
- 61 **Gubicza Gábor:** Zaj (próza)
- 64 **Szilágyi-Nagy Ildikó:** Június; Július, Augusztus (versek)
- 67 Fotómondó – **Lőnhárt Melinda:** Gyermekekrajz
- 68 **Novák Valentin:** A közfeláldozó, avagy dr. Rotács lakást kap (próza)
- 73 **Bali Anikó:** Chiaroscuro; Kimérni dekára (versek)
- 77 **Kövér Péter:** „Hajnali részegség” – avagy mi fér bele
egy buborékba? (próza)
- 81 **Nagy Zopán:** Átjárások / Nyelvi tova-utazások...
(Koszovó-Albánia-Szicília...) (próza)
- 84 **Müller Dezső:** Fohász; Sarokba rúgnak; Vaksötét (versek)
- 86 **Bene Zoltán:** Dermed (tárca)
- 88 **Farkas Csaba:** Pálmaliliom és óra (tárca)
- 90 Sóhajnyi versek a világirodalomból – **Németh István Péter**
műfordításai
- 97 **Bukovenszki-Nagy Eszter:** Mellkasszorító lakótelepi líra,
a kapucsengőn Villon (Pethő Lorand: Távolodó ország)
- 101 **Viola Szandra:** Egyszer húztak itt egy vonalat (Tallián Mariann:
Törvényen kívüliek)
- 105 **Szabó Fanni:** „Magam körül, hazugság nélkül” (Nagybaczoni
Molnár Ferenc: „Sorsom kiktől örököltem?”)
- 109 **Juhász Kristóf:** Széplelkű orkok és goromba elfek alkonyvilága
(Bartók Imre: Dlőf alkonya)
- 114 **Mandics György:** Hétfalu enciklopédiája (Bencze Mihály:
Hamu és gyémánt)
- 118 **Rimóczi László:** Csetepaték és pótcselekvések
(Abafáy-Deák Csillag: Ördögszekér)
- 122 **Lajtos Nóra:** A versevők étvágya (esszé)
- 128 **Madarász Imre:** Schiller a Vasfüggöny mögött (esszé)
- 132 Debüt – **Almási Balázs:** Piacnap; Nyolcadik nap; Ez minden;
Paplanország